

Autoriteit Financiële Markten

Jaarverslag 2018

Strategie en visie

Missie

De AFM maakt zich sterk voor eerlijke & transparante financiële markten. Als onafhankelijke gedragstoezichthouder dragen wij bij aan duurzaam financieel welzijn in Nederland

Ambitie

In 2022 zijn wij aantoonbaar een grensverleggende toezichthouder

Kernkwaliteit

Discipline

Kernkwaliteit

Analysekracht

Kernkwaliteit

Vooruitstrevendheid

Kernwaarden

Zorgvuldig & Doortastend

Kernwaarden

Autonoom & Verbindend

Ambitie en missie

De AFM heeft de ambitie om in 2022 aantoonbaar een grensverleggende toezichthouder te zijn. Daarom versterken en vernieuwen we ons toezicht voortdurend.

Onze missie is leidend voor onze activiteiten. De AFM maakt zich sterk voor eerlijke en transparante financiële markten. Als onafhankelijke gedragstoezichthouder dragen wij bij aan duurzaam financieel welzijn in Nederland.

We doen dit door de risico's op de financiële markten tijdig te herkennen en door ons toezicht beheersbaar

te houden. Dat begint met het in kaart brengen van het financiële speelveld en de ontwikkelingen die in de sector plaatsvinden. Het gaat om zowel maatschappelijke ontwikkelingen als trends in de financiële markten.

Veranderend speelveld

De belangrijkste trends en risico's in de financiële markten, en in de bredere samenleving, staan in onze Agenda 2016-2018. Deze trends en risico's evalueren we jaarlijks en stellen we waar nodig bij. Vervolgens selecteren we de belangrijkste risico's waarop we onze capaciteit inzetten.

Prioriteiten

De AFM heeft drie meerjarige prioriteiten bepaald.

Figuur 1: Trends en (potentiële) risico's voor 2018

Prioriteit 1: Verkleinen van de ongewenste risico's in de financiële markten door regulier en thematisch toezicht.

In onze Agenda 2016-2018 hebben we tien toprisico's voor de samenleving vastgesteld voor de komende jaren. Op basis van de huidige ontwikkelingen in de maatschappij en in de financiële markten stellen we de belangrijkste risico's waar nodig bij en zetten daarop onze capaciteit in. Per top 10-risico is een toezicht-aanpak opgesteld.

Daarnaast voeren we reguliere toezichttaken uit, zoals vergunningverlening, toetsingen, goedkeuring van prospectussen en specifieke toezichtonderzoeken. Dit doen we bijvoorbeeld na signalen uit de markt of van consumenten. Uiteraard beïnvloedt ook de actualiteit wat we doen – een goede toezichthouder blijft altijd alert op nieuwe ontwikkelingen.

Prioriteit 2: Versterken en vernieuwen van het toezicht door gericht te investeren in technologie en methodieken.

De AFM zet sinds 2016 in op vernieuwen en versterken van het toezicht. We doen onder andere onderzoek naar het gedrag van consumenten en van medewerkers in de sector. Zo maken we ons toezicht effectiever en efficiënter. Om te kunnen inspelen op de maatschappelijke en technologische veranderingen in de financiële markten, investeren we in nieuwe systemen die de analyse van grote hoeveelheden marktdata mogelijk maken. Daarmee bouwen we aan een technologie- en datagedreven toezichtaanpak.

Toezichtinstrumenten

Formeel

- + Aangifte Openbaar Ministerie
- + Tuchtclacht
- + Aanwijzing tot heenzending
- + Bestuurlijke boete met publicatie
- + Hertoetsing bestuurder(s) / commissarissen
- + Intrekken vergunning
- + Last onder dwangsom (lod) en publicatie
- + Openbare waarschuwing
- + Stille curator
- + Toezeggingsbevoegdheid (Whc)
- + Verbinden van voorschriften of stellen van beperking aan een vergunning
- + Zelfstandige last en publicatie

Informeel

- + Normoverdragend gesprek
- + Publiceren onderzoeksrapport
- + Publiceren leidraad
- + Ronde tafel bijeenkomst / dialogotafel
- + Publiceren dashboardscores
- + Benchmarken resultaten
- + Onderzoeken naar verandervermogen van financiële ondernemingen
- + Self-assessment
- + (Informeel) gesprek met RvC
- + (Informeel) gesprek met RvB

Figuur 2. Overzicht van een aantal van de belangrijkste toezichtinstrumenten

Prioriteit 3: Vergroten van effectiviteit, efficiëntie en wendbaarheid van de AFM-organisatie.

Om onze ambities waar te maken, vergroten we onze effectiviteit, efficiëntie en wendbaarheid. Hierbij onderscheiden we drie pijlers:

1. We versterken onze besturing met de invoering van kortcyclisch sturen met behulp van kritische prestatie-indicatoren (kpi's) én de verdere ontwikkeling van leiderschap binnen de organisatie.
2. We professionaliseren onze bedrijfsvoering op het gebied van IT, HR en processen, om onze kwaliteit en efficiëntie te verbeteren.
3. We leggen verantwoording af aan de buitenwereld over de effectiviteit van ons toezicht en de keuzes die we maken.

Risicogestuurd toezicht

Het toezicht van de AFM is risicogestuurd. Dit betekent dat wij, over het algemeen, onze toezichtinspanningen baseren op onze monitoringactiviteiten en ontvangen klachten, incidentmeldingen en andere signalen over betaaldienstverleners. Afhankelijk van de omvang en de inhoud van deze signalen leidt dit tot intensiever toezicht of thema-onderzoeken.

Toezichtinstrumenten

We maken gebruik van verschillende toezichtinstrumenten, variërend van formele handhavingmaatregelen tot informele beïnvloeding (figuur 2).

Aanpakken schadelijk gedrag

Ons toezicht richt zich op de aanpak van schadelijk gedrag in de financiële sector. We doen dit door de inzet van eigen toezichtinstrumenten, gesprekken met de sector of aankaarten van kwalijke ontwikkelingen bij de ministeries van Financiën en Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Dit laatste doen we bijvoorbeeld via een jaarlijkse wetgevingsbrief, waarin onze wensen staan.

Metten effect toezicht

We meten waar mogelijk zowel de nalevings- als de maatschappelijke effecten van ons toezicht. Nalevingseffecten zijn te meten door te bepalen of ondernemingen de regels of normen opvolgen. Maatschappelijke effecten zijn te meten door bijvoorbeeld te kijken of consumenten en beleggers hun gedrag veranderen.

Samenwerking met andere toezichthouders

We werken steeds meer samen met andere toezichthouders, zowel nationaal als internationaal (figuur 3).

In Europa

Toezicht in de financiële sector

In Nederland

Figuur 3. Overzicht samenwerking

De ECB is de prudentieel toezichthouder op de Europese banken. Het toezicht van de drie Europese toezichtautoriteiten EBA, ESMA en EIOPA is sectoraal ingedeeld. De nationale toezichthouders, waaronder de AFM, werken samen in de Europese toezichtautoriteiten.

Inhoudsopgave

Introductie

- 7 Voorwoord →
- 10 Managementsamenvatting →

01

Verslag van activiteiten →

- 18 **Prioriteit 1:** →
Risico dat leningen niet in het belang van de klant zijn
- 57 **Prioriteit 2:** →
Risico op niet-passende beleggingsproducten
- 63 **Prioriteit 3:** →
Risico op ongewenste gevolgen voor markten en toezicht door internationale ontwikkelingen
- 67 **Stakeholderdialoog** →

02

Organisatie en besturing →

- 70 Verslag van de raad van toezicht →
- 74 Samenstelling raad van toezicht en bestuur →
- 83 Governance bij de AFM →

03

Jaarrekening →

- 93 Staat van baten en lasten →
- 95 Kasstroomoverzicht →
- 96 Toelichtingen →
- 103 Bezoldigingen →

04

Overige gegevens →

- 125 Controleverklaring →
- 130 Bestemming exploitatiesaldo →
- 131 KPI-tabel →
- 135 Afkortingen →

Voorwoord

Politieke onzekerheid, en vooral brexit, drukt een stempel op de financiële markten en ons toezicht in 2018. Ook de voortschrijdende digitalisering van financiële producten en diensten vraagt in toenemende mate om onze aandacht. Deze digitalisering kan in het belang zijn van de klant, maar leidt ook tot nieuwe risico's. In 2018 zien we bovendien dat er een sterker maatschappelijk kompas gevraagd wordt van de financiële sector, onder meer in de discussie in de samenleving over beloningen.

Brexit

Brexit zorgt voor onzekerheid. De AFM wordt daarmee dagelijks geconfronteerd. In [Trendzicht](#) schetsen we deze ontwikkeling. Handelsplatformen en andere marktpartijen uit het Verenigd Koninkrijk willen zich hier vestigen. Ze kiezen voor Nederland, onder andere vanwege de goede technische en logistieke infrastructuur en de kwaliteit van het toezicht.

De verwachting is dat brexit voor een grote verandering zorgt. Met de komst van een aanzienlijk deel van de aandelen- en obligatiehandel wordt de Nederlandse positie op de Europese kapitaalmarkt significant groter. Nieuwe partijen en de sterk groeiende handel stellen ons ook voor nieuwe toezichtuitdagingen. Een van de gevolgen is dat we veel meer transacties moeten monitoren. Daarom zullen we fors investeren in onze ICT-systemen en personele capaciteit.

Aanhoudende aandacht voor hoge schulden

De afgelopen jaren stegen de huizenprijzen; steeds minder hypotheeklen staan 'onder water'. Een positieve maar ook gevaarlijke ontwikkeling. Nederlanders kunnen ten onrechte het gevoel krijgen dat ze rijker zijn geworden. Ze maken dan sneller de stap naar een nieuwe, vaak duurere woning. Dit kan leiden tot overkreditering en problematische hypotheekschulden. In 2018 hebben we hypotheekaanbieders aangespoord om klanten met een aflossingsvrije en beleggingshypotheek inzicht te geven en te activeren.

We zien dat goede economische cijfers gepaard gaan met een stijgend uitgavenpatroon van consumenten. Zolang ze zich deze uitgaven kunnen veroorloven, is de kans op problemen klein. Maar lenen om het uitgavenpatroon te financieren mag niet vanzelfsprekend zijn. Vooral wanneer aanbieders niet duidelijk maken dat krediet aangaan gepaard gaat met een terugbetalingsverplichting en rentekosten. Daarom hebben we er in 2018 voor gezorgd dat ook nieuwe kredietverstrekkers in overeenstemming handelen met de Nederlandse wetgeving over consumptief krediet. Onze wetgeving is strenger dan in het buitenland, bijvoorbeeld door de maximumkredietvergoeding en het verbod op overkreditering.

Passende beleggingsproducten en -diensten

Het ECB-beleid om via renteverlaging investeringen in de eurozone aan te jagen, heeft de afgelopen jaren zijn vruchten afgeworpen. Europese economieën zijn uit het dal gekropen. De lage rentevoet bij banken kent echter een keerzijde: mensen zoeken naar beleggingsmogelijkheden met een hoger rendement.

“We hebben er in 2018 voor gezorgd dat ook nieuwe kredietverstrekkers in overeenstemming handelen met de Nederlandse wetgeving over consumptief krediet.”

Niet alle beleggingsondernemingen communiceren eerlijk over de kenmerken van producten en bijbehorende risico's. Optimale bescherming van beleggers is een vereiste. Uit ons onderzoek bleek dat dit beter kan. We hebben onze verbeterpunten gedeeld met beleggingsondernemingen. Zij weten nu hoe ze hun productdistributie kunnen verbeteren om beleggers beter te beschermen.

Verder hebben we ons op internationaal niveau hard gemaakt voor een verbod op producten die gepresenteerd werden als veilige beleggingsproducten, maar onwenselijke en riskante producten zijn. Dit heeft geresulteerd in een verbod op binaire opties en strenge regelgeving voor CfD's.

Digitalisering financiële sector

De financiële sector wordt beïnvloed door het groeiend aantal toepassingen van door technologiegedreven innovaties. Digitalisering zorgt voor nieuwe aanbieders, meer datastromen en meer distributiemogelijkheden. Dit kan producten en diensten opleveren die in het belang van de klant zijn. Maar in hoeverre blijft de privacy van mensen gewaarborgd en zijn we er zeker van dat de enorme hoeveelheid data niet wordt ingezet om mensen (online) te beïnvloeden bij hun financiële beslissingen? Ook zien we nieuwe verschijningsvormen van financiële (cyber)criminaliteit. Dit zorgt voor toenemende druk op de poortwachtersrol van financiële ondernemingen om misbruik van het financiële systeem te voorkomen.

De AFM richt zicht in haar toezicht nog meer op het zorgvuldig gebruik van klantdata, de robuustheid van complexer wordende waardeketens en de beheersing van risico's in een IT-intensieve bedrijfsvoering. De AFM werkt zelf ook in toenemende mate datagedreven. Onder meer dankzij de ontwikkeling van een dataplatform en verschillende datagedreven onderzoeken.

Om vroegtijdig risico's te kunnen onderkennen, hebben we onderzoek gedaan naar het gedrag en de cultuur binnen organisaties. Bij de professionalisering van onze organisatie zijn de uitdagende arbeidsmarktomstandigheden een zorgpunt. Desondanks zijn we erin geslaagd 109 kwalitatief goede medewerkers te werven.

Verbeteren kwaliteit accountancysector

We hebben in 2018 een verkenning gedaan naar de ['Kwetsbaarheden in de structuur van de accountancysector'](#). We willen hiermee vanuit onze rol als toezichthouder bijdragen aan het debat over duurzame en consistente kwaliteit van wettelijke accountantscontroles, dat ook internationaal speelt. Mede naar aanleiding van dit rapport heeft de minister van Financiën de Commissie Toekomst Accountancysector ingesteld.

Verkleinen van de maatschappelijke kloof

De financiële sector is geen eiland, maar een onlosmakelijk onderdeel van de maatschappij. Ze moet er daarom rekening mee houden dat de maatschappij terecht eisen stelt. Het vertrouwen in de sector komt stap voor stap terug, maar blijft nog broos. Kijk bijvoorbeeld naar de reactie op verhogingen van bestuurdersbeloningen en financiële criminaliteit. Het is belangrijk dat ondernemingen en hun bestuurders in dialoog blijven met de samenleving. Verbinding is relevant, juist voor financiële ondernemingen. Helaas is er nog te vaak sprake van een kloof tussen de financiële sector en de maatschappij. Het overbruggen van deze kloof is een bouwsteen voor de continuïteit van de onderneming. Voor het creëren van duurzame waarde. En daarmee voor een duurzaam financieel welzijn in Nederland. Daarvoor zullen wij ons vanuit onze rol blijvend sterk maken door continue inzet, gedrevenheid en professionaliteit van onze medewerkers.

Namens het bestuur,

Merel van Vroonhoven
Bestuursvoorzitter AFM

Management-samenvatting

De AFM heeft zich in 2018 gericht op drie prioriteiten.

Prioriteit 1: Verkleinen van de ongewenste risico's in de financiële markten door regulier en thematisch toezicht.

Risico 1. Leningen die niet in het belang van de klant zijn

Een problematische schuldenlast vormt een risico en kan leiden tot financiële afhankelijkheid en sociaal isolement. De AFM vindt het belangrijk dat aanbieders en bemiddelaars het klantbelang centraal stellen bij het verstrekken van krediet.

Ook aflossingsvrije hypotheekleningen kunnen consumenten in financiële problemen brengen.

Verantwoording

- + Onze inspanningen voor een duurzame oplossing van de locked-upproblematiek zijn succesvol. We zien een afname van het aantal locked-upsituaties bij financieringsondernemingen van 73% ten opzichte van de eerste meting in 2014. Meer dan 50.000 klanten hebben per eind 2018 een passende oplossing gekregen, waardoor zij zicht hebben op een schuldenvrije toekomst.
- + Kredietaanbieders die producten aanbieden die overkreditering in de hand werken moeten hun acceptatiebeleid aanpassen.
- + De AFM heeft met DNB, de ECB en grootbanken een methode ontwikkeld om portefeuilles met aflossingsvrije hypotheekleningen te segmenteren naar potentieel risico. Nu kunnen hypothecair-kredietaanbieders de klanten die een risico lopen benaderen om hun inzicht te geven in de opbouw en risico's van hun hypotheek en hun laten zien of en hoe ze actie kunnen ondernemen.

Uniform Herstelkader rentederivaten

Op 31 januari 2019 is onze [vierde voortgangsrapportage](#) over het Uniform Herstelkader rentederivaten (UHK) door de minister van Financiën naar de Tweede Kamer gestuurd.

Per eind 2018 zijn 17.000 van de 19.000 mkb'ers geïnformeerd over het herstelbedrag en hebben mkb'ers voor € 860 miljoen aan voorschot of compensatie ontvangen.

Risico 2. Niet-passende beleggingsproducten

De toenemende vraag naar beleggingsproducten en -diensten brengt risico's met zich mee. Beleggers kunnen mogelijk producten aanschaffen die niet passen bij hun beleggersprofiel.

We willen dat beleggingsondernemingen de kwaliteit van hun beleggingsproducten verbeteren en dat zij eerlijk en transparant communiceren over rendement, risico's en kosten van hun producten en diensten.

Verantwoording

- + Wij hebben op Europees niveau een voortrekkersrol gespeeld bij de totstandkoming en implementatie van het verbod van binaire opties en de beperkingen van CfD's. Hierdoor zijn er meerdere riskante beleggingsproducten van de Europese markt voor retailbeleggers verdwenen.
- + De AFM en DNB hebben in een advies aan de minister van Financiën gepleit voor een nationaal vergunningstelsel voor crypto-omwisselplatformen en aanbieders van cryptobewaarpapieren om witwassen en terrorismefinanciering effectiever tegen te gaan.
- + De AFM heeft beleggingsondernemingen aangespoord om informatie over de kosten van beleggingsproducten te verbeteren, zodat beleggers producten en diensten beter kunnen vergelijken.

- + In 2018 hebben we negen boilerrooms op de waarschuwingslijst geplaatst.
- + Door onze publicaties [Leidraad invulling zorgplicht \(semi-\)automatisch vermogensbeheer](#) en de [Visie op roboadvies: kansen, zorgplicht en aandachtspunten](#) hebben partijen die zich bezighouden met (semi-) automatisch vermogensbeheer handvatten gekregen om beleggers beter te beschermen.

Risico 3. Ongewenste gevolgen voor markten en toezicht door internationale ontwikkelingen

De financiële markten integreren. Kapitaalmarkten worden potentieel efficiënter. Hierdoor kan een beter en meer divers aanbod voor consumenten ontstaan. Tegelijkertijd zien we nieuwe risico's, bijvoorbeeld risicovolle of frauduleuze beleggingsproducten die vanuit andere EU-landen worden aangeboden. Drie ontwikkelingen hebben de internationale omgeving van de AFM in 2018 bepaald: brexit, de invoering van nieuwe regelgeving en de versnelling van de toezicht-convergentie in Europa.

Verantwoording

- + Door onze voorbereiding op de gevolgen van brexit en het feit dat we marktpartijen hebben gestimuleerd zich ook voor te bereiden, is het risico op marktverstoring verkleind.
- + Vanuit ons voorzitterschap van het IPISC hebben we bijgedragen aan Europese samenwerking in beleidsvorming over onder meer brexit, dataverzameling en kapitaalmarktvragestukken.
- + We hebben het beschermingsniveau van beleggers en consumenten vergroot door onze implementatie van onder meer MiFID II (gericht op bescherming van beleggers en werking van kapitaalmarkten) en IDD (verzekeringsdistributie).
- + Samen met de Europese toezichthouders ESMA, EIOPA en EBA heeft de AFM sterker gestuurd op meer convergentie in de wijze van toezichthouden door de nationale toezichthouders. Dat leidt tot een gelijk speelveld voor marktpartijen.

Risico 4. Onverantwoord gebruik van technologie en data

De ontwikkelingen op het gebied van technologie en data kunnen voordelen opleveren voor de consument. Maar ze kunnen ook het klantbelang schaden. Consumenten beslissen namelijk niet altijd rationeel. Bepaalde beleggingsapps spelen hier op in en maken gebruik van verleidingstechnieken. Daarnaast neemt de kwetsbaarheid voor digitale criminaliteit toe. Het is daarom belangrijk om in gesprek te blijven met de ondertoezichtstaande ondernemingen over de risico's van cybercrime. Ook willen we voorkomen dat er een ongefundeerd vertrouwen ontstaat in crypto's als betaalmiddel.

Verantwoording

- + De AFM heeft in haar publicatie 'Leidraad van de zorgplicht van (semi) automatische vermogensbeheer' aangegeven wat verwacht wordt van financiële dienstverleners en hun IT-partners van de kwaliteitseisen voor geautomatiseerd advies.
- + De AFM heeft met DNB en op basis van inzichten van wetenschappers onderzoek gedaan naar de geavanceerde data-analyses in de verzekeringssector. Met als doel principes vast te stellen voor de toepassing van deze technieken. Deze principes geven een kader voor de toepassing van machine learning door financiële ondernemingen.
- + Er is onderzoek gedaan naar apps die gebruik maken van verleidingstechnieken. Met de uitkomsten kunnen deze apps worden verbeterd.
- + We hebben in 2018 krachtige waarschuwingen afgegeven voor de gevaren van crypto's. Een belangrijk effect was dat geen enkele belangrijke financiële onderneming crypto's heeft aangeboden.
- + Daarnaast zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd bij partijen die crypto's hebben aangeboden. Een van de onderzoeken richtte zich op Dutch Crypto Mining B.V. (DCM). De AFM heeft een last onder dwangsom opgelegd aan DCM om informatie te verkrijgen over de activiteiten van DCM, zodat we konden vaststellen of de wettelijke verplichtingen werden nageleefd. DCM is kort hierna failliet verklaard.

Risico 5. Onvoldoende verbetering kwaliteit accountantscontroles

Betrouwbare en relevante verslaggeving is belangrijk voor beleggers en andere gebruikers van financiële informatie. Maar de kwaliteit van wettelijke controles is nog niet duurzaam geborgd. Daarom heeft de AFM zich in 2018 vooral gericht op de verhoging van de kwaliteit van wettelijke controles en de structurele borging van de verbetermaatregelen om duurzaam een goede kwaliteit van wettelijke controles te bereiken. Ook de toetsing op geschiktheid van bestuurders en commissarissen bij OOB-accountantsorganisaties was een van onze prioriteiten.

Verantwoording

- + Het AFM-rapport 'Kwetsbaarheden in de structuur van de accountancysector' heeft geleid tot een impuls voor het nationale en internationale debat over duurzame en consistente kwaliteit van wettelijke controles op (inter)nationaal niveau. Zo heeft de minister van Financiën de Commissie Toekomst Accountancysector opgericht.
- + Door intensivering van ons toezicht op de overige OOB-accountantsorganisaties kunnen deze organisaties de kwaliteit verhogen.
- + OOB-accountantsorganisaties waarvan de geschiktheidstoetsing in 2018 is afgerond hebben een geschikt bevonden bestuur. Eind 2018 zijn de toetsingen van de bestuurders van zes van de negen OOB-accountantsorganisaties afgerond. Het betreft in totaal 51 toetsingen.

Risico 6. Tegenvallende financiële positie na pensionering

Veel mensen bouwen minder pensioen op dan verwacht en zijn zich hiervan niet bewust. Ook weten mensen niet wat ze moeten doen om inkomensterugval op te vangen en/of te voorkomen. Om het risico op een tegenvallende financiële positie na pensionering te verkleinen, hebben we ons het afgelopen jaar ingezet voor betere begeleiding van consumenten en werkgevers bij het maken van keuzes over het pensioen. Ook houden wij doorlopend toezicht op de Wet pensioencommunicatie. Verder hebben we ons ingespannen voor pensioenproducten in de tweede en derde pijler die aansluiten

bij de kenmerken en behoeften van de doelgroep. In 2018 hebben we specifiek aandacht besteed aan de effecten van de wet Verbeterde premieregeling.

Verantwoording

- + Bij de vijf grootste pensioenverzekeraars hebben we onderzoek gedaan naar de vaste en variabele uitkeringsproducten. Bij de pensioenfondsen met een beschikbare premieregeling onderzochten we de kwaliteit van de begeleiding bij de voorlopige keuze tussen een vaste en variabele uitkering en de invulling van de informatie-inwinningsverplichting bij beleggingsvrijheid.
- + We hebben de vormgeving van advies aan werkgevers richting gegeven door de herziening van de 'Leidraad tweede pijler pensioenadvisering'.
- + Ons rapport 'Keuzevrijheid en maatwerk bij pensioeninleg' heeft een bijdrage geleverd aan het publieke debat over een nieuw pensioencontract en meer keuzevrijheid.

Risico 7. Onvoldoende risicobeheersing vermogensbeheer

Wereldwijd groeit de vermogensbeheersector en daarmee de druk op de vermogensbeheerketen. Deze ontwikkelingen brengen risico's met zich mee voor een beheerste en integere bedrijfsvoering. Dit heeft mogelijk ook gevolgen voor de financiële stabiliteit. Het raakt het belang van klanten en een goede werking van de kapitaalmarkten.

Verantwoording

- + We hebben over onze wet- en regelgeving gesproken met 150 partijen uit het Verenigd Koninkrijk die hebben aangegeven zich door brexit hier te willen vestigen. Daarnaast hebben we ons ervoor ingezet dat in Nederland gevestigde partijen handelen in het belang van de klant.
- + We hebben beheerders met een van rechtswege omgezette AIFM-vergunning aangegeven hoe ze beter moeten voldoen aan de wettelijke eisen.
- + We hebben een sectorbrief met aanbevelingen om de belangen van beleggers beter te waarborgen verstuurd naar alle Nederlandse bewaarders.

Risico 8. Werking kapitaalmarkten leidt niet tot de beste prijs

Door internationalisering en technologische ontwikkelingen versnippert de handel in financiële instrumenten. Dit kan tot minder transparante prijsvorming leiden. Voor beleggers heeft dit negatieve gevolgen als de prijsvorming op de markten hierdoor verslechtert. Daarom hebben we de spelers in de keten van *order tot settlement* gewezen op hun verantwoordelijkheid voor eerlijke en beheerste handel. Daarnaast lag de focus op een transparante obligatiemarkt, waarin marktpartijen hun verplichtingen onder MiFID II naleven en alerter zijn op marktmisbruik.

Verantwoording

- + We hebben in 2018 projecten uitgevoerd om ondertoezichtstaande ondernemingen beter te laten omgaan met voorwetenschap in relatie tot cybercrime. In 2019 publiceren we best *practices*.
- + We hebben meer data- en analysemogelijkheden, waardoor financiële ondernemingen minder data-verzoeken krijgen.
- + Samen met andere toezichthouders hebben we nieuwe systemen voor toezichtdata ontwikkeld. Deze systemen leiden tot lagere kosten. Ook kan analysekennis beter met elkaar worden gedeeld. Het betreft hierbij de samenwerking met een aantal Scandinavische landen op het gebied van transactie-rapportage en met Noorwegen op het gebied van commodity transacties.

Risico 9. Onvoldoende focus op duurzaamheid

Onvoldoende aandacht voor duurzaamheid in de financiële sector doet op lange termijn afbreuk aan het duurzaam financieel welzijn in Nederland. Er komt meer aandacht voor duurzaamheid in zowel vraag als aanbod van financiële producten en diensten. Wij hebben ons in 2018 vooral gericht op het stimuleren van verdere toepassing van geïntegreerde verslaggeving door ondernemingen. Ook hebben we ons ingezet voor duidelijkheid en transparantie rondom de definitie van duurzaamheid bij financiële producten en diensten en voor integratie van het thema duurzaamheid in onze toezichtstaken.

Verantwoording

- + We hebben ondernemingen gestimuleerd om in hun jaarverslaggeving meer niet-financiële informatie op te nemen.
- + We hebben met de Franse toezichthouder AMF een samenwerkingsverband voor duurzaamheid voor Europese toezichthouders opgericht. Ook hebben we het thema duurzaamheid op de agenda's van ESMA en IOSCO gezet en een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming van het IOSCO-statement over de noodzaak voor uitgevende ondernemingen om transparant te zijn over duurzaamheidsfactoren.
- + We hebben onze kennis over duurzaam beleggen binnen de retailmarkt en het institutioneel vermogensbeheer vergroot.

Risico 10. Gebruik van de financiële sector voor crimineel gedrag

Het vertrouwen in de financiële sector wordt geschaad als ondertoezichtstaande ondernemingen (on)bewust een rol spelen bij financieel-economische criminaliteit of ander niet-integer gedrag. Ook kan dit leiden tot ernstige financiële schade voor burgers of bedrijven.

Verantwoording

- + Accountantsorganisaties zonder Systematische Integriteitsrisicoanalyse (SIRA) zijn gestart met de inventarisatie van integriteitsrisico's en treffen passende beheersmaatregelen.
- + We hebben omschrijvingen en voorbeelden gepubliceerd over wat een ongebruikelijke transactie is. Het aantal meldingen van ongebruikelijke transacties door ondertoezichtstaande ondernemingen is gestegen van 6 naar 78.
- + In het kader van witwassen en financiering van terrorisme en de sanctiewet hebben we vragenlijsten gestuurd naar alle beleggingsondernemingen, beheerders van beleggingsinstellingen en instellingen voor collectieve beleggingen en effecten (icbe's). We onderzoeken periodiek of ondernemingen zich houden aan alle [vereisten](#) uit de Wwft (Wet witwassen en financiering terrorisme) en Sw (Sanctiewet 1977).

Toezichtmaatregelen

We zetten maatregelen in om toezichtrisiko's aan te pakken. Bij de aanpak van problemen zoeken we naar evenwicht tussen oplossen van bestaande problemen en voorkomen van nieuwe problemen, via interventies, waaronder ook formele maatregelen.

In 2018 waren er 666 interventies met een meer beïnvloedend karakter (450 in 2017). Voorbeelden hiervan zijn de waarschuwingsbrieven aan personen en ondernemingen die te laat hun *short sell*-, bestuurdersmelding of andere substantiële meldingen hebben gedaan.

In 2018 waren er 80 interventies in de vorm van een formele maatregel (81 in 2017). Daaronder waren 9 boetes met een totaal boetebedrag € 3,2 miljoen (2017: 12 boetes en € 4,1 miljoen). We zetten dit instrument gericht in. Het gedrag van de overtreder en de impact van de overtreding spelen hierbij een belangrijke rol.

Naast de inzet van boetes besteedden we in 2018 aandacht aan relevante beroepszaken. In augustus 2018 werden de voormalig bestuurders van Imtech, Van der Bruggen en Gerner door de rechter veroordeeld tot het betalen van bestuurlijke boetes. Verder hebben we de oneerlijke handelspraktijken van het Nederlands Innovatiefonds (NIF) aangepakt. De AFM heeft bestuurder Ruben Wolf een last onder dwangsom opgelegd.

Prioriteit 2: Versterken en vernieuwen van het toezicht door gericht te investeren in technologie en methodieken.

In 2018 hebben we ons toezicht verder versterkt en vernieuwd door de ontwikkeling van specifieke expertises, zoals data-analyse. We hebben data-gedreven toezicht steviger verankerd, onder meer met een dataplatform en het opleidingsprogramma Datagedreven Toezicht. Organisatiebreed wordt het kennisniveau over data en de verschillende toepassingen van data vergroot.

We hebben veel aandacht besteed aan een beter begrip van de onderliggende oorzaken van risico's in de financiële sector. Onder meer door binnen financiële ondernemingen onderzoek te doen naar gedrag en cultuur, bijvoorbeeld bij accountantsorganisaties. Dit geeft inzicht in de factoren die belemmeren of stimuleren dat het klantbelang of het publiekbelang centraal staat. Daardoor kunnen we risicovol gedrag al zien voordat dit tot schade heeft geleid.

Daarnaast hebben we in 2018 geïnvesteerd in vroegtijdig signaleren en analyseren van veranderingen en bijbehorende risico's in de financiële sector. Dit heeft onder meer geleid tot een toezichtstrategie voor cybercriminaliteit.

Prioriteit 3: Vergroten van de effectiviteit, efficiëntie en wendbaarheid van de AFM-organisatie.

In 2018 zijn problemen met inzicht in kosten, rechtmatigheid en doelmatig inkopen opgelost. In 2018 bleven we ruim binnen de rijksbrede tolerantiegrens voor onrechtmatige inkopen (2% van de gerealiseerde lasten). Ook hebben we de ICT verder versterkt. De AFM heeft een start gemaakt met ambities op het gebied van outsourcing en verdere digitalisering van processen.

Voor de ontwikkeling van resultaatgericht en persoonlijk leiderschap is een Future Leadership Program opgezet. En ondanks uitdagende arbeidsmarktomstandigheden in 2018 hebben we 109 nieuwe collega's geworven.

Herprioritering

Vanwege de aankomende brexit en de krapte in personele bezetting hebben we enkele activiteiten risicogestuurd geherprioriteerd. Sommige activiteiten zijn niet doorgegaan en voor sommige nam de afronding meer tijd in beslag dan gepland.

Een project over meer inzicht in fees en kosten van assetmanagers ging niet door. Daarnaast is ons onderzoek ingeperkt naar vermogensbeheerpartijen die zich onvoldoende houden aan de wet- en regelgeving.

Ook het MiFID II-onderzoek naar de kwaliteit van de dienstverlening van beleggingsondernemingen begon later dan gepland. De terugkoppeling wordt in 2019 verwacht. Verder is het onderzoek naar de voortgang van verandertrajecten, kwaliteitswaarborgen en kwaliteit van wettelijke controles bij de overige OOB-accountantsorganisaties vertraagd. De rapportage is gepland voor najaar 2019.

Financieel

Het exploitatieoverschot 2018 bedraagt € 5,4 miljoen en is het gevolg van lagere lasten (€ -4,0 miljoen) en hogere baten (€ +1,4 miljoen) dan begroot. De onderschrijding van de lasten van € 4,0 miljoen betreft 4% van de totale begroting van € 98,7 miljoen. De salaris-, sociale en pensioenlasten zijn € 2,9 miljoen lager dan begroot, deels door gemiddeld minder fte's (9) dan begroot (vacatures staan langer open) en deels door uitstroom van medewerkers die relatief hoog in hun salarisschaal zaten, wat heeft geleid tot lagere gemiddelde personeelslasten. De hogere baten zijn voornamelijk het gevolg van niet begrote baten uit boetes en lasten onder dwangsom van € 1,8 miljoen. Op grond van artikel 7 van de Wbft moet de AFM vanaf boekjaar 2015 de baten uit boetes en lasten onder dwangsom boven € 2,5 miljoen per jaar aan de staat afdragen. In 2018 bleven de baten onder deze grens. Het bedrag van € 1,8 miljoen wordt in 2019 geheel via de heffingen voor doorlopend toezicht verrekend.

Er wordt in 2019 een bedrag van € 5,8 miljoen in mindering gebracht op de heffingen. Dit bedrag bestaat uit het exploitatieoverschot 2018 van € 5,4 miljoen en een positief te verrekenen bedrag uit 2017 van € 0,4 miljoen.

Eind 2018 heeft de AFM regelmatig gesproken met het ministerie van Financiën over de begroting voor 2019 en de impact op het toezicht door brexit. De minister heeft ingestemd met de toevoeging van een financieel additionele flexibele schil aan het bestaande kostenkader voor 2019 en 2020, specifiek geormerkt voor brexit. Concreet gaat het voor 2019 om een additionele flexibele schil van € 7,7 miljoen. Hierover rapporteren we in 2019 periodiek aan het ministerie van Financiën.

Volgens planning heeft de collectieve waardeoverdracht per 1 januari 2018 plaatsgevonden aan De Nationale APF. Pensioenfondsen AFM in liquidatie (i.l.) is bezig met de afhandeling van de liquidatie en naar verwachting kan dit medio 2019 worden geëffectueerd. Het surplus in de premie en de fors lagere uitvoeringskosten worden aan het premie- en indexatiedepot toegevoegd. De kosten per deelnemer zullen hierdoor aanzienlijk dalen.

Over dit verslag

In dit jaarverslag leggen wij verantwoording af over de uitvoering van onze wettelijke taken, de samenhang van onze strategie en governance en onze financiële resultaten in 2018. Het jaarverslag volgt de activiteiten voor de top 10-risico's en de activiteiten binnen het doorlopend toezicht zoals gedefinieerd in onze Agenda 2018. Het verslag geeft inzicht in onze activiteiten, de bereikte effecten en de uitdagingen die voor ons liggen.

Totstandkoming jaarverslag

Het bestuur van de AFM is verantwoordelijk voor het opstellen en vaststellen van het jaarverslag, inclusief de jaarrekening.

De Audit Commissie van de raad van toezicht adviseert de raad van toezicht over het al dan niet goedkeuren van de jaarrekening.

De raad ziet toe op het beleid van het bestuur en de algemene gang van zaken, en staat het bestuur met advies terzijde. Het jaarverslag en de jaarrekening van de AFM worden ter goedkeuring aan de raad van toezicht voorgelegd. Volgend op de goedkeuring door de raad van toezicht legt het bestuur de jaarrekening ter goedkeuring voor aan de ministers van Financiën en Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Kaders voor verslaggeving

Ons jaarverslag voldoet aan de wettelijke vereisten en grondslagen voor verslaggeving. Zoals voorgeschreven in de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen is de jaarrekening van de AFM zoveel mogelijk ingericht met overeenkomstige toepassing van Titel 9 Boek 2 BW. Daar waar van Titel 9 Boek 2 BW wordt afgeweken, wordt dat expliciet aangegeven. Het verslag is opgesteld – waar mogelijk en relevant – conform de Corporate Governance Code, en is zoveel mogelijk in overeenstemming met de RJ400.

Tevens moet de jaarrekening van de AFM voldoen aan de Wet bekostiging financieel toezicht (Wbft) en de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Rol van de accountant

Onze externe accountant ADR (de Auditdienst Rijk) heeft de jaarrekening 2018 gecontroleerd. Deze jaarrekening is opgenomen op pagina 92 tot en met 114 van dit jaarverslag. De ADR heeft op 14 maart 2019 een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening verstrekt ([pagina 124](#)).

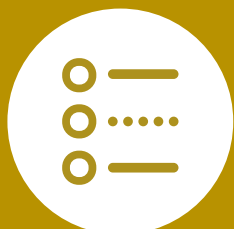
Ambities jaarverslaggeving

Dit jaar is de ambitie geweest om het jaarverslag korter en overzichtelijker te maken. Onder meer door informatie te plaatsen op onze website, zoals de financiële sector in vogelvlucht.

Dit jaarverslag is een combinatie van bestuursverslag en jaarrekening. Op onze [website](#) staat een Engelse versie van de managementsamenvatting. Bij verschillen tussen de Engelse en de Nederlandse versie is de Nederlandse versie leidend.

01 Verslag van activiteiten

→ **18**

Prioriteit 1: Verkleinen van de ongewenste risico's in de financiële markten door regulier en thematisch toezicht

19-50 *Risico 1 t/m 10*

23 *Voortgang Uniform Herstelkader rentederivaten*

51 *Doorlopend toezicht*

52 *Nazorg beleggingsverzekeringen*

54 *Maatregelen*

→ **57**

Prioriteit 2: Versterken van het toezicht door gericht te investeren in technologie en methodieken

→ **63**

Prioriteit 3: Vergroten van de effectiviteit, efficiëntie en wendbaarheid van de AFM-organisatie

→ **67**

Stakeholderdialogoog

Prioriteit 1

Het verkleinen van ongewenste risico's in de financiële markten door regulier en thematisch toezicht

In dit jaarverslag laten we per risico zien hoe we in 2018 invulling hebben gegeven aan ons toezicht en wat de resultaten en effecten zijn.

Naast de aanpak van de top 10-risico's voeren we ook reguliere toezichttaken uit, zoals vergunningverlening, toetsingen en goedkeuring van prospectussen. Deze lichten we toe onder 'Doorlopend toezicht' en 'Maatregelen'.

Risico 1. Leningen die niet in het belang van de klant zijn

Inleiding

Een problematische schuldenlast vormt een risico, in het bijzonder voor kwetsbare consumenten en beleggers. Huishoudens met problematische schulden zijn langdurig financieel afhankelijk en lopen het risico op sociaal isolement.

Een verantwoorde kredietverstrekking moet voorkomen dat dit gebeurt. Consumenten moeten erop kunnen vertrouwen dat leningen in hun belang worden afgesloten en aansluiten bij hun behoeften.

Bij dit risico hebben we ons in 2018 vooral gericht op de volgende punten:

- + Aanbieders en bemiddelaars stellen het klantbelang centraal bij kredietverstrekking.
- + Aanbieders van hypothecaire leningen weten welke klanten met een aflossingsvrije hypotheek na afloop van de looptijd in financiële problemen kunnen komen.
- + Probleemhypotheek worden aangepakt.
- + Het Uniform Herstell kader Rentederivaten (UHK) MKB wordt nageleefd en mkb-klanten krijgen waarop ze recht hebben.

Verantwoording

Aanbieders en bemiddelaars stellen het klantbelang centraal bij kredietverstrekking

Onderzoek verantwoorde kredietverstrekking en klantbelang centraal

We hebben in 2018 onderzoek gedaan bij tien aanbieders van consumptief krediet. Hierbij namen we specifiek het acceptatiebeleid onder de loep.

Uit het onderzoek bleek dat er minder doorlopende kredieten zijn verstrekt en veiliger producten worden ontwikkeld. Wel is nog steeds sprake van overkreditering.

Uitgelicht

Voorkomen en oplossen locked-upkredieten

Evenals voorgaande jaren hebben we met markt-partijen gewerkt aan een duurzame oplossing van de locked-upproblematiek. Locked-upklanten zijn consumenten die niet kunnen overstappen naar een andere kredietaanbieder, omdat hun lopende krediet hoger is dan volgens de geldende leennormen passend is. We zien een afname van het aantal verwachte locked-upsituaties bij financieringsondernemingen van 73% ten opzichte van de eerste meting in 2014. Meer dan 50.000 klanten hebben per einde 2018 een passende oplossing gekregen, waardoor zij zicht hebben op een schuldenvrije toekomst. Bij 10.000 klanten van financieringsondernemingen is de rente met 3,2 procentpunt verlaagd. Om in de toekomst locked-upsituaties te voorkomen, hebben we bij individuele partijen verschillende beleidswijzigingen afgedwongen. Zoals toepassing van een opnameblokkade waardoor de schuld niet verder oploopt, en omzettingen naar persoonlijke leningen. Ook hebben we de brancheorganisaties verzocht hun gedragscodes aan te passen. Dit heeft geleid tot wijziging van de gedragscode van de Vereniging voor Financieringsondernemingen in Nederland.

Hierop zijn kredietaanbieders aangesproken en legden we waar nodig maatregelen op. In 2019 overleggen we met de markt om het acceptatiebeleid – aanscherping van leennorm en uitgangspunten – marktbreed ingevuld te krijgen, zodat overkreditering wordt voorkomen.

Data-analyse ontwikkelingen kredietmarkt

Samen met de ministeries van Financiën en Sociale Zaken en Werkgelegenheid hebben we een analyse uitgevoerd naar de risico's van consumptieve kredietverlening. De uitkomsten zijn op 11 september 2018 naar de Tweede Kamer verstuurd. Met de uitkomsten kunnen we ons toezicht op de goederenkredietmarkt verder aanscherpen.

Daarnaast hebben de uitkomsten duidelijk gemaakt – ook voor het ministerie – dat in deze markt nieuwe beleidsdoelstellingen nodig zijn om het belang van de consument te beschermen. Ook hebben we een dashboard gebouwd over de consumptiefkredietmarkt, waarin data uit zowel AFM-bronnen als externe bronnen zijn gecombineerd tot toezichtinformatie.

Proactief toezicht op alternatieve kredietvormen

In de ons omringende landen zien we dat alternatieve kredietverstrekkers met een ‘*fintech lending*’-bedrijfsmodel de markt betreden en zich richten op consumenten die in het verleden moeilijk een krediet konden krijgen. Snel afsluiten wordt daarbij gepromoot. Ook wordt betaaldienstverlening ingezet om klanten via ‘achteraf betalen’ te verleiden een krediet af te sluiten. Omdat juist de meest kwetsbare groepen in deze doelgroep passen, wordt het gevaar voor overkreditering vergroot. Wij zijn alert op de toetreding van bedrijven met een dergelijk bedrijfsmodel. Daarom hebben we deze partijen proactief benaderd en ervoor gezorgd dat ondernemingen in overeenstemming handelen met de wetgeving over consumptief krediet. In Nederland is deze wetgeving strenger dan internationaal gangbaar is, bijvoorbeeld door de maximumkredietvergoeding en het verbod op overkreditering.

Daarnaast vinden wij dat er in Nederland geen aanbieders van flitskredieten – een lening met een korte looptijd en relatief lage leensom, tegen hoge kosten voor de consument – actief mogen zijn. Aanbieders van flitskrediet richten zich voornamelijk op consumenten die kwetsbaar zijn doordat zij een acute behoefte aan geld hebben. De kans is groot dat deze consumenten bij terugbetaling (verder) in de schulden raken.

Onderzoek en handhaving van de AFM hebben ertoe geleid dat veel illegale bedrijven in Nederland die zich bezighielden met het verstrekken van flitskredieten hun activiteiten hebben gestaakt. Er zijn meerdere maatregelen opgelegd en in voorbereiding.

Om de flitskredietproblematiek duurzaam op te lossen, hebben we de minister van Financiën verzocht om de noodzakelijke stappen te zetten in de wetgeving. Want zonder deze stappen kan de praktijk van (te) hoge kosten blijven voortbestaan.

Onderzoek bij incassobureaus en schuldopkopers van consumptief krediet

Mede vanuit de locked-upproblematiek hebben we ons in 2018 gericht op schuldopkopers en incassobureaus en hun rol bij het incasseren van openstaande kredietvorderingen. We hebben onderzoek gedaan naar zes ondernemingen die het grootste deel van de vorderingen in deze markt innen. Hierdoor hebben we opkopers van consumptieve kredieten een eerste aanzet gegeven om klanten zicht te geven op een schuldenvrije toekomst. Er is onder meer een maximale leeftijd bepaald, waarna tot kwijtschelding wordt overgegaan.

Verder hebben we onderzocht hoe bepaalde kredietaanbieders omgaan met betalingsachterstanden bij consumptief krediet. Hier zijn ook twee incassobureaus bij betrokken. Uit de resultaten bleek onder meer dat de rente die een klant moet betalen op een achterstand van een consumptief krediet hoger was dan de contractuele rente op dat krediet. Dit mag niet en de betreffende bureaus zijn daarvan op de hoogte gesteld c.q. gewaarschuwd. Zij passen dit aan en compenseren de getroffen klanten.

Aanpak probleemhypotheek

Activeren van klanten met beleggingshypotheek

In 2018 zijn de resultaten gepubliceerd van het gedragswetenschappelijk onderzoek dat de AFM samen met ING en Florius heeft uitgevoerd. De centrale vraag was: hoe kunnen klanten met een aflossingsvrije of beleggingshypotheek sneller worden geactiveerd? Een sms, een slim opgestelde brief of een voucher die bijdraagt aan de advieskosten bleken in potentie geschikte methoden.

Uitgelicht

Voorkomen problemen bij aflossingsvrije hypotheek

Huishoudens met een (gedeeltelijk) aflossingsvrije hypotheek kunnen aan het eind van de looptijd in de problemen komen. Bijvoorbeeld wanneer zij hun hypothecaire lening niet kunnen herfinancieren. Als mensen hierdoor hun huis (moeten) verkopen kunnen zij bovendien te maken krijgen met een restschuld.

Om beter zicht te krijgen op de mogelijke risico's hebben wij in 2018 samen met DNB, ECB en de grootbanken een manier ontwikkeld om de portefeuilles aflossingsvrije hypotheek te segmenteren naar potentieel risico. Nu kunnen hypothecair kredietaanbieders klanten identificeren die een risico lopen, en hen benaderen om inzicht te geven en actie te ondernemen. Via onder meer rondetafelgesprekken zijn we met aanbieders in gesprek gegaan over wat nodig is om klanten met mogelijke toekomstige problemen te identificeren, hen te helpen inzicht te krijgen en hen tot actie te bewegen. De uitkomsten hiervan worden meegenomen in de toezichtaanpak van de AFM. Ook hebben de gesprekken tot meer bewustwording geleid bij de sector en tot de campagne 'Aflossingsblij'.

We hebben de sector ertoe aangezet scherp in beeld te krijgen welke klanten mogelijk toekomstige betalingsproblemen ondervinden als zij geen actie ondernemen. En deze klanten inzicht te geven in de mogelijkheden om hun risico te verkleinen. We houden hier intensief toezicht op.

Inzicht vergoeding bij vervroegde aflossing van de hypotheek

Bij vergoedingen voor vervroegde hypotheekaflossingen mogen aanbieders niet meer in rekening brengen dan het geleden financieel nadeel en moet de berekeningswijze van de vergoeding voldoende transparant zijn.

We hebben bij 15 aanbieders onderzoek gedaan.

Uit dit onderzoek kwam naar voren dat verschillende aanbieders meer in rekening hebben gebracht dan het financieel nadeel. Wij zien erop toe dat de betreffende aanbieders de tekortkomingen aanpakken.

Tarifiering risico-opslagen hypotheek en bijbehorende informatieverstrekking

Bij 17 hypotheekaanbieders onderzochten we hoe zij omgaan met de risico-opslag bij de vaststelling van de hypotheekrente, zowel gedurende de looptijd van de hypotheek als bij renteherziening.

Uit dit onderzoek blijkt dat de informatieverstrekking over tarifiering voor verbetering vatbaar is. Ook is duidelijk geworden dat klanten niet gelijk worden behandeld. Sommige partijen werpen drempels op om de risico-opslag aan te passen.

(Inter)nationale samenwerking

Voor aflossingsvrije hypotheek werken we samen met DNB en ECB. De risicosegmentatie is ontwikkeld door een werkgroep waaraan de AFM, DNB en ECB deelnemen.

Resultaten voor stakeholders

- + We zien een afname van het aantal locked-upsituaties van 73% bij financieringsondernemingen (ten opzichte van de eerste meting in 2014). Meer dan 50.000 klanten hebben per einde 2018 een passende oplossing gekregen waardoor zij zicht hebben op een schuldenvrije toekomst.
- + Door onderzoek te doen naar de aanbieders van consumptief krediet hebben we enerzijds geconcludeerd dat er in toenemende mate veiliger kredietproducten worden ontwikkeld, maar anderzijds nog steeds sprake is van overkreditering.

De betreffende kredietaanbieders zijn met deze uitkomsten geconfronteerd en moeten hun acceptatiebeleid aanpassen.

- + We hebben samen met DNB, ECB en de grootbanken een methode ontwikkeld om portefeuilles met aflossingsvrije hypotheek te segmenteren naar potentieel risico. Hierdoor kunnen hypothecair kredietaanbieders de klanten die een risico lopen benaderen om hun inzicht te geven in de opbouw en risico's van hun hypotheek, en hun laten zien dat ze actie moeten ondernemen.

Voortgang Uniform Herstelkader rentederivaten

Op ons advies heeft een onafhankelijke derivatencommissie in 2016 een Uniform Herstelkader (UHK) opgezet zodat circa 19.000 gedupeerde mkb'ers met rentederivaten niet hoeven te procederen voor schadevergoeding tegen hun bank. Onze toezichthoudende taak binnen het herstelkader ligt buiten ons wettelijke mandaat als toezichthouder op de financiële markten. Het UHK is een overeenkomst, waarbij de zes betrokken banken zich houden aan voorschrijvende compensatieafspraken. In het UHK staat gedetailleerd beschreven welke stappen banken moeten nemen om de herstelvergoeding te berekenen. Banken zijn zelf verantwoordelijk voor de uitvoering. Elk aanbod voor herstel wordt door een externe dossierbeoordelaar gecontroleerd. Wij houden toezicht op de zorgvuldigheid en voortgang van het proces. Daarover leggen we verantwoording af in rapportages die we periodiek naar de minister van Financiën sturen.

Op 31 december 2018 zijn 17.000 van de 19.000 mkb'ers geïnformeerd over het herstelbedrag en is er voor € 860 miljoen aan voorschot of compensatie uitgekeerd.

In 2018 hebben we twee voortgangsrapportages en een tussentijdse rapportage over het UHK opgeleverd. Op 31 januari 2019 stuurde de minister van Financiën onze vierde voortgangsrapportage naar de Tweede Kamer.

Omdat de voortgang in 2018 vertraagde, hebben we samen met de desbetreffende banken en de externe beoordelaars gezocht naar versnellingsopties. Op 31 december 2018 waren vier van de zes banken klaar met het verzenden van hun aanbodbrieven naar gedupeerde mkb-kanten. Van de twee achterblijvende banken, stuurt één bank voor het einde van het eerste kwartaal 2019 alle klanten een aanbodbrief. Dit aanbod wordt achteraf gecontroleerd door een extern beoordelaar. Als blijkt dat het aanbod te hoog was, mag de klant het te hoge bedrag houden. Bij een te laag aanbod, wordt het bedrag alsnog aangevuld.

De andere bank heeft alle klanten die in 2018 geen aanbod hebben ontvangen, een volledig voorschot toegekend voor het einde van 2018. Die klanten krijgen in 2019 alsnog een aanbodbrief met daarin een volledige onderbouwing van de berekening. Als het voorschot hoger is dan het aanbod, mag de klant het teveel houden. Heeft de klant te weinig voorschot gekregen, dan wordt het aangevuld. Als de klant het aanbod niet accepteert, moet het voorschot terugbetaald worden.

Risico 2. Niet-passende beleggingsproducten

Inleiding

Door de toenemende vraag naar beleggingsproducten en -diensten is extra aandacht nodig voor de kwaliteit van én de informatie over deze producten en diensten.

Bij dit risico hebben we ons in 2018 vooral gericht op de volgende punten:

- + Beleggingsondernemingen verbeteren de kwaliteit van hun beleggingsproducten én communiceren eerlijk en transparant over kenmerken, rendement en kosten.
- + De ontwikkelingen in digitalisering maken beleggingsdienstverlening toegankelijker voor consumenten. Dit is een kans om te voorzien in een klantbehoefte, maar tegelijkertijd wordt het steeds minder duidelijk wanneer beleggingsadvies wordt gegeven of enkel beleggingsinformatie. Dit vraagt om duidelijkheid en om optreden wanneer deze grens wordt overschreden.

Verantwoording

Beleggingsondernemingen moeten de kwaliteit van hun beleggingsproducten verbeteren en eerlijk en transparant communiceren over kenmerken, rendement en kosten

Onderzoek naar productinformatie op basis van het essentiële-informatiedocument

Wij hebben op basis van de nieuwe PRIIPs-vereisten, bij aanbieders van verpakte beleggingsproducten onderzocht hoe zij inzicht geven in het risico, rendement en de kosten van de aangeboden verpakte beleggingsproducten. We hebben hierbij gekeken naar de inhoud en beschikbaarheid van de essentiële-informatiedocumenten. Aanbieders van verpakte beleggingsproducten – waarbij niet meteen

duidelijk is waarin je belegt – zijn sinds 1 januari 2018 verplicht deze documenten beschikbaar te stellen voor beleggers. De onderzoeksresultaten en bijbehorende verbeterpunten hebben we met de zes betrokken marktpartijen gedeeld. Meerdere partijen hebben al verbeteringen in hun productinformatie doorgevoerd.

Onderzoek kostentransparantie bij beleggingsdienstverlening

We hebben – op basis van de nieuwe MiFID II-normen – via self-assessments onderzocht hoe 62 beleggingsondernemingen inzicht geven in de kosten van hun dienstverlening. Verbeterpunten uit dit onderzoek hebben we aan de betrokken beleggingsondernemingen teruggegeven.

Vervolgens hebben we bij tien ondernemingen, onder meer op basis van de uitkomsten van het self-assessment, een verdiepend onderzoek gedaan naar de transparantie over kosten van beleggingsdienstverlening. Ondernemingen verstrekken nog niet alle vereiste kosteninformatie integraal en op de juiste wijze. De bevindingen zijn gedeeld met de beleggingsondernemingen. We zullen erop toezien dat zij de tekortkomingen zo spoedig mogelijk oplossen, zodat klanten het volledige inzicht krijgen in de kosten, zowel voor- als achteraf.

Onderzoek naleven MiFID II-normen voor productontwikkeling en -distributie

We hebben op basis van de nieuwe MiFID II-normen onderzocht in hoeverre beleggingsondernemingen hun beleggingsproducten distribueren aan de juiste klantgroepen. Verbeterpunten zijn met de beleggingsondernemingen gedeeld, zodat zij nu weten hoe zij hun productdistributie kunnen verbeteren om beleggers beter te beschermen. We verwachten dat de ondernemingen ons voorzien van een plan van aanpak hoe ze deze tekortkomingen binnen afzienbare tijd oplossen. Dat plan van aanpak gaan we beoordelen en als het afdoende is, monitoren we de voortgang.

Wanneer de grens tussen inzicht geven en advies verschaffen - door digitalisering - vervaagt, moet duidelijk worden opgetreden

Zorgplicht bij (semi-)automatisch vermogensbeheer

(Semi-)automatisch vermogensbeheer is een aanvulling op de bestaande dienstverleningsconcepten. Het kan vermogensbeheer voor een grotere groep retail-beleggers toegankelijk maken. Dit komt onder meer door de lagere minimale inleg en de (vaak) lagere kosten van de dienstverlening in vergelijking met traditioneel vermogensbeheer. Maar aanbieders moeten er wel voor zorgen dat de beleggers dezelfde bescherming genieten als klanten onder traditioneel beheer. Bij (semi-)automatisch vermogensbeheer gelden ook dezelfde zorgplichteisen. Aan de hand van de publicatie 'Leidraad invulling zorgplicht (semi-) automatisch vermogensbeheer' en de 'Visie op Robo-advies' hebben we partijen gestimuleerd te voldoen aan de eisen van zorgplicht die gelden voor beheer. We hebben onderzoek gedaan bij vijf ondernemingen die deze dienstverlening aanbieden. Vooral de inwinning van klantinformatie over risicobereidheid, financiële positie, doelstelling en kennis en ervaring moet beter, zodat de klant daadwerkelijk een passende beleggingspropositie krijgt. Betrokken marktpartijen zijn aangespoord om dit te verbeteren.

Onderzoek naar de distributie van turbo's en exchange traded products in execution only

We hebben onderzocht hoe ondernemingen de Product Governance-vereisten uit MiFID II toepassen bij de distributie van specifieke producten, te weten diverse *exchange traded products* (etp's) en turbo's. Hierbij is beoordeeld of marktpartijen de toegevoegde waarde van beleggingsproducten voldoende in kaart brengen en bij de distributie zorgen dat de producten alleen terechtkomen bij beleggers voor wie ze zijn bedoeld. De onderzochte beleggingsondernemingen blijken de klantdoelgroep zonder onderbouwing te breed vast te stellen. Daardoor is de kans groot dat deze complexe producten bij klanten terechtkomen voor wie deze producten niet passend zijn. Verder is de strategie voor hoe het product aan de man wordt gebracht, niet goed uitgewerkt. Dit vergroot de risico's.

Uitgelicht

Europees verbod c.q. beperking op binaire opties en contracts for difference (cfd's)

Europese toezichthouders hebben de nieuwe productinterventiebevoegdheden uit MiFIR ingezet voor binaire opties en cfd's. Met als resultaat dat in de retailmarkt binaire opties zijn verboden en verspreiden van cfd's zeer beperkt is toegestaan. We hebben een belangrijke rol gespeeld in de totstandkoming van deze Europese regelgeving. Vooral vanuit het IPISC, waar AFM-bestuursvoorzitter Merel van Vroonhoven voorzitter is, heeft men zich hard gemaakt voor het verbod van binaire opties en de strenge regels rondom cfd's. Ook rondom de daadwerkelijke implementatie hebben we een belangrijke rol gespeeld. Verder toetsen wij doorlopend of marktpartijen het verbod en de beperking correct naleven.

Stoppen van oneerlijke verdienmodellen

De onderzoeken naar oneerlijke verdienmodellen van illegale en vrijgestelde aanbieders van beleggingen hebben ertoe geleid dat aanbieders zijn gestopt of de informatie aan beleggers hebben hersteld. We hebben hierop risicogestuurd geprioriteerd en snel geïntervenieerd.

We hebben gewaarschuwd voor aanbieders die beleggers onjuiste informatie geven over de besteding van gelden. Ook hebben we gezorgd dat aanbieders de informatie over de besteding van gelden hebben verbeterd.

Steeds vaker kiezen we voor een persoonsgerichte aanpak, waarbij we de natuurlijke personen centraal stellen. We vinden de persoonsgerichte aanpak logisch en effectief, mede vanuit beleggersoogpunt. We verwachten hiermee nieuwe malafide initiatieven te ontmoedigen.

De persoonsgerichte aanpak bij oneerlijke verdienmodellen van illegale en vrijgestelde aanbieders heeft in 2018 onder andere geleid tot twee persoonlijke lasten onder dwangsom en twee persoonlijke boetes. We hebben in 2018 een toename gezien van mogelijke illegale aanbieders van crypto's. Hiernaar hebben we onderzoek gedaan en dit heeft onder andere geleid tot drie (voorgenomen) lasten onder dwangsom, één voorgenomen openbare waarschuwing en één waarschuwing voor een *look-alike* boilerroom. Bij twee partijen hebben we een waarschuwing van de Britse toezichthouder (de FCA) overgenomen. Daarnaast hebben 15 partijen hun werkwijze aangepast of de activiteiten gestaakt na informele beïnvloeding. Door deze interventies zijn er minder illegale activiteiten.

Boilerrooms

Een boilerroom is een verzamelnaam voor personen en organisaties die met behulp van gehaaide verkopers naar potentiële beleggers bellen om ze over te halen te investeren in waardeloze of nep aandelen. Beleggers worden onder grote druk gezet om geld naar het buitenland over te maken. Boilerrooms gebruiken vaak betrouwbaar ogende websites. Soms gebruiken ze namen die lijken op die van een bekende financiële organisatie. Op basis van ontvangen signalen, onder meer van beleggers, doen we zelf onderzoek naar boilerrooms. Dit kan leiden tot openbare waarschuwingen, directe interventie en/of structurele beleidsvorming met DNB.

Bij beleggingsfraude nemen we meteen contact op met de FIOD en/of het Openbaar Ministerie. We hebben in 2018 negen boilerrooms op de waarschuwingslijst geplaatst.

Onderzoek beleggingsbeleid vermogensbeheerders

De gevraagde inzet en capaciteit voor voornoemde trajecten heeft er mede toe geleid dat het onderzoek naar beleggingsbeleid door vermogensbeheerders, in onze risicogerichte prioritering van activiteiten is verschoven van 2018 naar 2019.

NIF

Wij beschermen ook de belangen van beleggers. In deze rol kunnen we een persoon of onderneming aanspreken als er sprake is van een oneerlijke handelspraktijk. Een voorbeeld van een oneerlijke handelspraktijk is de zaak van het Nederlands Innovatiefonds (NIF).

Het NIF haalde via obligaties geld op bij beleggers, maar investeerde dit opgehaalde geld in andere zaken dan aan klanten was voorgespiegeld. Voor een deel werd het opgehaalde geld zelfs helemaal niet geïnvesteerd, maar verdween het naar andere ondernemingen van de bestuurder van het NIF, Ruben Wolf. Om consumenten te beschermen en de heer Wolf aan te pakken hebben we daarom aan de heer Wolf persoonlijk een last onder dwangsom opgelegd.

Resultaten voor stakeholders

- + Op basis van de MiFID II-normen hebben we onderzocht hoe 62 beleggingsondernemingen inzicht geven in de kosten van hun producten. We hebben beleggingsondernemingen verbeterpunten aangedragen om de informatie over het risico, het rendement en de kosten van beleggingsproducten te verbeteren. Hierdoor worden beleggers beter beschermd.
- + We hebben een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming en implementatie van het verbod rondom binaire opties en de beperkingen rond cfd's. Hierdoor zijn er meerdere riskante beleggingsproducten van de Europese markt voor retailbeleggers verdwenen.
- + Door risicogestuurd te prioriteren en te interveniëren hebben we oneerlijke verdienmodellen van aanbieders van beleggingsproducten van de markt gehaald. Onze onderzoeken naar oneerlijke verdienmodellen kunnen leiden tot openbare waarschuwingen, directe interventie en/of structurele beleidsvorming met DNB. Bij beleggingsfraude nemen we meteen contact op met de FIOD en/of het Openbaar Ministerie. Zo hebben we in 2018 negen boilerrooms op de waarschuwingslijst geplaatst.
- + Door onze publicaties [Leidraad invulling zorgplicht \(semi-\)automatisch vermogensbeheer](#) en [Visie op roboadvies: kansen, zorgplicht en aandachtspunten](#) hebben partijen die zich bezighouden met (semi-) automatisch vermogensbeheer handvatten gekregen om beleggers beter te beschermen.

(Inter)nationale samenwerking

De AFM is actief binnen de Europese toezichthouder ESMA en voorzitter van het comité voor beleggersbescherming van de ESMA: IPISC. IPISC heeft in 2018 veel aandacht gegeven aan de eerder genoemde productinterventiemaatregelen. Daarnaast hebben we over toezichtconvergentie *best practices* gedeeld, bijvoorbeeld over kostentransparantie en product oversight & governance (POG)-eisen onder MiFID II. We hebben binnen IOSCO (wereldwijde toezichthouders) meegewerkt aan de werkstroom voor *artificial intelligence* en *machine learning* en onze inzichten over (semi-)automatisch vermogensbeheer internationaal onder de aandacht gebracht.

Risico 3. Ongewenste gevolgen voor markten en toezicht door internationale ontwikkelingen

Inleiding

Drie ontwikkelingen hebben de internationale omgeving van de AFM in 2018 beheerst:

1. De gevolgen van brexit.
2. Invoering van nieuwe regelgeving, zoals MiFID II, IDD, PRIIPs en de voorbereiding voor onder meer de *Benchmark Regulation* en *Securitisation Regulation*.
3. Versnelling van toezichtconvergentie in Europa.

De financiële markten integreren steeds meer, vooral binnen de EU. Hierdoor ontstaan nieuwe kansen: de kapitaalmarkten worden dieper en potentieel efficiënter. Ook kan meer, divers en beter aanbod voor consumenten ontstaan. Tegelijkertijd dienen zich nieuwe risico's aan, bijvoorbeeld door risicovolle of frauduleuze beleggingsproducten die vanuit andere EU-landen worden aangeboden. Daarnaast heeft de naderende brexit in 2018 veel impact gehad.

Bij dit risico hebben we ons in 2018 vooral gericht op de volgende punten:

- + Nederlandse spelers helpen zich voor te bereiden op brexit, waardoor het risico op potentiële marktverstoring afneemt.
- + Zorgvuldig afhandelen van vergunningaanvragen van partijen die vanwege brexit uitwijken naar Nederland.
- + Invoeren van toezicht op nieuwe regels, waardoor het niveau van consumentenbescherming aanzienlijk toenam en de goede werking van de financiële markten een nieuwe impuls kreeg.
- + Binnen het kader van de European Securities and Markets Authority (ESMA) sterk bijgedragen aan beleidsontwikkeling en de activiteiten voor toezichtconvergentie.

Verantwoording

Nederlandse partijen voorbereiden op brexit

Vooraf een harde brexit heeft aanzienlijke risico's voor Nederlandse vermogensbeheerders, pensioenfondsen, handelaren voor eigen risico, banken en verzekeraars. Het is belangrijk dat deze partijen, die onder ons toezicht staan, zich goed voorbereiden.

We hebben via gesprekken met brancheorganisaties en individuele marktpartijen en via samenwerking met DNB een voorlopig beeld gekregen van de mate van voorbereiding bij marktpartijen en hun waar nodig advies gegeven.

Daarnaast zijn we doorlopend in gesprek geweest met het ministerie van Financiën en met Europese toezicht-houders om risico's te signaleren die Nederlandse marktpartijen mogelijk niet zelf kunnen wegnemen.

Zorgvuldig afhandelen vergunningaanvragen

De partijen, die een vergunning in Nederland aanvragen, verplaatsen vaak slechts een gedeelte van hun activiteiten naar ons land. De Britse toezichthouder (de FCA) heeft tot nu toezicht gehouden op deze partijen en blijft dat doen voor die activiteiten die in het Verenigd Koninkrijk achterblijven. We hebben nauw met de FCA samengewerkt om deze vergunningaanvragen zorgvuldig te beoordelen.

Intensivering Europese samenwerking

De samenwerking van Europese nationale toezicht-houders binnen ESMA is sterk geïntensiveerd. Het Supervisory Coordination Network (SCN) behandelt nu onder meer casussen van vergunningaanvragen vanwege brexit om consistentie te waarborgen en toezichtarbitrage te voorkomen. Ook zijn we actief in de Standing Committees en werkgroepen van ESMA en uiteraard in de Board of Supervisors.

De toezichtactiviteiten rondom brexit worden verder bij risico 7 en 8 beschreven.

Invoering nieuwe Europese regels

Markets in Financial Instruments Directive II (MiFID II)

In januari 2018 is MiFID II in werking getreden. Doel is het efficiënter en transparanter maken van de Europese financiële markten en het beschermen van beleggers. Binnen ESMA hebben we samengewerkt aan beleidsvorming over kapitaalmarktvragestukken, dataverzameling en -uitwisseling en aan productinterventie (zie hierna bij IPISC).

Insurance Distribution Directive (IDD)

De IDD is het equivalent van MiFID II voor de verzekeringssector. We hebben marktpartijen in 2018 uitleg gegeven over de nieuwe regels.

Packaged Retail and Insurance-based Investment Products (PRIIPs)

In 2018 is de PRIIPs Regulation van kracht geworden. Op basis hiervan is een essentieel-informatiedocument verplicht bij alle verpakte beleggingsproducten. De AFM is voorzitter van het subcomité dat verantwoordelijk is voor de technische regelgeving van PRIIPs.

Vorbereiding Benchmark Regulation en Securitisation Regulation

In 2018 hebben we voor de *Benchmark Regulation* een 'Benchmark toezicht team' opgericht, dat de eerste vergunningen heeft verleend aan benchmark-beheerders die zich willen vestigen in Nederland. Ook hebben we voor het toezicht op Libor met de FCA een samenwerkingsovereenkomst gesloten. Verder nemen we deel aan de toezichtcolleges voor Libor en Euribor. Ook voor de *Securitisation Regulation* is een team opgezet. Bovendien hebben we samenwerkingsafspraken gemaakt met DNB en hebben we – om de markt voor te bereiden – met DNB een rondetafel-bijeenkomst voor uitgevende partijen georganiseerd.

Toezichtconvergentie

De Europese toezichthouders (ESMA, EIOPA en EBA) hebben in 2018 verdere stappen gezet voor toezichtconvergentie. Vanuit de Europese instellingen wordt sterker gestuurd op vergelijkbare uitkomsten van het toezicht door nationale toezichthouders, zoals de AFM.

Vaststellen en delen best practices binnen SCSC

Binnen het Supervisory Convergence Standing Committee (SCSC) hebben we een actieve bijdrage geleverd aan het vaststellen van *best practices* over toezichtconvergentie en convergentie-instrumenten. Daarbij faciliteert ESMA in toenemende mate de uitwisseling van toezichtpraktijken en kennis en ervaring tussen toezichthouders. Wij nemen onder meer deel aan de *assessment group* voor twee *peer reviews* die in 2018 zijn gestart.

Samenwerking op het gebied van handhaving

In 2018 hebben we de eerste resultaten gezien van het *Enforcement Network* (opgericht eind 2017). Door structureel contact over en onderzoek naar de handhaving van Europese regelgeving door lidstaten ontstaat op dit gebied meer convergentie. We leveren een actieve bijdrage aan het netwerk, onder andere bij de inventarisatie van bevoegdheden van de verschillende nationale toezichthouders.

Bilaterale samenwerking

Buiten de bestaande samenwerkingsverbanden als ESMA en de International Organization of Securities Commissions (IOSCO) willen we ook rechtstreeks leren van andere relevante toezichthouders in het buitenland. Dat doen we bijvoorbeeld met werkbezoeken, of door medewerkers te detacheren – in 2018 bij ESMA en de Europese Commissie – of stage te laten lopen bij andere toezichthouders, in 2018 bij de Financial Industry Regulatory Authority (FINRA) in de Verenigde Staten. Verder hebben we met de Franse Autorité des Marchés Financiers (AMF) een kennisnetwerk opgezet over *sustainable finance*.

Resultaten voor stakeholders

- + We hebben ons voorbereid op de gevolgen van brexit, en marktpartijen gestimuleerd dit ook te doen. Daarmee hebben we het risico op marktverstoring verkleind.
- + We hebben binnen ESMA het initiatief genomen bij de invoering van product-interventie om beleggers beter te beschermen. Op veel terreinen droegen we actief bij aan Europese samenwerking in beleidsvorming over onder meer brexit, dataverzameling en -uitwisseling, en kapitaalmarktvragestukken.
- + We hebben een grote hoeveelheid nieuwe Europese regelgeving geïmplementeerd, zoals MiFID II – gericht op bescherming van beleggers en werking van kapitaalmarkten – en IDD voor verzekeringsdistributie. Daarmee is het beschermingsniveau van beleggers en consumenten verhoogd.
- + Samen met de Europese toezichthouders ESMA, EIOPA en EBA hebben we sterker gestuurd op meer convergentie in de wijze van toezichthouden door nationale toezichthouders. Dat leidt tot een gelijk speelveld voor marktpartijen.

Risico 4. Onverantwoord gebruik van technologie en data

Inleiding

De financiële sector zet steeds meer technologie en data in. Dat levert voordelen op als deze slim worden ingezet. Maar er zijn ook risico's, die het klantbelang kunnen schaden. Consumenten beslissen niet altijd rationeel en daarop kan 'slim' worden ingespeeld door hen keuzes te laten maken die uiteindelijk tegen het eigen financiële belang ingaan. Daarnaast neemt de kwetsbaarheid voor digitale criminaliteit toe.

Bij dit risico hebben we ons in 2018 vooral gericht op de volgende punten:

- + Duidelijkheid geven over hoe we verwachten dat ondernemingen de kwaliteit borgen van geautomatiseerd financieel advies en vermogensbeheer.
- + Inzichten verdiepen in de toepassing van steeds geavanceerdere data-analyses, en hoe daar vanuit de AFM-doelstellingen naar te kijken in samenhang met de doelstellingen van de andere toezichthouders.
- + De ontwikkeling tegengaan dat laagdrempelig speculeren wordt gepresenteerd als beleggingsdienst, en waarbij wordt ingespeeld op de gevoeligheid voor gokverslaving.
- + De schade van de crypto-hype beperken door te voorkomen dat crypto's worden gezien als serieuze beleggingscategorie. Tegelijkertijd blijven we openstaan voor de kansen die toepassing van blockchain biedt voor het versterken en efficiënter maken van processen in de financiële markten.
- + Het inzicht vergroten in de mate waarin informatiebeveiligingsrisico's bestaan bij onder-toezichtstaande ondernemingen.
- + Het risico duiden op cybercriminaliteit gericht op verkrijgen van voorwetenschap bij uitgevende ondernemingen en *primary information providers*.

- + Knelpunten voor duurzame innovaties vanuit toezicht signaleren en drempels verlagen om contact met ons op te nemen.

Verantwoording

Duidelijkheid verschaffen over kwaliteitsborging bij geautomatiseerd advies en vermogensbeheer

Ontwikkeling geautomatiseerd advies

We hebben met tientallen financieel dienstverleners en automatiseerders gesproken over de doorontwikkeling van geautomatiseerde adviesdiensten. En hebben dat getoetst aan onze waarnemingen en onze verwachtingen hierover [gepubliceerd](#) in de [Leidraad invulling zorgplicht \(semi-\)automatisch vermogensbeheer](#) en de [Visie op roboadvies: kansen, zorgplicht en aandachtspunten](#).

Dit heeft duidelijkheid gegeven aan alle ketenspelers die hun dienstverlening aan consumenten digitaliseren. Daarnaast heeft het kaders gecreëerd voor handhaving, wanneer een te laag kwaliteitsniveau het klantbelang schaadt.

Onderzoek verzekeringssector

We hebben met DNB onderzoek gedaan naar de toepassing van geavanceerde data-analyses in de verzekeringssector en publiceren daar in 2019 over. We hebben dit onderzoek gecombineerd met inzichten van wetenschappers en internationale toezichthouders om tot principes te komen voor de toepassing van deze technieken in het belang van klanten en maatschappij. Deze principes geven een kader voor de toetsing van de governance van ondernemingen, en ze geven richting aan onze inspanningen op dit gebied. Bijvoorbeeld voor het individueel beprijzen van producten op andere elementen dan het risicoprofiel van een klant.

Tegengaan laagdrempelig speculeren presenteren als 'beleggen'

De ontwikkeling tegengaan dat laagdrempelig speculeren wordt gepresenteerd als beleggingsdienst

We hebben apps onderzocht waarmee consumenten kunnen speculeren op financiële markten en onderzocht

hoe de apps worden gepromoot. Ook hebben we bekeken hoe verleidingstechnieken worden ingezet en hoe wordt geborgd dat beleggers passende producten krijgen aangeboden. Daarnaast hebben we samen met de andere Europese toezichthouders onderzocht in hoeverre behaalde rendementen van klanten in lijn liggen met de gewekte verwachtingen.

Op basis daarvan hebben we in internationaal verband en in samenwerking met de Nederlandse wetgever het aanbieden van apps met zeer hoge hefboomen verboden. Ook hebben we duidelijk gemaakt hoe we de zorgplichtvereisten interpreteren die moeten voorkomen dat aan beleggers niet-passende producten worden verkocht.

Beheersen risico's cybercrime

We hebben ons toezicht op cyberweerbaarheid aangescherpt door contact te leggen met de relevante binnen- en buitenlandse partijen op het gebied van cybertoezicht en door in gesprek te gaan met ondertoezichtstaande ondernemingen over het risico van cybercrime. Hierdoor kunnen we beter cyber risico's duiden en hierop acteren.

Inzicht verdiepen in toepassing data-analyse

Accommoderen van duurzame innovaties

Voor laagdrempelig contact met de AFM hebben we – naast het Ondernemersloket – de InnovationHub, speciaal voor innovatieve technologie gedreven vraagstukken. Dit is een gezamenlijk initiatief van de AFM,

Uitgelicht

Beperken schade crypto-hype

We hebben de [waarschuwingen](#) voor het inzakken van de [crypto-zeepbel](#) uit 2017 doorgezet. Daarnaast hebben we ondertoezichtstaande ondernemingen met plannen voor crypto-diensten duidelijk gemaakt dat het signaal zal zijn dat crypto's gezien kunnen worden als financiële instrumenten en dat dit op gespannen voet staat met hun zorgplicht.

Het effect: geen enkele belangrijke financiële onderneming heeft een crypto-dienst aangeboden. Dit had als neveneffect dat ook de concurrentie niet is verleid om 'mee te gaan'. Hiermee hebben we zoveel mogelijk gedaan om te voorkomen dat er een ongefundeerd vertrouwen groeide in crypto's als toekomstig betaalmiddel of toekomstige beleggingscategorie, én hebben we eventuele risico's voor Nederlandse consumenten [zoveel mogelijk beperkt](#).

Daarnaast hebben we verschillende onderzoeken uitgevoerd, en zo beoordeeld of de aangeboden activiteiten mogelijk vergunningplichtig of prospectusplichtig zijn. Een van deze onderzoeken richtte zich op Dutch Crypto Mining B.V. (DCM). Deze partij bood beleggers via zijn website aan te investeren in het minen van digitale munten zoals de bitcoin. Een deel van de opbrengst zou terugvloeien naar de beleggers. Volgens DCM viel de belegging buiten het toezicht van de AFM. Wij hebben veelvuldig om informatie over de activiteiten van DCM gevraagd, zodat we konden vaststellen of de wettelijke verplichtingen worden nageleefd. DCM heeft hier niet inhoudelijk op gereageerd, waarna we op 20 september 2018 een last onder dwangsom hebben opgelegd. Ook na het opleggen van de last verstrekte DCM niet de gevraagde informatie. Kort hierna is DCM failliet verklaard, waarna we het onderzoek hebben afgesloten. De curator onderzoekt de oorzaken van het faillissement en de rol van de bestuurder hierin. Daarnaast hebben we met DNB en internationale effectentoezichthouders onderzocht welke aanpassing in de regelgeving het risico op misbruik in de toekomst kan verkleinen.

DNB en de ACM. Dit jaar kwamen er 249 vragen binnen, waarvan 130 gericht aan de AFM. Omdat de meeste vragen aan de InnovationHub sterk lijken op andere vragen van ondernemers aan de AFM, hebben we de processen voor het beoordelen en beantwoorden van vragen aan het Ondernemersloket en de InnovationHub geïntegreerd.

Resultaten voor stakeholders

- + We hebben met tientallen financiële dienstverleners en automatiseerders gesproken over de (door)ontwikkeling van geautomatiseerde adviesdiensten. In ons rapport [Leidraad](#) invulling van de zorgplicht bij (semi) geautomatiseerd vermogensbeheer hebben we aangegeven wat we verwachten van financiële dienstverleners en hun IT-partners met betrekking tot kwaliteitseisen voor geautomatiseerd advies.
- + We hebben samen met DNB en op basis van inzichten van wetenschappers onderzoek gedaan naar de geavanceerde data-analyses in de verzekeringssector. Doel was het vaststellen van principes voor toepassing van deze technieken. Deze principes geven een kader voor de toepassing van *machine learning* door financiële instellingen.
- + Door onderzoek te doen naar apps die onervaren beleggers via verleidingstechnieken kunnen aanzetten tot speculeren, is de basis gelegd om in de toekomst deze apps terug te dringen.
- + We hebben in 2018 onze koers doorgezet door krachtig te waarschuwen tegen de risico's van crypto's. Een belangrijk effect is geweest dat geen enkele belangrijke financiële instelling crypto's aanbood. Daarnaast zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd bij partijen die crypto's aanboden. Eén van deze onderzoeken richtte zich op Dutch Crypto Mining B.V. (DCM). DCM is inmiddels failliet verklaard.

(Inter)nationale samenwerking

We hebben voor onder meer publicaties over *machine learning* en crypto's, de implementatie van betaaldienst-richtlijn PSD2 en voor de InnovationHub samengewerkt met DNB.

De ontwikkelingen rondom datagedreven financiële diensten brengen het werkveld van de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) en de AFM dichter bij elkaar. Dit heeft geleid tot intensivering van de samenwerking. Deze samenwerking verdiepen we verder als de toepassing van *machine learning* in de financiële dienstverlening doorzet.

Om socialmediabedrijven te kunnen aanspreken op hun verantwoordelijkheid in het faciliteren van misleiding, hebben we een actieve rol gespeeld in het FSB- en IOSCO-netwerk van mondiale toezichthouders. We worden gezien als voorloper als het gaat om het begrijpen en kunnen omgaan met technologisch gedreven innovaties.

Voor terugdringen van apps die consumenten verleiden om te speculeren op financiële markten hebben we intensief samengewerkt met de andere Europese toezichthouders in ESMA-verband.

We hebben in 2018 met oog op de herziene Europese betalingsdienstverleningsrichtlijn PSD2 in structureel verband samengewerkt met DNB, de ACM en de AP. Dit als voorbereiding op goed en integraal toezicht zodra de richtlijn in Nederland in werking treedt.

Over crypto's en ICO's hebben we regelmatig overlegd met toezichthouders wereldwijd om kennis en interpretaties uit te wisselen.

Risico 5. Onvoldoende verbetering kwaliteit accountantscontroles

Inleiding

Betrouwbare en relevante verslaggeving is belangrijk voor beleggers en andere gebruikers van financiële informatie. Het oordeel van accountants over de verslaggeving van ondernemingen moet dan ook boven alle twijfel verheven zijn. Maar de kwaliteit van wettelijke controles is nog niet duurzaam geborgd.

Bij dit risico hebben we ons in 2018 vooral gericht op de volgende punten:

- + De kwaliteit van wettelijke controles verhogen en de verbetermaatregelen structureel borgen, om zo duurzaam een goede kwaliteit van wettelijke controles te bereiken.
- + De geschiktheid toetsen van bestuurders en commissarissen bij OOB-accountantsorganisaties.

Verantwoording

Verhogen kwaliteit van wettelijke controles en de structurele borging van de verbetermaatregelen

Verkennen van aanpassingen in de structuur van de accountancysector

De kwaliteit van wettelijke controles is bij de OOB-accountantsorganisaties nog niet duurzaam op het gewenste hoge kwaliteitsniveau geborgd. De OOB-accountantsorganisaties hebben de afgelopen jaren stappen gezet om hun governance en kwaliteitsgerichte cultuur te versterken. Toch gaat het doorvoeren van verbeterplannen en het versterken van de governance en gedrag en cultuur niet snel en diepgaand genoeg. De vraag is of dieperliggende oorzaken de veranderingen belemmeren. Bijvoorbeeld of elementen in de structuur van de accountancysector de kwaliteit dusdanig negatief beïnvloeden, dat de sector geen consistent goede kwaliteit van wettelijke controles realiseert. We hebben vanuit dit

Uitgelicht

Kwetsbaarheden in de structuur van de accountancysector

Op 21 november 2018 hebben we het rapport 'Kwetsbaarheden in de structuur van de accountancysector' gepubliceerd.

In dit rapport concluderen wij dat vooral aan de vraagzijde van de markt, het verdienmodel en het bedrijfsmodel aspecten zitten die de kwaliteit van wettelijke controles negatief kunnen beïnvloeden.

Mede door onze conclusies heeft de minister van Financiën de Commissie Toekomst Accountancysector ingesteld. Deze commissie adviseert over de gewenste aanpassingen voor duurzame borging van de kwaliteit van wettelijke controles.

Een ander effect is dat we het onderwerp over de structuur van de sector op de agenda hebben gezet van zowel International Forum of Independent Audit Regulators (IFIAR) als Committee of European Auditing Oversight Bodies (CEAOB). Omdat de accountancysector sterk internationaal is georganiseerd, is internationale afstemming over oplossingsrichtingen noodzakelijk.

perspectief de kwetsbaarheden in de structuur van de accountancysector verkend en een analyse gemaakt van alternatieve structuurmodellen.

Onderzoek bij de overige OOB-accountantsorganisaties

Het toezicht heeft zich de afgelopen jaren vernieuwd van onderzoek naar de kwaliteit van wettelijke controles naar het in samenhang onderzoeken met gedrag en cultuuraspecten. Wij hebben het toezicht op de overige OOB-accountantsorganisaties (OOB-vergunninghouders exclusief de Big 4-accountantsorganisaties) geïntensiveerd met een onderzoek naar de voortgang van de verandertrajecten, kwaliteitswaarborgen en

kwaliteit van wettelijke controles. We willen deze accountantsorganisaties stimuleren om zich meer te focussen op en in te zetten voor een voortvarender doorlopen van de verandertrajecten. Met als doel duurzame borging van de kwaliteit van de wettelijke controles. De uitkomsten van het onderzoek volgen in 2019.

Technologische ontwikkelingen

We hebben meer inzicht gekregen in de inzet van technologische ontwikkelingen – welke tools en met welke omvang – voor de uitvoering van de wettelijke controle. Hiervoor hebben we onder meer informatie opgevraagd met andere toezichthouders op accountantsorganisaties en via het netwerk van Big 4-accountantsorganisaties. Ook maakten accountantsorganisaties gebruik van onze mogelijkheid om nieuwe technieken te laten zien.

Het is belangrijk dat de sector innovaties snel kan doorvoeren en – gezien de regelgeving – in voldoende mate kan toepassen.

Kwaliteitsgerichte cultuur

We hebben de effecten van onder meer het partnermodel op de kwaliteitsgerichte cultuur bij de Big 4-accountantsorganisaties onderzocht. Het onderzoek geeft inzicht in de kwaliteitsbeleving van medewerkers door de inspanningen van accountantsorganisaties om de kwaliteitsgerichte cultuur te versterken. Uit de resultaten blijkt dat de organisaties veel hebben bereikt bij hun medewerkers op het gebied van gedrag en cultuur gericht op kwaliteit.

Workshop corruptie

Corruptie kwam als onderwerp vaak voor in de signaalbehandeling en incidentonderzoeken. Wij hebben in november 2018 een workshop corruptie met de OOB-accountantsorganisaties, FIOD, BFT, OM, NBA en SRA georganiseerd. Dit als vervolg op een eerdere workshop in december 2017 en het thema-onderzoek naar corruptie bij de Big 4-accountantsorganisaties in 2016. In de workshop hebben we op basis van casuïstiek gesproken over wat van de accountant wordt verwacht.

Bestuurders en commissarissen bij OOB-accountantsorganisaties toetsen op geschiktheid

Geschiktheidstoetsingen

Sinds 1 juli 2018 is de AFM bevoegd bestuurders en commissarissen van OOB-accountantsorganisaties te toetsen op geschiktheid. We maken van deze bevoegdheid gebruik: de bestuurders en commissarissen geven leiding aan het duurzaam borgen van een kwaliteitsgerichte cultuur en moeten geschikt zijn voor de uitoefening van hun functie.

Eind 2018 was de toetsing van de 51 bestuurders van zes van de negen OOB-accountantsorganisaties afgerond. Naast toetsingsgesprekken voerden we ook intensief overleg met een aantal organisaties over de aanpassing van hun governance aan de nieuwe regelgeving.

We communiceren niet publiekelijk over de uitkomst van individuele toetsingen. Generiek signaleren we effecten die volgen uit de geschiktheidstoetsingen. Een aantal organisaties heeft de governance aangepast en enkele organisaties hebben bestuurders aangetrokken die niet afkomstig zijn uit de eigen organisatie. Bovendien krijgen bestuurders van hun organisatie meer tijd en mandaat om zich (volledig) te wijden aan hun bestuurstaak. Ook wordt in de samenstelling van het bestuur gekozen voor meer diversiteit en is er meer aandacht voor een evenwichtige portefeuilleverdeling.

Resultaten voor stakeholders

- + Het AFM-rapport 'Kwetsbaarheden in de structuur van de accountancysector' heeft geleid tot een impuls voor het nationale en internationale debat over duurzame en consistente kwaliteit van wettelijke controles. Zo heeft de minister van Financiën inmiddels de Commissie Toekomst Accountancysector opgericht.
- + Door onderzoek naar de voortgang van de verandertrajecten, kwaliteitswaarborgen en de kwaliteit van de wettelijke controles is het toezicht op de overige OOB-accountantsorganisaties geïntensiveerd. Door de verkregen inzichten kunnen OOB-accountantsorganisaties de kwaliteit verhogen.
- + OOB-accountantsorganisaties waarvan de toetsing in 2018 is afgerond, hebben een geschikt bevonden bestuur. Eind 2018 zijn de toetsingen van de bestuurders van zes van de negen OOB-accountantsorganisaties afgerond. Het betreft in totaal 51 toetsingen.

(Inter)nationale samenwerking

De internationale activiteiten voor het toezicht op accountantsorganisaties hebben als doel beleidsonderwerpen te beïnvloeden en ontwikkelingen in wet- en regelgeving vroegtijdig te signaleren. Ook leren we beter samenwerken met andere toezichthouders.

Op wereldwijd niveau nemen we deel in IFIAR en op Europees niveau zowel in de CEAOB als de *Colleges of Regulators* die voor elk van de Big 4-accountantsorganisaties zijn opgezet. In zowel IFIAR als CEAOB zijn we vertegenwoordigd in de besturende organen (*Board en Plenary*) en in diverse werkgroepen. We leiden diverse werkgroepen en een van de Europese *Colleges of Regulators*.

We richten ons in de internationale samenwerking op beleidsonderwerpen rond de kwaliteit van wettelijke controles, controlestandaarden, consistente interpretatie van (Europese) regelgeving, verbetering van toezicht en het betrekken van investeerders en auditcommissies en andere stakeholders.

De *Monitoring Group* (MG) is een groep van internationale publieke organisaties en toezichthouders die zich sterk maakt voor het publiek belang en de behartiging daarvan in de totstandkoming van regelgeving en kwaliteit van wettelijke controles. AFM-bestuurder Gerben Everts is voorzitter van de MG. De MG heeft een serie voorstellen gereed voor consultatie. Hierin komen de audit-gerelateerde en ethische standaarden niet langer tot stand door zelfregulering binnen de sector, maar worden ze opgesteld door een onafhankelijke organisatie. In deze organisatie zijn naast auditors ook toezichthouders en investeerders vertegenwoordigd. Dit zal een belangrijke impuls geven aan de kwaliteit, tijdigheid en relevantie van de standaarden en versterkt het proces van totstandkoming. Dit is naar verwachting een belangrijke stap om de controle en de noodzakelijke randvoorwaarden te verbeteren én ervoor te zorgen dat de standaarden *fit for the future* blijven. Op nationaal niveau is er gedelegeerd toezicht op de niet-OOB-accountantsorganisaties op basis van convenanten tussen de AFM en de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) en de Samenwerkende Registeraccountants en Accountants-Administratieconsulenten (SRA). Ook is er een onderling convenant tussen de NBA en SRA. Als een accountantsorganisatie twee keer als onvoldoende wordt beoordeeld door de NBA of SRA, kunnen wij een nader onderzoek instellen. Verder hebben we een convenant met de Belastingdienst en de Autoriteit Woningcorporaties waarin we samenwerken bij het tegengaan van ontoelaatbaar gedrag van externe accountants, accountantsorganisaties en beleidsbepalers. Ook hebben we een samenwerkingsconvenant met de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa). Deze convenanten leiden vooral tot informatie-uitwisseling die wordt gebruikt in de signaalbehandeling of onderzoeken.

Risico 6. Tegenvallende financiële positie na pensionering

Inleiding

Veel mensen bouwen minder pensioen op dan zij verwachten. Ze zijn zich hier niet van bewust en onvoldoende voorbereid op een terugval van het inkomen bij pensionering. Ook weten mensen niet wat ze moeten doen om inkomensterugval op te vangen en/of te voorkomen.

Bij dit risico hebben we ons in 2018 vooral gericht op de volgende punten:

- + Pensioenproducten in de tweede en derde pijler die aansluiten bij de kenmerken en behoeften van de doelgroep.
- + Begeleiding van consumenten en werkgevers bij het maken van keuzes over het pensioen.
- + Correcte, duidelijke en evenwichtige pensioen-informatie aan consumenten. Met voldoende handvatten om actie te ondernemen als zij afstevnen op een inkomensterugval.

Verantwoording

Meer passende pensioenproducten in de tweede en derde pijler

Bij de vijf grootste verzekeraars deden we in 2017 en 2018 onderzoek naar de vaste en variabele uitkeringsproducten. Mede op basis hiervan hebben enkele verzekeraars hun variabele product en/of informatie al aangepast, met als resultaat naar wet- en regelgeving aangescherpte producten en verbeterde informatie-verstrekking.

Verkenning van de verschillende juridische kaders voor derde pijler pensioenproducten

Pensioenproducten in de derde pijler kunnen door beleggingsinstellingen, -ondernemingen, pensioenverzekeraars en banken worden aangeboden. Hierdoor

opereren de aanbieders vanuit diverse wettelijke kaders op de markt. Ondanks deze verschillen in wettelijke kaders zien we nu onvoldoende redenen voor vervolgonderzoek naar mogelijke toezichtarbitrage bij aanbieders van derde pijler pensioenproducten.

Consumenten en werkgevers worden begeleid bij het maken van keuzes over pensioen

We vinden het belangrijk dat consumenten en werkgevers goed worden begeleid bij het maken van keuzes over pensioen. Hierbij toetsen we onder meer op de naleving van de wettelijke vereisten rondom informatieverstrekking.

Onderzoek keuzebegeleiding

We hebben bij pensioenfondsen met een beschikbare premiereregeling onderzoek gedaan naar:

1. De kwaliteit van begeleiding bij de voorlopige keuze tussen een vaste en variabele uitkering.
2. De invulling van de informatie-inwinningsverplichting bij beleggingsvrijheid. In het algemeen kunnen we stellen dat de pensioenfondsen hun deelnemers nog onvoldoende begeleiden bij de voorlopige keuze.

Alle betrokken fondsen hebben een individuele terugkoppeling ontvangen over de mate waarin ze de wet- en regelgeving naleven. We hebben de betreffende pensioenfondsen aanbevelingen gedaan hoe en welke verbeteringen ze kunnen doorvoeren. Bijvoorbeeld door visueel inzicht te geven in de gevolgen en risico's van de voorlopige keuze en het stimuleren van een actieve keuze door de deelnemer.

Uitgelicht

Impuls aan de kwaliteit van pensioenadvies

Door de herziening van de 'Leidraad tweede pijler pensioenadvies' hebben we richting gegeven aan de kwaliteitseisen waaraan pensioenadvies aan werkgevers moet voldoen. Dit kan adviseurs en aanbieders ondersteunen bij het inrichten van hun adviesproces.

Monitoren huidige en nieuwe (online) execution only-initiatieven voor pensioen

Door nieuwe technologie zien we dat adviseurs hun pensioenadviesproces voor werkgevers elektronisch inrichten en/of ondersteunen. Hierdoor sluiten werkgevers mogelijk pensioencontracten af op basis van *execution only*-dienstverlening. Het risico bestaat dat aanbieders onvoldoende hebben bepaald voor welke doelgroep het *execution only*-traject bedoeld is en een kennis- en ervaringstoets hanteren die binnen die doelgroep onvoldoende filtert voor wie *execution only* niet geschikt is. Tel daarbij op dat het product online eenvoudig af te sluiten is, en het gevolg is dat producten mogelijk niet aansluiten bij de behoefte en tot financiële teleurstellingen leiden.

Consumenten worden correct, duidelijk en evenwichtig geïnformeerd

Gebruik standaardmodel

Een van de handvatten die deelnemers krijgen bij het maken van een pensioenkeuze is het zogeheten standaardmodel voor de keuze tussen vast en variabel pensioen. Dit model wordt door de sector zelf ontwikkeld. Hiermee kunnen deelnemers de verschillende opties voor uitkeringen beter met elkaar vergelijken. Uit onze monitoring blijkt dat in 2018 nog niet alle pensioenuitvoerders het standaardmodel tijdig in hun informatieverstrekking hebben opgenomen. Omdat deze standaardisatie kan ondersteunen bij het maken van een juiste keuze door de deelnemer, hebben we pensioenuitvoerders hierop aangesproken.

Zorgen dat perspectief van de deelnemers voldoende wordt betrokken in de discussie over een nieuw pensioenstelsel

Met ons [consumentenonderzoek](#) naar de behoefte aan en effecten van het tijdelijk staken van pensioenpremie-inleg, hebben we een objectieve bijdrage geleverd aan de discussie over een nieuw pensioenstelsel. Deze resultaten bieden meer houvast voor de invulling van ons uitgangspunt: keuze waar het kan, verplichting waar verstandig.

Vernieuwen van ons vak

We vernieuwen en versterken ons toezicht door meer datagedreven te gaan werken. Met de sector zijn we in dialoog over de datakwaliteit in pensioenadministraties, het belang van correcte informatie en mogelijke negatieve gevolgen voor deelnemers wanneer datakwaliteit achterblijft. Daarnaast werkten we – om het toezicht efficiënter en effectiever te maken – aan een betere eigen pensioendatapositie én omarmen we nieuwe technieken, zoals *text mining* (testfase). Bij *text mining* kijken we of een algoritme een oordeel kan geven over de ‘duidelijkheid’ van de verstrekte pensioeninformatie. Deze technieken stellen ons op termijn in staat om landelijke onderzoeken te doen waarbij de toezichtbelasting beperkt is.

Resultaten voor stakeholders

- + Deelnemers zijn beter in staat te kiezen voor een pensioen dat het beste aansluit bij hun persoonlijke situatie.
- + Productaanpassingen van variabele uitkeringen bij verzekeraars, met een evenwichtiger spreiding van beleggingsresultaten. Deelnemers hoeven hierdoor naar verwachting minder (grote) schommelingen in de hoogte van hun variabele pensioen op te vangen.
- + Richting aan de vormgeving van advies aan werkgevers door de herziening van de 'Leidraad tweede pijler pensioenadvisering'.
- + Een bijdrage aan het publieke debat over een nieuw pensioencontract en meer keuzes daarin, door de publicatie van het rapport 'Keuzevrijheid en maatwerk bij pensioeninleg'. Dit bevat de resultaten van een klein onderzoek naar vrijwillige pensioenpremiestop.

(Inter)nationale samenwerking

Onder ons voorzitterschap heeft een werkgroep van de Europese toezichthouder EIOPA het '[Report on the Pension Benefit Statement: guidance and principles based on current practices](#)' opgesteld. Hierin wordt uitgelegd hoe de lidstaten het Pension Benefit Statement (als onderdeel van pensioenrichtlijn IORP) kunnen invullen.

Op nationaal niveau hebben we samengewerkt met DNB. We hebben samen een informatieverzoek bij verzekeraars gedaan op het gebied van premie-regelingen.

Risico 7. Onvoldoende risico-beheersing vermogensbeheer

Inleiding

Wereldwijd groeit de vermogensbeheersector en daarmee ook de druk op de vermogensbeheerketen. Deze ontwikkeling brengt risico's met zich mee voor de beheerste en integere bedrijfsvoering en mogelijk ook voor de financiële stabiliteit. Dit raakt het belang van klanten en de goede werking van de kapitaalmarkten.

Bij dit risico hebben we ons in 2018 vooral gericht op de volgende punten:

- + Partijen uit het Verenigd Koninkrijk die zich in Nederland willen vestigen als gevolg van brexit. Het gaat daarbij met name om aandelen- en obligatieplatformen, beleggingsondernemingen en handelaren voor eigen rekening. Wij toetsen of deze partijen aan de vergunningvereisten voldoen én of ze zijn ingericht om hun rol zo in te vullen dat dit de goede werking van de kapitaalmarkt niet belemmert.
- + Zorgdragen dat ook de hier al gevestigde partijen handelen in belang van de klant.
- + Voorkomen van zware, impactvolle overtredingen door beleggingsondernemingen en -instellingen.

Verantwoording

Bestaande partijen handelen in belang van de belegger

Naleving wettelijke eisen

In januari 2018 zijn [de resultaten](#) gepubliceerd van ons onderzoek naar de naleving van de wettelijke eisen voor integere bedrijfsvoering, governance en vermogensscheiding bij 12 beheerders van alternatieve beleggingsinstellingen, die sinds 2014 van rechtswege over een vergunning onder de AIFM-richtlijn beschikken.

Uitgelicht

Brexit-toetsingen

We hebben gesproken met alle partijen uit het Verenigd Koninkrijk die aangaven zich in Nederland te willen vestigen. Dit resulteerde in 150 gesprekken, waardoor deze partijen op de hoogte zijn van de hier geldende wet- en (toezicht)regelgeving. Uiteindelijk hebben we tientallen vergunningaanvragen ontvangen. Onze belangrijkste eis is dat nieuwe partijen in het klantbelang handelen. Daarvoor is van belang dat zich hier geen zogeheten brievenbusfirma's vestigen.

Uit het onderzoek bleek dat bij deze groep substantiële ruimte is voor verbetering van integere bedrijfsvoering, governance en vermogensscheiding. Het onderzoeksrapport bevat *best practices*, zodat de sector weet hoe zij invulling kan geven aan de vereisten.

In het laatste kwartaal van 2018 hebben we een enquête uitgezet bij alle beheerders van alternatieve beleggingsinstellingen, waarin wordt gevraagd in hoeverre het rapport voor deze partijen aanleiding is geweest om verbeteringen door te voeren in hun organisatie.

Naleving MiFID II-regelgeving

We hebben onderzoek gedaan naar de naleving van de MiFID II-vereisten voor dienstverlening aan professionele beleggers en *eligible counter parties* (ECP's) bij tien beleggingsondernemingen. Dit om vast te stellen in hoeverre zij de MiFID II-regelgeving goed hebben doorgevoerd. We keken naar kosten transparantie, productgovernance en provisies (waaronder voor research). Het onderzoek maakte duidelijk dat niet alle partijen de regelgeving voldoende hebben geïmplementeerd. Dit gold vooral voor kosten transparantie en productgovernance. Begin 2019 worden de resultaten gedeeld met de onderzochte partijen, zodat zij de noodzakelijke maatregelen kunnen treffen om alsnog aan de regelgeving te voldoen.

Meer inzicht in markt van duurzaam beleggen

We hebben onderzoek gedaan naar duurzaam beleggen door partijen die zich richten op professionele beleggers. Doel van het onderzoek: meer inzicht krijgen in de markt van duurzaam beleggen. Dit is belangrijk omdat we een groeiend aanbod zien van producten met een duurzaam kenmerk, maar het voor beleggers mogelijk niet altijd duidelijk is wat precies wordt aangeboden. Conclusie: er zijn veel goede initiatieven en institutionele beleggers onderkennen het belang van een toekomstgerichte rolinvulling, maar momenteel wordt vooralsnog geen eenduidige invulling gegeven aan duurzaam beleggen en daarbij is ESG-informatie (Environmental, Social, Governance) nog niet optimaal beschikbaar. De opgedane kennis vormt de basis voor enkele onderzoeken naar duurzame beleggingsproducten en geïntegreerde verslaggeving die we in 2019 uitvoeren.

Onderzoek naar financiële stabiliteit

Om meer inzicht te krijgen in hoeverre de druk op de vermogenssector en op de keten gevolgen heeft voor de financiële stabiliteit hebben we [verschillende onderzoeken](#) gedaan. Onder meer naar:

1. Het periodiek opdrogen van de repomarkt, omdat dit mogelijk tot liquiditeitsproblemen voor institutionele beleggers leidt.
2. De liquiditeitsmismatch bij vermogensbeheerders. Omdat die van belang is voor zowel beleggers als het financiële stelsel, wanneer er geen juiste balans is tussen de mogelijkheid van beleggers om uit een fonds te stappen en het tempo waarmee de onderliggende activa van een fonds te gelde kunnen worden gemaakt.
3. Mogelijke stabiliteitsrisico's van brexit.

Het onderzoek naar het opdrogen van de repomarkt heeft laten zien dat de Europese repomarkt op kwartaal- en vooral jaareinden een sterk verminderde liquiditeit kent. Dit komt doordat banken rond de rapportagedata voor de *leverage ratio* hun repotransacties beperken. Dit bemoeilijkt het liquiditeitsmanagement van (institutionele) beleggers, zoals pensioenfondsen. De AFM en DNB zullen nader onderzoeken of dit liquiditeitsvraagstuk in tijden van stress een systeemrisico kan vormen. Uit het onderzoek naar liquiditeitsmismatch bleek deze in beperkte mate te bestaan bij Nederlandse fondsen. Met DNB zullen we ook in 2019 een mogelijke liquiditeitsmismatch monitoren. Tot slot blijkt uit het onderzoek naar mogelijke stabiliteitsrisico's dat Nederlandse partijen zich meer bewust zijn van het belang van een goede voorbereiding op brexit.

Voorkómen van zware, impactvolle overtredingen

Vergunningaanvragen bewaarders

We hebben vijf vergunningaanvragen van bewaarders behandeld. Deze hebben geleid tot aandachtspunten voor het zo inrichten van de bewaardersorganisatie dat deze de toezichthoudende rol van de bewaarder kan waarborgen. Omdat dit relevant is voor alle bewaarders die in Nederland actief zijn, hebben we de belangrijkste aandachtspunten toegelicht in een sectorbrief aan alle Nederlandse bewaarders. We gaan ervan uit dat dit hen helpt om de inrichting van hun organisatie nader te onderzoeken en zo nodig te verbeteren. Zo kunnen zij de belangen van beleggers optimaal waarborgen.

Resultaten voor stakeholders

- + 150 gesprekken over hier geldende wet- en toezichtregelgeving met partijen uit het Verenigd Koninkrijk die aangaven zich in Nederland te willen vestigen. De kans dat het belang van beleggers wordt gewaarborgd is hiermee vergroot.
- + Beheerders met een van rechtswege omgezette AIFM-vergunning hebben van ons handvatten gekregen om beter te voldoen aan de wettelijke eisen om zo het klantbelang beter te dienen.
- + We hebben een sectorbrief verstuurd naar alle Nederlandse bewaarders. Hierin staan aanbevelingen om de belangen van beleggers beter te waarborgen.

(Inter)nationale samenwerking

Met de Britse toezichthouder FCA hebben we in het kader van brexit veelvuldig contact. Enerzijds hebben we besproken wat de implicaties zijn van brexit voor Nederlandse partijen en hoe we deze kunnen ondervangen. Anderzijds hebben we met de FCA afgestemd over partijen die vanuit het Verenigd Koninkrijk voor een vestiging in Nederland kiezen. Met ESMA hebben we samengewerkt aan toezichtconvergentie bij de behandeling van brexit-vergunningaanvragen.

Als actief lid van een ESRB-werkgroep hebben we een belangrijke bijdrage geleverd aan de – in februari 2018 gepubliceerde – [ESRB-aanbevelingen](#) over liquiditeit en leverage bij beleggingsfondsen.

Met DNB en het ministerie van Financiën – en het CPB in de rol van extern deskundige – zitten we in het Financieel Stabiliteitscomité. Hierbinnen signaleren we risico's voor de financiële stabiliteit in Nederland en doen we daarover [aanbevelingen aan de minister](#). Zo hebben we gewezen op het hiervoor genoemde periodiek opdrogen van de repomarkt. Dit komt doordat banken op kwartaal- en vooral jaareinden hun balans inkrimpen en dan de markt verlaten. Dit maakt het voor institutionele beleggers lastig om hun liquiditeit te managen. Ook wijst het erop dat bankbuffers vaak lager zijn dan op rapportagedata. Inmiddels spreken we in internationaal verband over oplossingen, zoals rapportages van dagelijkse gemiddelde buffers door banken. Een ander belangrijk stabiliteitsthema was de stormachtige prijsontwikkeling op de Nederlandse woningmarkt. Hierdoor ontstaat het risico op overkreditering, omdat huishoudens wel graag een nieuw huis kopen. Bovendien zijn prijsstijgingen soms zelfversterkend en kan dus een bubbel ontstaan. Via het FSC is meerdere malen gewezen op deze risico's en gepleit voor maatregelen.

Risico 8. Werking kapitaalmarkten leidt niet tot de beste prijs

Inleiding

Door verdere internationalisering en technologische ontwikkelingen treedt versnippering op van de handel, waardoor mogelijk een minder transparante prijsvorming plaatsvindt. Met als risico negatieve gevolgen voor de beleggers, omdat de prijsvorming op de markten hierdoor mogelijk negatief wordt beïnvloed.

Bij dit risico hebben we ons in 2018 vooral gericht op de volgende punten:

- + Spelers in de keten van *order tot settlement* die aantoonbaar hun verantwoordelijkheid nemen voor eerlijke en beheerste handel.
- + Een transparantere obligatiemarkt waarin marktpartijen hun verplichtingen onder MiFID II naleven en alerter zijn op marktmisbruik.

Verantwoording

Verbeteren van eerlijke en beheerste handel

Door toenemende digitalisering van financiële producten neemt de kans op cybercriminaliteit toe. Het risico op cyberaanvallen in een datagedreven maatschappij is per definitie hoog. In februari 2018 waarschuwde het Financieel Stabieliteitscomité voor een [toenemende cyberdreiging in de financiële sector](#). De vergaande geautomatiseerde financiële sector is een van de meest aangevallen sectoren, en behoort tot de drie sectoren met de meeste gemelde datalekken. (10.000 datalekken gemeld in 2017, volgens Autoriteit Persoonsgegevens)

IMTECH

In augustus 2018 werden de voormalige bestuurders van Imtech, van der Bruggen en Gerner, in hoger beroep door het College van Beroep voor het Bedrijfsleven (CBb) veroordeeld tot het betalen van bestuurlijke boetes. Van der Bruggen moest twee bestuurlijke boetes van in totaal € 1 miljoen betalen. Gerner werd voor € 500.000 beboet. Met deze uitspraak hebben wij de zaak in hoger beroep gewonnen en werden de boetes onherroepelijk.

We hebben deze twee ex-bestuurders in december 2015 boetes opgelegd, omdat zij feitelijk hebben leidinggegeven aan de overtreding van de verplichting om koersgevoelige informatie tijdig openbaar te maken en overtreding van het verbod van marktmanipulatie.

Het is de eerste keer dat wij boetes hebben opgelegd aan ex-bestuurders van een beursgenoteerde onderneming.

Om een overtreding vast te stellen is uitgebreid en zorgvuldig onderzoek nodig. Dit gold zeker ook bij Imtech, dat buitenlandse vestigingen had, en waarbij we een grote hoeveelheid digitale gegevens moesten onderzoeken.

Volgens de uitspraak hebben we met onze gegronde onderzoeksmethodiek terecht overtredingen vastgesteld. We hebben ook de hoogte van de boetes gerelateerd aan de draagkracht van betrokken personen. Uit de uitspraak blijkt dat het AFM-beleid voor de vaststelling van de hoogte van boetes de toets der kritiek heeft kunnen doorstaan.

Wij zien de cyberdreiging terug in de cijfers. Uit de Marktmonitor Beleggingsondernemingen 2018 blijkt dat 33% van de beleggingsondernemingen in 2017 slachtoffer is geweest van ten minste één cyber gerelateerd incident. Grotere ondernemingen zijn daarbij vaker slachtoffer dan kleine, oplopend tot 70% van de ondernemingen met meer dan 100 fte's. De meerderheid van deze ondernemingen is dan ook voorstander van het delen van dreigingsdata, zowel met andere beleggingsondernemingen als met de keten om hun cyberweerbaarheid te verhogen.

Onderzoeken voorwetenschap en cybercrime

In 2018 hebben we projecten uitgevoerd om ondertoezichtstaande ondernemingen beter te laten omgaan met voorwetenschap in relatie tot cybercrime. De indruk bestaat namelijk dat deze ondernemingen de impact van cybercrime onderschatten. We hebben met de betrokken partijen gesproken over de risico's van digitale criminaliteit bij totstandkoming van voorwetenschap en de publicatie ervan. Daarbij hebben we ook aangegeven hoe zij zich daar het beste tegen kunnen weren. In 2019 publiceren we de *best practices*.

Datagedreven toezicht op obligatiemarkt en aandelenmarkt

In 2018 hebben we onze datagedreven strategie voor monitoring van en onderzoek naar marktmisbruik – handel met voorwetenschap en marktmanipulatie – verder aangescherpt. Hierdoor kunnen we beter toezicht houden op de aandelen- en obligatiemarkt. Door de invoering van MiFID II zijn ook nieuwe data beschikbaar gekomen over transacties die op de verschillende platformen verhandeld zijn. Met Scandinavische toezichthouders hebben we een systeem ontwikkeld om deze transacties te monitoren. Hierdoor is de kwaliteit van het toezicht verbeterd.

Scherper toezicht commoditymarkt

Vanwege de toenemende regelgeving vanuit MiFID II, hebben we scherper toezicht gehouden op de commoditymarkt. We gebruikten EMIR-data om inzicht te krijgen in de populatie van marktpartijen. Hiermee konden we nagaan of deze partijen beschikken over de noodzakelijke registratie.

Daarnaast zorgde het – samen met de Noorse toezichthouder Finanstilsynet (NFSA) ontwikkelde – Commodity Position Reporting System (CPRS) ervoor dat de posities in commodityderivaten, positielimieten en overschrijdingen kunnen worden gemonitord. Ook hebben we de eerste signalen over prijsmanipulatie in deze markten onderzocht.

Om MiFID II en de impact daarvan onder de aandacht te brengen bij financiële instellingen ontplooiden we meerdere activiteiten. Zo gaven we externe presentaties en voerden we projecten uit, bijvoorbeeld het outsourcingproject bij instellingen in de financiële infrastructuur. Hierdoor hebben financiële instellingen hun MiFID II-verplichtingen rondom *systems and controls* beter kunnen implementeren. Ook voerden we gesprekken over de toepassing van nieuwe technologieën voor effectenafwikkeling.

Meer transparantie crowdfundingplatformen

We verbeterden de transparantie van producten die via crowdfundingplatformen worden aangeboden. Dit deden we door toezicht op deze platformen, [onze publieke rapportage over de naleving](#) van de voorschriften voor transparantie en door een proactieve opstelling bij de ontwikkeling van zowel nationale als Europese regels. Ook het inzicht in de succesratio van de producten die op deze platformen worden aangeboden is beter geworden. In dit kader hebben we gekeken hoe bepaalde soorten producten worden aangeboden en welke informatie wordt verschaft.

Marktpartijen letten scherper op misbruik

In 2018 ontvingen wij 336 marktmisbruikmeldingen (STORs), zowel van Nederlandse partijen als via buitenlandse toezichthouders. Deze meldingen geven ons goede signalen van mogelijke overtredingen en marktmisbruik, zoals handel met voorwetenschap en koersmanipulatie. De meldingen zijn zowel afkomstig van handelsplatformen als van financiële ondernemingen. Europees gezien is Nederland in de top 5 (was plek 8) beland met het aantal ontvangen meldingen. Door partijen actief te informeren over hun verplichtingen rond marktmisbruikmeldingen verbeterde de kwaliteit van de meldingen door Nederlandse partijen.

Resultaten voor stakeholders

- + Er is meer bewustwording bij beursgenoteerde en andere ondertoezichtstaande instellingen over de omgang met voorwetenschap in relatie tot cybercrime.
- + Er zijn meer data en meer mogelijkheden tot analyse van toezichtdata, waardoor financiële instellingen minder verzoeken krijgen voor aanlevering van data.
- + Met andere toezichthouders hebben we systemen voor toezichtdata ontwikkeld, waardoor voor alle toezichthouders de kosten worden beperkt en ook analysekennis met elkaar wordt gedeeld.

(Inter)nationale samenwerking

In 2018 hebben we op diverse onderwerpen Europese samenwerking gezocht. Dit betreft de reguliere samenwerking op vergunninghouders aan de infrastructurele kant van het toezicht en de zogenaamde toezichtcolleges, zoals dat op platformen (Euronext) en clearingorganisaties.

Voor de beoordeling van de grote hoeveelheden nieuwe data hebben we met enkele andere Europese toezichthouders systemen ontwikkeld voor opslag en analyse, bijvoorbeeld voor het toezicht op marktmisbruik. Voorbeelden hiervan zijn de samenwerking met Scandinavische landen en in een ander project met alleen de Noorse toezichthouder. Ook dankzij inbreng in ESMA-werkgroepen wisten we het internationale speelveld te beïnvloeden voor een groot aantal kapitaalmarktonderwerpen (EMIR, TRS, MAR PD3), onder meer door het indienen van Q&A's, uitzetten en analyseren van *questionnaires* en het meeschrijven aan *marktguidance*.

Risico 9. Onvoldoende focus op duurzaamheid

Inleiding

Onvoldoende aandacht voor duurzaamheid in de financiële sector, maar ook daarbuiten, doet op lange termijn afbreuk aan het duurzaam (financieel) welzijn in Nederland. Door te sturen op duurzaamheid bij financiële ondernemingen, onder meer door het stimuleren van integrale verslaggeving, reikt de impact van de AFM verder dan alleen de financiële sector. Het is positief dat er steeds meer aandacht komt voor duurzaamheid in zowel vraag als aanbod van financiële producten en diensten. Maar de exacte invulling van duurzaamheidsprincipes is vaak lastig te toetsen. Ook is vaak onduidelijk welke kansen of risico's duurzame producten en diensten met zich meebrengen.

Bij dit risico hebben we ons in 2018 vooral gericht op de volgende punten:

- + Stimuleren van verdere toepassing van geïntegreerde verslaggeving.
- + Duidelijkheid en transparantie rondom de definitie van duurzaamheid bij financiële producten en diensten.
- + Integratie van het thema duurzaamheid in onze toezichttaken.

Verantwoording

Stimuleren van geïntegreerde verslaggeving

Verslaggeving van niet-financiële informatie

De beschikbaarheid en kwaliteit van niet-financiële informatie in bestuursverslagen is een belangrijke voorwaarde voor een duurzame financiële sector. We hebben onderzoek gedaan naar de invulling die beursgenoteerde ondernemingen gaven aan de verplichting om vanaf boekjaar 2017 in het bestuursverslag te rapporteren over zogenaamde niet-financiële informatie. Hierbij hebben we ook gekeken in hoeverre

deze ondernemingen aan de slag zijn gegaan met de aanbevelingen van de *Task Force on Climate-Related Financial Disclosures* (TCFD).

Onze rapportage '[In balans](#)' laat zien dat het merendeel van de ondernemingen rapporteert over beleid op de verschillende gebieden van niet-financiële informatie. Maar de vertaling van dit beleid naar risico's, kpi's en resultaten vraagt om verbetering. We gaan in 2019 in gesprek met die ondernemingen die de wettelijke verplichting niet naleven om over deze zaken te rapporteren. Daarbij zullen wij ook de implementatie van de aanbevelingen van de TCFD verder stimuleren.

Duurzaamheid in vermogensbeheer voor institutionele beleggers en productaanbod retailklanten

Duidelijkheid en transparantie rondom duurzaamheid in financiële producten en diensten stelt marktpartijen en consumenten in staat weloverwogen keuzes te maken. Wij hebben in kaart gebracht hoe duurzaamheid wordt geïntegreerd in het vermogensbeheer voor institutionele beleggers en in het productaanbod voor retailklanten. Deze onderzoeken zijn vooral belangrijk voor onze kennisopbouw en voor het vaststellen van nieuwe toezichtactiviteiten om duidelijkheid en transparantie omtrent duurzaamheid te bevorderen.

De onderzoeksuitkomsten laten zien dat het duurzame product- en dienstenaanbod voor retailklanten zeer divers is. Ook blijkt uit het onderzoek dat er veel verschillende methoden en strategieën voor duurzaam beleggen bestaan. Wel zien we dat de effecten en resultaten van duurzaam beleggen lastig meetbaar zijn. Het gebrek aan betrouwbare data en niet-financiële informatie is daarbij een belangrijke belemmering. Maar we vinden het positief dat de onderzoeksresultaten ook aantonen dat steeds meer marktpartijen inzien dat duurzaamheidsfactoren impact hebben op urgente, maatschappelijke doelstellingen én mede bepalend kunnen zijn voor de financiële resultaten.

In het bijzonder geven de onderzoeken aanleiding om in 2019 nader onderzoek te doen naar de evenwichtigheid van informatieverstrekking bij duurzame beleg-

gingsproducten. We zullen daarmee ook aandacht vragen voor de transparantie en duidelijkheid binnen het (groeierende) product- en dienstenaanbod met een duurzaam karakter.

Duurzaamheid in toezicht

In onze publicatie 'Trendzicht 2019' hebben we een overzicht gegeven van de belangrijkste markt- en beleidsontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid in de financiële sector. In de publicatie beschrijven we ook wat de relevantie en rol is van het gedragstoezicht. We signaleren verschillende risico's, bijvoorbeeld rond duurzame retailproducten, verslaggeving door ondernemingen en duurzame obligaties. Deze inzichten zijn aanleiding voor vervolgonderzoek in 2019 en stellen ons in staat verdere stappen te zetten om duurzaamheid in de kerntaken van ons toezicht te integreren.

Ook stellen we vast dat zowel het Nederlandse als het Europese duurzaamheidsbeleid een grote impact zal hebben op ons toezicht en op de marktpartijen onder ons toezicht. Door hier aandacht voor te vragen, willen we het toezicht én de markt zo goed mogelijk voorbereiden op de potentiële impact van deze ontwikkelingen.

Resultaten voor stakeholders

- + We hebben ondernemingen gestimuleerd om in hun jaarverslaggeving meer informatie op te nemen over duurzaamheid.
- + We hebben met de Franse toezichthouder AMF een samenwerkingsverband voor duurzaamheid voor Europese toezichthouders opgericht. Ook hebben we het thema duurzaamheid op de agenda's van ESMA en IOSCO gezet. Zo hebben we een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming van het [IOSCO-statement](#) over de noodzaak voor uitgevende ondernemingen om transparant te zijn over duurzaamheidsfactoren.
- + We hebben kennis over duurzaam beleggen binnen de retailmarkt en het institutioneel vermogensbeheer vergroot. Deze kennis passen we toe in onze toezichtactiviteiten.

(Inter)nationale samenwerking

In nationaal verband heeft de AFM in 2018 de samenwerking voortgezet met marktpartijen en toezichthouders binnen het [Platform voor Duurzame Financiering](#). Binnen dit platform nemen we deel in verschillende werkgroepen. Ook zijn we nauw betrokken bij de activiteiten van de aan dit platform verbonden Taakgroep Financiering bij het Klimaat-akkoord. Daarnaast bespreken we regelmatig de duurzame ontwikkelingen in de financiële sector met verschillende vertegenwoordigers van de rijksoverheid, collega-toezichthouders, marktpartijen, koepelorganisaties en non-gouvernementele organisaties.

In internationaal verband hebben we belangrijke stappen gezet om de urgentie en relevantie van duurzaamheidsvraagstukken voor het gedragstoezicht te verduidelijken en samenwerking te stimuleren. Daarmee willen we onder meer bijdragen aan een gelijk speelveld en verduurzaming van de financiële sector bevorderen. Wij vinden het belangrijk dat er meer samenwerking komt tussen financiële gedragstoezichthouders. Daarom hebben we in 2018, met de Franse toezichthouder AMF, een samenwerkingsverband voor duurzaamheid voor Europese toezichthouders opgericht. In dit netwerk delen toezichthouders kennis en ervaring over duurzaamheid in de financiële sector. Ook hebben wij ons hard gemaakt om duurzaamheid op de agenda van organisaties zoals ESMA en IOSCO te krijgen. Zo hebben wij een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming van het [IOSCO-statement](#) over de noodzaak voor uitgevende ondernemingen om transparant te zijn over duurzaamheidsfactoren. Tot slot hebben we ook op verschillende bijeenkomsten in VN-verband onze kennis en expertise gedeeld over duurzaamheid in de financiële sector en de rol van het gedragstoezicht.

Risico 10. Gebruik van de financiële sector voor crimineel gedrag

Inleiding

Het vertrouwen in de financiële sector wordt geschaad als ondertoezichtstaande ondernemingen (on)bewust een rol spelen bij financieel-economische criminaliteit of ander niet-integer gedrag. Neem bijvoorbeeld de maatschappelijke onrust rondom de schikking door ING vanwege ernstige nalatigheden bij het [voorkomen van witwassen](#). In concrete gevallen kan dit leiden tot ernstige financiële schade voor burgers of bedrijven. Financiële ondernemingen en accountantsorganisaties hebben als poortwachters en controleurs van de financiële markten een belangrijke functie bij het voorkomen van financieel-economische criminaliteit en niet-integer gedrag.

Bij dit risico hebben we ons in 2018 vooral gericht op de volgende punten:

- + Tegengaan of stoppen van financieel-economische criminaliteit en niet-integer gedrag, doordat AFM-vergunninghouders de risico's in kaart hebben gebracht en de juiste beheersmaatregelen hebben getroffen.
- + Bestrijden van zware overtredingen van vergunninghouders, vrijgestelde en illegale partijen.
- + Samenwerking met (inter)nationale toezichthouders in de aanpak van nieuwe (grensoverschrijdende) ontwikkelingen in de financieel-economische criminaliteit en niet-integer gedrag.

Verantwoording

Financieel-economische criminaliteit en niet-integer gedrag tegengegaan of gestopt

Thema-onderzoek SIRA

We hebben op grond van de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta) een themaonderzoek gedaan naar de omgang met integriteitsrisico's door accountantsorganisaties. Daarbij gaven we accountantsorganisaties de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA) als handvat. Eind 2017 heeft de AFM in een brief alle niet-OOB-accountantsorganisatie gewezen op het belang van de SIRA. Eind mei 2018 heeft de AFM bij een aantal niet-OOB-accountantsorganisaties de SIRA opgevraagd om deze te bestuderen. Ook hebben we de SIRA van 27 niet-OOB accountantsorganisaties beoordeeld. In 2019 gaan we *best practices* publiceren.

Risicogebaseerd toezicht Wwft/Sw

In 2018 hebben we in het kader van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) en de Sanctiewet 1977 (Sw) vragenlijsten gestuurd aan alle beleggingsondernemingen, beheerders van [beleggingsinstellingen en icbe's](#). Dit is een periodiek onderzoek, waarin we kijken of ondernemingen zich houden aan de [vereisten](#) uit de Wwft en Sw. De vragenlijst bestond uit (1) vragen over inherente risico's rond klanten, producten, diensten, landen en distributiekanaalen en (2) vragen over het Wwft-beleid en bijbehorende procedures en maatregelen.

In 2018 hebben 289 beleggingsondernemingen deze Wwft/Sw-vragenlijst ingevuld. De uitkomst is dat beleggingsondernemingen vrijwel altijd cliëntenonderzoek lijken uit te voeren, maar andere vereisten van de Wwft en Sw nog niet voldoende naleven. Uit de reacties blijkt dat een deel van de markt onvoldoende begrijpt wat onder bepaalde belangrijke begrippen in de Wwft moet worden verstaan.

De uitkomsten van de vragenlijsten aan beheerders van beleggingsinstellingen en icbe's worden in 2019 gedeeld met de markt. Om een beter beeld te krijgen van de Wwft-naleving door bemiddelaars in levensverzekeringen hebben we aan de Marktmonitor voor

Adviseurs en Bemiddelaars (MMAB) 2018 enkele Wwft-gerelateerde vragen toegevoegd. Door de uitvraag is de Wwft weer onder de aandacht gebracht van bemiddelaars in levensverzekeringen en zijn zij zich meer bewust van de Wwft-vereisten.

De uitkomsten van de vragenlijst worden gebruikt om een risicomodel te ontwikkelen. De modellen leveren

Uitgelicht

Onderzoeken zware overtredingen

Ondersteund door datagedreven prioriteringsmiddelen hebben we signalen beoordeeld en geprioriteerd over mogelijke zware overtredingen door financiële ondernemingen en accountantsorganisaties. We hebben 33 (voor)onderzoeken uitgevoerd, waaronder vijf op locatie. Hierbij deden we vijf hertoetsingen op de betrouwbaarheid van (mede)beleidsbepalers van vergunninghouders. Deze hebben geleid tot formele en informele maatregelen, waaronder vier boetes, vier intrekkingen van een vergunning, twee lasten onder dwangsom, een aanwijzing tot heenzending van een beleidsbepaler en negen waarschuwingen. Hiermee zijn financieel-economische criminaliteit en niet-integer gedrag tegengegaan of gestopt en zware overtredingen bestreden.

een beeld op van de inherente risico's per onderneming en een beeld van de mate waarin de Wwft en Sw worden nageleefd. We hebben per doelgroep zo'n risicomodel gemaakt. Op basis van de risicoprofielen per onderneming en per cluster van ondernemingen wordt vervolgens de mate van toezicht bepaald.

Wwft-/Sw-onderzoeken

In 2018 hebben we tien onderzoeken ter plaatse uitgevoerd naar de naleving van de Wwft en Sw bij beleggingsondernemingen. Dit deden we mede als vervolg op het eerdere thema-onderzoek uit 2014/2015 bij beleggingsondernemingen. Een aantal

onderzoeken lopen nog. Er is onder meer een voornemen last onder dwangsom en een voornemen aanwijzing opgelegd. Eén onderneming heeft normoverdracht gekregen.

We hebben ook onderzoek gedaan bij twee instellingen die beleggen in crypto's. Deze onderzoeken zijn afgerond en de instellingen kregen een waarschuwing. Ook deden we in 2018 vijf inspecties op locatie en vier off site inspecties (desk research) om de naleving van de Wwft te controleren bij bemiddelaars in levensverzekeringen. De inspecties geven vooralsnog geen aanleiding tot nader onderzoek. Verder hebben we één on site onderzoek en zes off site onderzoeken uitgevoerd bij ondernemingen op de BES-eilanden. Deze onderzoeken ronden we in 2019 af.

Richtsnoeren Wwft/Sw en rondetafelgesprekken

Vanwege de herziening van de Wwft op 25 juli 2018 hebben we de [Wwft-leidraad](#) aangepast en [de veelgestelde vragen op onze website](#) aangevuld en aangepast. Ook hebben we [voorbeelden](#) van ongebruikelijke transacties beschreven zodat ondernemingen die beter kunnen identificeren.

We hebben ook een brochure gepubliceerd voor bemiddelaars in levensverzekeringen. Hierin staan naast de belangrijkste wetswijzigingen ook risico-indicatoren en *do's and don'ts* op het gebied van beleid, procedures en opleiding.

Verder hebben we twee rondetafelgesprekken gehouden met beleggingsondernemingen, beleggingsinstellingen en brancheverenigingen. Het eerste rondetafelgesprek betrof de voorbereiding op de herziening van de Wwft. Het tweede rondetafelgesprek organiseerden we samen met de FIU-Nederland en betrof de meldplicht en transactiemonitoring.

De meldplicht en transactiemonitoring vormen een belangrijke pijler van de poortwachtersfunctie en hebben onze aandacht. Het aantal meldingen van ongebruikelijke transacties door ondertoezichtstaande ondernemingen steeg van 6 in 2017 naar 78 in 2018.

Resultaten voor stakeholders

- + Start door accountantsorganisaties zonder SIRA met inventariseren van integriteitsrisico's en treffen van passende beheersmaatregelen.
- + We hebben duidelijke omschrijvingen en voorbeelden gepubliceerd over wat een ongebruikelijke transactie is. Het aantal meldingen van ongebruikelijke transacties door ondertoezichtstaande ondernemingen steeg van 6 in 2017 naar 78 in 2018.
- + Groter bewustzijn bij beleggingsondernemingen, beheerders van beleggingsinstellingen en icbe's en bemiddelaars in levensverzekeringen over de inherente risico's op witwassen en terrorismefinanciering.

Meldcultuuronderzoek

In 2018 voerden we een cultuuronderzoek uit naar het meldgedrag van ongebruikelijke transacties bij 17 ondertoezichtstaande ondernemingen. Onderzocht wordt hoe medewerkers van ondernemingen in

praktijk omgaan met de Wwft en hoe de cultuur is rond het melden. De uitkomsten publiceren we in 2019.

(Inter)nationale samenwerking

Wij maken deel uit van het Financieel Expertise Centrum (FEC), een samenwerkingsverband tussen autoriteiten met een toezicht-, controle-, vervolgings- of opsporingstaak in de financiële sector. Ook in 2018 hebben we kennis gedeeld en informatie uitgewisseld met de andere FEC-partners.

We nemen deel aan het ESMA Enforcement Network. Dit netwerk is opgericht om onder meer de internationale samenwerking op handhavingsonderzoeken te bevorderen.

We hebben in 2018 veel kennis en ervaring uitgewisseld met de Belgische FSMA, de Bank of Ireland en de CSSF in Luxemburg over de inrichting van het risicogebaseerde toezicht *anti money laundering/ combating the financing of terrorism* (AML/CFT). Daarnaast hebben we – op nationaal niveau – regelmatig (ad hoc) overleg met DNB, OM, FIOD en FIU-Nederland.

Doorlopend toezicht

Door geregeld contact te hebben met ondernemingen houdt de AFM ontwikkelingen in de gaten en komen problemen en risico's vroegtijdig aan het licht. Dit noemen we het doorlopend toezicht. Het toezicht kan gericht zijn op de gehele markt of specifiek op een of meerdere ondernemingen. We gebruiken verschillende methoden bij het doorlopend toezicht. Een voorbeeld is de zogenaamde Marktmonitor. Hiermee halen we informatie op over de onderneming of financiële dienstverlener. Zo brengen we in kaart welke partijen we meer toezichtaandacht moeten geven, bijvoorbeeld omdat deze meer klanten hebben of meer risicovolle diensten verlenen.

In het doorlopend toezicht worden ook continu signalen opgepikt, meldingen van consumenten en andere marktpartijen ontvangen, signalenanalyses uitgevoerd, marktbevingen gevolgd, enzovoort.

Personentoetsingen

In 2018 voerden we 1.525 personentoetsingen uit, tegenover 1.480 in 2017. Tabel 1 laat het totaal aantal toetsingen zien, uitgesplitst naar de verschillende sectoren. De zogenaamde dubbele poortjetoetsingen voor banken en verzekeraars – toetsingen door meer dan één toezichthoudende instelling – voert de AFM samen met DNB uit.

Tot en met 2017 werd alleen de betrouwbaarheid van beleidsbepalers bij accountantsorganisaties getoetst. Per 1 juli 2018 is ook de geschiktheidsnorm voor beleidsbepalers van OOB-accountantsorganisaties in werking getreden.

Vergunningen en vergunningverlening

Vanuit ons reguliere toezicht dragen we met vergunningverlening bij aan het voldoen aan relevante wetgeving door nieuwe partijen en producten. We bevorderen snelle toetreding tot de markt en zijn een succesvolle poortwachter en sparringpartner. In 2018 is 80% van de aanvragen van financiële dienstverleners binnen 50 werkdagen verleend en 90% binnen de wettelijke termijn van 65 werkdagen.

In 2018 verleenden we in onze toezichtrol op vermogensbeheerders 37 vergunningen aan nieuwe partijen, tegenover 26 in 2017.

Brexit

Door de ontwikkelingen van brexit voerden we in 2018 ongeveer 150 gesprekken met partijen die in Nederland een vergunning wilden aanvragen. Er zijn enkele tientallen vergunningaanvragen ontvangen van zeer significante en internationaal opererende instellingen. Dit had impact op de doorlooptijd van de vergunningverlening. Om alle activiteiten rondom brexit op te vangen zijn we begonnen onze organisatie hierop voor

Aantal toetsingen per categorie	2018	2017
Adviseurs/bemiddelaars/kredietaanbieders	1.057	1.050
Beleggingsondernemingen/beleggingsinstellingen	283	297
Beleggingsobjecten en beurs	15	12
Accountantorganisaties	149	92
Dubbele poortjes	11	23
Hertoetsing	10	6
Totaal	1.525	1.480

Tabel 1 Verdeling personentoetsingen

te bereiden. Hiervoor is met het ministerie van Financiën overeenstemming bereikt over een additionele flexibele schil ter grootte van € 7,7 mln. in 2019.

Account Toezicht

De afdeling Account Toezicht voert een overkoepelende toezichtstrategie per onderneming uit, waarbij zij samenwerkt met andere (product)afdelingen binnen de AFM. Om goed te kunnen functioneren als toezichthouder is het van belang om inzicht en overzicht te hebben van de relevante ontwikkelingen bij de grote financiële ondernemingen. Met deze aanpak verzekeren we dat we een totaalbeeld hebben van de onderneming, de 'rode draad' uit alle toezichtactiviteiten halen en onze toezichtintensiteit mede bepalen op basis van een risicokwalificatie (of risico-inschatting) per onderneming.

In 2018 was Account Toezicht betrokken bij het signaleren en oplossen van een aantal issues bij banken die tot publieke ophef (debat/maatschappelijke verontwaardiging) hebben geleid. Wij werkten daarbij intensief samen met andere toezichthouders. In de verzekeringssector begonnen we in 2018 een – in 2019 nog lopend – onderzoek naar de naleving van het provisieverbod rond een aantal initiatieven om 'studiereizen' te organiseren voor tussenpersonen (het intermediair). Wij zetten vraagtekens bij de ongewenste sturing van deze 'studiereizen' op de tussenpersonen. De rechtstreekse betaling van klanten aan adviseurs en directe aanbieders draagt juist bij aan de beoogde verandering van productgedreven verkoop naar klantgerichte advisering. Een ongewenste sturing door studiereizen kan hier weer afbreuk aan doen.

Toezicht Caribisch Nederland (BES)

Ons doel is de consumenten in Caribisch Nederland (Bonaire, St. Eustatius en Saba) te beschermen en een eerlijke en transparante financiële markt te realiseren. De belangrijkste problematiek op de BES concentreert zich rond kredietverlening. We hebben de risico's van een rentestijging bij hypotheek – en de mogelijke gevolgen voor de klanten – nadrukkelijk onder de aandacht van banken gebracht. En we deden een vervolgonderzoek naar betalingsachterstanden. Alle onderzochte ondernemingen hebben de opmerkingen ter harte genomen en hun processen aangepast ten gunste van de klanten.

Nazorg beleggingsverzekeringen

Samen met ministerie van Financiën hebben we in 2015 wet- en regelgeving opgesteld, die stelt dat aanbieders van beleggingsverzekeringen hun klanten inzicht moeten bieden in de financiële situatie van hun polis en aan moeten geven hoe zij hun financiële situatie kunnen verbeteren. Klanten moesten actief worden benaderd. We zien erop toe dat verzekeraars voldoende voortgang boeken in de activatie van hun klanten en dat dit op de juiste manier gebeurt.

Eindcontrole activeren pensioen- en hypotheekgebonden beleggingsverzekeringen

In 2017 en 2018 hebben we bij 19 verzekeraars een uitgebreide eindcontrole gedaan op de activatie van klanten met een pensioen- en hypotheekgebonden beleggingsverzekering. Daarbij toetsten we of alle relevante klanten met een pensioen- of hypotheekgebonden polis in het activeringstraject zijn betrokken door de verzekeraars. Ook hebben we beoordeeld of de communicatie richting de klant en de dossiervorming van verzekeraars van voldoende kwaliteit waren. In [februari 2018 hebben we gemeld](#) dat 17 van de 19 verzekeraars alle relevante klanten hebben geactiveerd.

De resterende [twee verzekeraars](#) die in februari nog niet voldeden aan hun wettelijke activeringsplicht, waren in juli gereed. Bij één verzekeraar is daar een last onder dwangsom aan voorafgegaan. Dit is verwerkt in het overzicht op de website van het Verbond van Verzekeraars. De betreffende verzekeraars publiceren de gewijzigde resultaten op de eigen website.

Sommige klanten hebben, ondanks de inspanningen van de verzekeraars, nog geen stappen ondernomen om hun situatie te verbeteren. We hebben deze klanten nogmaals opgeroepen om gratis hersteladvies in te winnen.

Activeren en informeren klanten overige beleggingsverzekeringen

Per eind 2017 moesten verzekeraars alle klanten met overige beleggingsverzekeringen geactiveerd of geïnformeerd hebben. Het gaat daarbij om polissen die niet gekoppeld zijn aan een hypotheek of die niet

zijn afgesloten voor het pensioen. De controle op deze wettelijke verplichting is grotendeels in 2018 uitgevoerd. We rapporteren wanneer alle verzekeraars hebben voldaan aan de eisen die zijn gesteld aan de activatie van klanten met overige beleggingsverzekeringen.

IDD

In 2018 hebben we in samenspraak met de sector ons toezicht op de Europese richtlijn verzekeringsdistributie vormgegeven. Het doel van de IDD (Insurance Distribution Directive) is om klanten die verzekeringen kopen beter te beschermen, onder meer door aanscherping van normen over productontwikkeling en informatieverstrekking. We hebben regulier overleg gehad met de brancheverenigingen over de invoering van de IDD in Nederland en hebben vragen van marktpartijen opgenomen op de AFM-website over de IDD. Ook hebben we de belangrijkste normen van de IDD opgenomen in korte factsheets, die veelvuldig door marktpartijen worden gebruikt. En we hebben onze toezichtstrategie op de nieuwe normen bepaald en besproken met de markt, en uitvraag gedaan naar de implementatieplannen onder verzekeraars en gevolmachtigde agenten.

Integriteitstoezicht

Als onderdeel van het doorlopend toezicht voeren we integriteitsonderzoeken uit. We gaan daarmee zware schendingen op het gebied van integere bedrijfsvoering tegen, begaan door Wta- en Wft-vergunninghouders, (mede) beleidsbepalers en medewerkers.

Handelsplatformen

We zien erop toe dat handelsplatformen onze visie op een beheerste bedrijfsvoering uitvoeren. In 2018 hebben we naast de behandeling van een groot aantal vergunningaanvragen van nieuwe en nieuwsoortige handelsplatformen ook vervolgonderzoek gedaan naar outsourcing en cybersecurity binnen de kapitaalmarkten. Dit onderzoek deden we na een eerder gedaan intern assessment van de risico's voor de beheerste bedrijfsvoering van handelsplatformen. Op basis van dit assessment hebben we de risico's bepaald.

In 2018 hebben we het onderzoek afgerond naar de mate waarin er sprake is van intragroep- en externe outsourcing en naar de beheersing van de risico's die hieraan zijn verbonden. Intragroep is uitbesteding aan een organisatie die onderdeel is van dezelfde groep.

De resultaten van dit onderzoek hebben we besproken met de individuele ondernemingen en samengevoegd met de verkregen inzichten in het doorlopend toezicht.

Wij onderkennen het risico van cybercrime. Daarom hebben we een vervolgonderzoek uitgevoerd naar het risico van cybercrime op de handel met voorwetenschap. Specifieke incidenten van voorwetenschap in het buitenland onderstrepen het belang van onze onderzoeken. We inventariseerden het risico voor alle partijen in de hele handelsketen, waaronder de handelsplatformen. Op basis van in 2017 verkregen inzicht hebben we vervolgonderzoek gedaan via een uitvraag. Op basis van de bevindingen doen we in 2019 verder onderzoek en voeren we ons toezicht op het cybercrimerisico uitvoeren.

	2018	2017	2016
Aantal meldingen beleggingsinstellingen	522	509	254
Stijging meldingen (%)	3%	50%	24%

Tabel 2 Aantal meldingen beleggingsinstellingen

Meldingen beleggingsinstellingen

Het totaal aantal meldingen lijkt zich te stabiliseren ten opzichte van 2017. Het aantal AIFM-vergunningaanvragen steeg opzichte van 2017. Dit hangt deels samen met brexit. Verder dienden ook in 2018 bewaarders weer een aantal vergunningaanvragen in verband met de in 2018 in werking getreden vergunningplicht voor bewaarders.

Vakbekwaamheid adviseurs

In 2018 hebben we diverse controles uitgevoerd op de diplomaplicht bij financiële dienstverleners. Zowel op basis van een schriftelijke uitvraag als op locatie. Uit deze controles bleek dat niet alle financiële dienstverleners voldeden aan de diplomaplicht. De betreffende financiële dienstverleners moesten hun adviesvergunning aanpassen.

Ook hebben we controles uitgevoerd bij de grote banken en verzekeraars op de voortgang van het behalen van de nieuwe certificaten.

Openbare biedingen

Het afgelopen jaar haalde een aantal biedingen veelvuldig het nieuws. Wij hebben ons extern vooral gericht op de uitleg van de biedingsregels aan de media. In dat kader organiseerden we onder meer een masterclass voor journalisten met uitleg over ons toezicht op de kapitaalmarkten, hoe we omgaan met voorwetenschap, openbare biedingen en de registermeldingen.

Ook hebben we een technische briefing gegeven aan de vaste Kamercommissie van Economische Zaken van de Tweede Kamer over onze rol bij overnames en openbare biedingen.

Maatregelen

In ons toezicht maken we gebruik van toezichtmaatregelen die een primair handhavend karakter hebben en interventies die meer zijn gericht op beïnvloeding. Het aantal en de verhouding van toezichtmaatregelen fluctueert van jaar tot jaar.

Toezichtmaatregelen gericht op beïnvloeding

We zetten maatregelen in gericht op beïnvloeding. Het betreft dan vaak waarschuwingsbrieven en zogeheten overige normoverdragende brieven. Bij een waarschuwingsbrief hebben wij een overtreding geconstateerd, die niet zo ernstig is dat wij bijvoorbeeld tot een boete overgaan. Onder overige normoverdragende brieven vallen zowel normoverdragende brieven waarbij sprake is geweest van een overtreding (maar geen waarschuwing) als norminformerende brieven waarbij geen overtreding is geconstateerd. In 2018 zijn de waarschuwingsbrieven met name ingezet om personen en bedrijven aan te schrijven die te laat hun short sell-, bestuurdersmelding of andere substantiële melding hebben gedaan. Verder hebben we partijen aangesproken die mogelijk illegaal – zonder vergunning – adviseerden over financiële producten, niet tijdig bestuurders hadden gemeld en onvolledig of geen antecedenten van bestuurders hadden opgeleverd.

Ook dit aantal maatregelen fluctueert van jaar tot jaar sterk. Daarbij speelt de complexiteit van uitgevoerde onderzoeken een rol. In 2018 bedroeg het aantal toezichtmaatregelen gericht op beïnvloeding 666, tegenover 450 in 2017.

Boetes

In 2018 hebben we 9 boetes opgelegd, tegenover 12 in 2017. De trajecten die uiteindelijk tot boetes leiden zijn intensief qua voorbereiding, onderzoek en afhandeling. We zetten dit instrument daarom gericht in, waarbij de aard van de boete en het maatschappelijk effect ervan zwaarder wegen dan het aantal opgelegde boetes. Het totaal opgelegde bedrag aan boetes bedroeg in 2018 € 3,2 miljoen (2017: € 4,1 miljoen). De hoogste boete was € 1,75 miljoen (2017: € 2,4 miljoen). Gemiddeld werd in 2018 € 0,35 miljoen per boete opgelegd (2017: € 0,3 miljoen).

Boetes verantwoord we pas als opbrengsten in de jaarrekening zodra deze onherroepelijk zijn komen vast te staan en we ze daadwerkelijk hebben ontvangen. Hierdoor kan de in de jaarrekening verantwoorde boeteopbrengst afwijken van de totale hoogte van de opgelegde boetes.

Lasten onder dwangsom

De last onder dwangsom wordt vaak ingezet om informatie te verkrijgen van ondernemingen die geen gevolg geven aan onze reguliere verzoeken om informatie. Naarmate beter wordt voldaan aan onze informatieverzoeken hoeven we deze maatregel minder vaak toe te passen. Het aantal lasten onder dwangsom dat in 2018 is opgelegd bedraagt 12, evenveel als in 2017.

Vergunningintrekking

De vergunningintrekkingen als handhavingsmaatregel betreffen onder meer (deel)intrekkingen als gevolg van het niet (tijdig) betalen van de vergunningkosten, maar ook intrekkingen van vergunningen voor organisaties die meervoudig overtredingen begaan. In 2018 waren er 20 intrekkingen, in 2017 waren dat er 12.

Aanwijzingen

Het aantal aanwijzingen daalde van 14 in 2017 naar 3 in 2018. Dit omdat we minder ontbrekende Kifid-aansluitingen constateerden waar een aanwijzing voor nodig was.

Openbare waarschuwing

Een openbare waarschuwing vindt plaats door publicatie en plaatsing op een waarschuwingslijst op de website van de AFM. Het aantal openbare waarschuwingen – inclusief herplaatsing van waarschuwingen van buitenlandse toezichthouders – steeg van 21 in 2017 naar 27 in 2018.

Mededeling (Wtfv)

Wij kunnen een mededeling of aanbeveling aan een onderneming doen, waarin we aangeven dat de financiële verslaggeving niet voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften. De onderneming moet haar toekomstige financiële verslaggeving opstellen in overeenstemming met deze voorschriften. Als de onderneming verplicht wordt tot het uitbrengen van een persbericht, dan is het een mededeling met aanbeveling. In 2018 kregen 3 ondernemingen een mededeling, waarvan 0 met aanbeveling. In 2017 ging het respectievelijk om 8 en 1.

Overzicht toezichtmaatregelen	2018	2017	2016
Formele toezichtmaatregelen			
Opgelegde boetes	9	12	15
Opgelegde lasten onder dwangsom	12	12	17
Aangiftes	2	-	3
Vergunningintrekkingen	20	12	11
Aanwijzingen	3	14	25
Openbare waarschuwingen	27	21	22
Instelling van Wft-curator	-	-	2
Mededeling zonder aanbeveling (Wtfv)	3	8	3
Mededeling met aanbeveling (Wtfv)	-	1	2
Klachten accountantskamer	4	1	-
Totaal aantal formele toezichtmaatregelen	80	81	100
Informele toezichtmaatregelen			
Normoverdracht: waarschuwingsbrieven	386	105	62
Normoverdracht: overige normoverdragende brieven ¹	280	345	588
Totaal aantal informele toezichtmaatregelen	666	450	650

Tabel 3 Overzicht toezichtmaatregelen

¹ Hieronder vallen zowel normoverdragende brieven (wel overtreding, geen waarschuwing) als norminformerende brieven (geen overtreding, geen waarschuwing).

Prioriteit 2

Versterken en vernieuwen van het toezicht door gericht te investeren in technologie en methodieken

Technologische ontwikkelingen beïnvloeden niet alleen de financiële sector, maar ook de AFM. Door de beschikbaarheid, analyse en toepassing van data kunnen wij steeds effectiever werken. Ook nieuwe inzichten in het gedrag van consumenten en beleggers en in cultuurverandering versterken het toezicht.

De focus ligt op drie onderwerpen:

1. Consumentengedrag en het gedrag van beleggers
2. Gedrag en cultuur bij ondertoezichtstaande ondernemingen
3. Datagedreven toezicht

Het is belangrijk dat ons toezicht langere tijd effect heeft, zodat het bijdraagt aan duurzaam financieel welzijn en een stabiel en betrouwbaar financieel stelsel in Nederland. Technologische ontwikkelingen en de toenemende internationalisering van financiële markten stellen daarbij hoge eisen aan de wijze waarop we toezicht houden en de methoden die wij daarvoor gebruiken.

We hebben ons in 2018 gericht op het versterken en vernieuwen van het toezicht, het zicht houden op de langere termijn en verdere transformatie naar een datagedreven, grensverleggende toezicht-houder. Door onder meer verdere ontwikkeling van specifieke expertises, bijvoorbeeld op het gebied van data-analyse, hebben we het toezicht versterkt en vernieuwd. Ook gaven we veel aandacht aan een beter begrip van de onderliggende oorzaken van risico's in de financiële sector, zoals op het gebied van organisatiecultuur en -structuur. Daarnaast investeerden we in 2018 in vroegtijdig signaleren en analyseren van opkomende risico's en veranderingen in de sector.

Tot slot hebben we een volgende stap gezet in de ontwikkeling van ons toezicht. De motivatie van

ons handelen wordt duidelijker als we extern helder communiceren wat we op basis van het bestaande wettelijke kader verwachten van financiële ondernemingen, bijvoorbeeld over hoe zij omgaan met gedrag van consumenten en met operationele en IT-risico's. Hiermee wordt ons toezicht meer voorspelbaar en toekomstbestendig, en kan ons toezicht met dezelfde capaciteit meer financiële ondernemingen bereiken. In 2018 hebben we hiervoor intern de basis gelegd.

Verantwoording

Versterken toezicht

We versterken het toezicht vooral door het vakmanschap doorlopend te verbeteren en de toezichtprocessen te optimaliseren. Hiervoor zoeken we voortdurend naar manieren om ons toezicht beter en effectiever uit te voeren. En door te investeren in toezichtvaardigheden, competenties en kennis.

Continu leren en verbeteren van toezicht

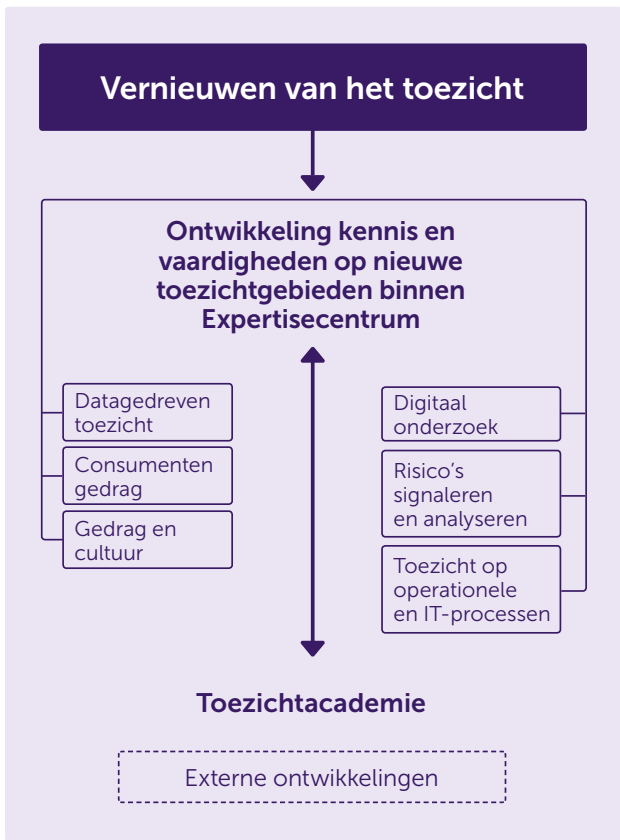
We voeren op frequente basis evaluaties uit om te beoordelen hoe we de kwaliteit en effectiviteit van ons toezicht verder kunnen verbeteren. Zo is in 2018 onderzoek gedaan naar hoe wij risico's identificeren en analyseren, en naar de kwaliteit en effectiviteit van toezichtinterventies. De verbeterpunten hebben we verwerkt in de verschillende opleidingsprogramma's. Deze programma's borgen de ontwikkeling van de toezichtvaardigheden en competenties van onze medewerkers. In lijn met onze ambitie om een datagedreven toezichthouder te worden, is ook een opleidingsprogramma ontwikkeld met specifieke modules voor management, toezichthouders en data-scientists. In 2018 zijn we ook begonnen met een uniforme projectmethodiek binnen de AFM, waarmee we de uitvoering van onze toezichtonderzoeken willen verbeteren.

Belangrijkste resultaten 2018

- + Bestaande opleidingsprogramma's verbeterd
- + Speciaal opleidingsprogramma voor datagedreven toezicht ontwikkeld
- + Gebruik van uniforme projectmethodiek binnen de AFM

Vernieuwen toezicht

We vernieuwen toezicht door onze kennis en vaardigheden op nieuwe toezichtgebieden – mede ingegeven door de veranderingen in de sector – te vergroten (figuur 4). In 2018 heeft deze vernieuwing op verschillende manieren vorm gekregen.

Figuur 4: Vernieuwen van het toezicht

Datagedreven toezicht

Datagedreven toezicht maakt het toezicht effectiever en efficiënter. We kunnen eerder en gericht actie ondernemen doordat we met verschillende databronnen de trends en risico's in de markten vroegtijdig signaleren.

In 2018 hebben we belangrijke stappen gezet in de ontwikkeling van een dataplatform (technische infrastructuur), datamanagement (processen) en data-analyse (vaardigheden en manier van werken). Hiermee is het bewustzijn en de kennis van datagedreven toezicht binnen de AFM verder vergroot. Zo zijn meer dan tien specifieke toezichtcasussen en een aantal toezichtprocessen op een datagedreven manier uitgevoerd en heringericht. Ook zijn we een samenwerking met het Verbond voor Verzekeraars aangegaan op het gebied van dataverzameling. Verder hebben we via *text mining* – het proces om met ICT-technieken waardevolle informatie te halen uit grote hoeveelheden tekstmateriaal – bekeken hoe we binnenkomende signalen beter kunnen beoordelen.

Een dataplatform maakt het mogelijk om structureel en systematisch toezichtvertrouwelijke data op te slaan en periodiek en automatisch ter beschikking te stellen aan de gebruikers ervan. Hierdoor krijgen toezichthouders op frequente basis inzicht in de ontwikkelingen in de voor hen relevante deelmarkten.

Uitgelicht

Controle op jaarrekeningen

Een van onze taken betreft het toezicht op jaarrekeningen van beursgenoteerde ondernemingen. Ieder jaar ontvangt de AFM ongeveer 200 jaarrekeningen, waarvan we een risicogestuurde selectie controleren. Herontwerp van het huidige controleproces heeft geleid tot de ontwikkeling van een risicomodel dat op basis van een veelvoud aan interne en externe factoren een voorspelling afgeeft voor de kans op fouten in de jaarrekening. Bij het herontwerp hebben we processtappen geautomatiseerd.

Resultaten voor stakeholders

- + Datagedreven toezicht wordt steeds verder verankerd binnen de AFM. Door de ontwikkeling van een dataplatform, concrete data-analyse toepassingen binnen toezicht, opleiden en door werven van vaardigheden en expertise.

Toezicht op operationele processen en IT

We hebben het toezicht op operationele en IT-risico's ('OPIT') versterkt door een centraal team te creëren dat zich hierop richt. Met het OPIT-toezicht bewegen we naar preventief toezicht, waarbij voorkomen van incidenten en problemen in de markt centraal staat. OPIT-toezicht vormt een aanvulling op het reguliere toezicht en betreft alle financiële ondernemingen waarop wij toezicht houden, van vergunningverlening tot doorlopend toezicht. In 2018 hebben we de nadruk gelegd op de opbouw van het team en op IT-risico's, in het bijzonder informatiebeveiligingsrisico's en cybercriminaliteitsrisico's. Zo is de toetsing van IT-risico's een belangrijk onderdeel van de beoordeling van vergunningaanvragen als gevolg van brexit. Bij uitgevende ondernemingen en *primary information providers* deden we onderzoek naar het risico van cybercriminaliteit gericht op het verkrijgen van voorwetenschap. In het verlengde hiervan is een cybertoezichtstrategie opgesteld die richting zal geven aan ons toezicht op cybercriminaliteit in 2019 en daarna.

Resultaten voor stakeholders

- + Toezichtstrategie ontwikkeld voor cybercriminaliteit en expertise.

Gedrag van consumenten en beleggers

Uit gedragswetenschappelijk onderzoek blijkt dat consumenten en beleggers vaak niet rationeel handelen. Door de inzet van gedragswetenschappelijke inzichten krijgen we meer inzicht in de beweegredenen van consumenten bij hun keuzes en hoe ze daarbij – zowel positief als negatief – kunnen worden beïnvloed.

Kennis en begrip van beslisgedrag, in combinatie met gedegen veldonderzoek, helpt ons bij de ontwikkeling van interventies. Zo kunnen we bijvoorbeeld beter beoordelen of financiële dienstverleners in hun beslisomgeving het belang van de klant voldoende centraal stellen. Hierbij werken we nauw samen met universiteiten, financiële ondernemingen en andere belanghebbenden.

Consumptief krediet

Vanuit deze invalshoek brengt het in 2018 gepubliceerde onderzoek '[Leengedrag onder de loep](#)' in beeld welke menselijke eigenschappen bepalend zijn voor de beslissingen – of het uitblijven daarvan – bij het aangaan van consumptief krediet. Aanleiding voor dit onderzoek is een eerder onderzoek naar de waarschuwing 'Let op! Geld lenen kost geld'. De resultaten van het onderzoek 'Leengedrag onder de loep' geven kredietaanbieders concrete inzichten om aanpassingen in de keuzeomgeving verder te onderzoeken en verbeteren. Ook vormt het rapport de basis voor nieuwe beleidsdoelstellingen voor consumptief krediet van het ministerie van Financiën. In samenwerking met het ministerie zijn we – via experimenten met kredietaanbieders – begonnen met toetsen van alternatieven voor de krediet waarschuwing.

Uitgelicht

Risico op overkreditering in telecomsector

In 2018 deden we samen met telecomaانبieder Telfort onderzoek naar het effect van vooraf ingevulde bedragen in de inkomens- en lastentoets. Deze toets is verplicht bij het afsluiten van bijvoorbeeld een telefoonabonnement. Bijna alle telecomaانبieders maakten op hun website gebruik van vooraf ingevulde waarden. Uit het onderzoek blijkt dat veel klanten de vooraf ingevulde waarden onveranderd laten staan. Hierdoor wordt het risico op overkreditering groter. Wij concludeerden dat vooraf ingevulde waarden niet passend zijn om overkreditering te voorkomen en hebben met succes telecomaانبieders opgeroepen hiermee te stoppen.

Pensioen

In onze rol als toezichthouder willen we een objectieve bijdrage leveren aan de discussie over een nieuw pensioenstelsel. We publiceerden daarom in 2018 een [rapport](#) over keuzevrijheid in het nieuwe pensioenstelsel. Pensioendeelnemers met keuzevrijheid bij hun premie-inleg blijken niet altijd financieel verstandige beslissingen te nemen. Zo kiest in het onderzoek 40% van de respondenten voor een tijdelijke premiestop van één tot vijf jaar. Maar daarbij zitten mensen voor wie dat onverstandig lijkt, omdat zij nu al een ontoereikend pensioen hebben. Het is dan ook van belang dat keuzevrijheid aanbieden gepaard gaat met goede keuzebegeleiding.

Uitgelicht

Ontwikkeling principes consumentengedrag

In 2018 hebben we een volgende stap gezet in de ontwikkeling van ons toezicht. Door extern duidelijk te communiceren wat we op basis van het bestaande wettelijke kader verwachten van financiële ondernemingen, kunnen we met dezelfde capaciteit meer financiële ondernemingen bereiken met ons toezicht en ook voorspelbaarder worden.

Het gaat dan bijvoorbeeld om hoe financiële ondernemingen omgaan met het gedrag van consumenten en beleggers en het gedrag en cultuur in hun eigen organisaties. Omdat dit nog relatief nieuw en in ontwikkeling is, ontwikkelen we *high-level principles*. Hiermee schrijven we niet gedetailleerd voor hoe precies invulling moet worden gegeven aan deze relatief nieuwe onderwerpen, maar geven we wel meer richting aan de gewenste uitkomsten. Daarmee benutten we de denkracht van financiële ondernemingen en wordt ons toezicht toekomstbestendiger. In 2018 hebben we hiervoor intern de basis gelegd en – vooruitlopend op een formele, marktbrede consultatie – een eerste versie van principes op het terrein van consumentengedrag informeel geconsulteerd met een aantal marktpartijen.

Resultaten voor stakeholders

- + Betere keuzeomgeving in consumptief kredietmarkt.
- + Tegengaan van risico op overkreditering in telecombranche.
- + Aandacht voor keuzebegeleiding in ontwikkeling nieuw pensioenstelsel.

Gedrag en Cultuur

We houden ook toezicht op het gedrag en de cultuur binnen financiële ondernemingen. Onderzoek naar gedrag en cultuur bij financiële ondernemingen geeft inzicht in de factoren die belemmeren of stimuleren dat het klantbelang of het publiek belang centraal staat. Met dit inzicht kunnen we risicovol gedrag al zien voordat het tot schade heeft geleid.

Accountantsorganisaties

Om het toezicht op de accountantsorganisaties verder te versterken hebben we een gedrag- en cultuuronderzoek verricht bij de Big 4-accountantsorganisaties. Dit onderzoek geeft inzicht in de kwaliteitsbeleving van medewerkers door de inspanningen van accountantsorganisaties om de kwaliteitsgerichte cultuur te versterken. Uit de resultaten blijkt dat deze organisaties veel hebben bereikt op het gebied van houding, gedrag en cultuur bij hun medewerkers. De uitkomsten laten zien hoe partners kunnen bijdragen aan de beleefde kwaliteit in de uitvoering van een wettelijke controle.

Methodiek 'Leren van Fouten'

We hebben de eerder ontwikkelde Leren van Fouten-methodiek gedeeld via masterclasses, presentaties en de AFM-website. Het doel is dat zoveel mogelijk financiële ondernemingen zelf onderzoek gaan verrichten naar het leren van fouten binnen de organisatie. Inmiddels hebben vijf bij de masterclasses aanwezige organisaties de methodiek (deels) gebruikt voor onderzoek in hun eigen organisatie. De herhaalde aandacht voor dit onderwerp zorgt ervoor dat leren van fouten steeds meer navolging krijgt bij grote financiële ondernemingen.

Ook binnen de AFM wordt veel aandacht besteed aan de uitgangspunten van deze methodiek. Een open omgang met fouten draagt namelijk bij aan een gezonde organisatiecultuur.

Nieuwe toezichtmethodieken

Op drie gebieden hebben we ook nieuwe toezichtmethodieken ontwikkeld: evenwichtige belangenafweging, meldingcultuur en belonen en waarderen.

De nieuwe methodieken geven ons inzicht in verschillende gedrag- en cultuurrisico's, en bieden concrete handvatten voor beïnvloeding van de financiële sector.

De toezichtmethodiek voor evenwichtige belangenafweging hebben we toegepast bij een aantal verzekeraars. De methodiek voor meldingcultuur hebben we toegepast bij beleggingsondernemingen. Centrale vraag daarbij was hoe in de praktijk wordt omgegaan met ongebruikelijke transacties. De methodologie voor belonen en waarderen is toegepast bij financiële dienstverleners en uitvaartverzekeraars om te achterhalen hoe het beloningsbeleid wordt ervaren door medewerkers en hoe dat relateert aan de bediening van de klant.

Door al deze activiteiten krijgen de belangrijkste bouwstenen van een gezonde organisatiecultuur steeds meer vorm. We hebben in 2018 ook onze overkoepelende visie 'Bouwen aan een gezonde organisatiecultuur in de financiële sector' gepubliceerd, om deze bouwstenen in een samenhangend geheel te plaatsen en daarmee meer richting te geven aan de inspanningen die worden geleverd door financiële ondernemingen.

Resultaten voor stakeholders

- + Inzicht in de rol van de partner in een kwaliteitsgerichte cultuur in accountantsorganisaties.
- + Ontwikkeling nieuwe toezichtmethodieken versterkt toezicht op gedrag en cultuur in sector.
- + Publicatie AFM-visie op gezonde organisatiecultuur.

Digitaal onderzoek

Met digitaal onderzoek – de inzet en toepassing van geavanceerde technieken en digitaal forensische expertise – ondersteunen en versterken we onze toezichtonderzoeken. Dit leidt tot kortere doorlooptijden en beter onderbouwde analyses en besluitvorming in toezichtonderzoeken en uiteindelijk tot effectievere risicoreductie.

Uitgelicht

E-discovery en machine learning

Vrijwel alle financiële ondernemingen digitaliseren in hoog tempo, en de beschikbare hoeveelheid digitale data neemt in omvang snel toe. De inzet van forensisch digitaal onderzoek is voor ons daarom van groot belang. In geval van een toezichtonderzoek worden digitale data veiliggesteld en vervolgens op een juridisch verantwoorde wijze verwerkt. Hierbij wordt gebruikgemaakt van technisch geavanceerde *e-discovery* software. Met *machine learning* worden documenten vervolgens geclassificeerd en nader onderzocht. Dit helpt ons onder meer om bewijslast te vinden in de beschikbare digitale data.

Resultaat voor stakeholders

- + Digitaal onderzoek verbetert kwaliteit en snelheid AFM-toezichtonderzoeken.

Risico's signaleren en analyseren

Vroegtijdig risico's signaleren en beter de onderliggende oorzaken ervan begrijpen, helpt bij de ontwikkeling van effectieve en duurzame toezichtinterventies. In 2018 hebben we zo voor het eerst het rapport 'Trendzicht' gepubliceerd, met aandacht voor met name de impact van brexit, de voortschrijdende digitalisering en de groeiende rol van de financiële sector in de transitie naar een duurzame samenleving. Een ander voorbeeld van een vernieuwende manier om risico's in een sector beter te doorgronden is het onderzoek naar de onderliggende kwetsbaarheden in de structuur van de accountancy-sector dat we in 2018 uitvoerden ([zie prioriteit 1](#)). Mede naar aanleiding van dit onderzoek heeft de minister van Financiën een adviescommissie ingesteld over hoe de kwaliteit van wettelijke controles duurzaam kan worden geborgd.

Belangrijkste resultaten 2018

- + Publicatie rapport 'Trendzicht 2019'.
- + Beter inzicht in kwetsbaarheden in de structuur van de accountancysector.

Prioriteit 3

Vergroten van effectiviteit, efficiëntie en wendbaarheid van de AFM-organisatie

Om alert te kunnen reageren op de externe uitdagingen zijn aanpassingen van de interne organisatie noodzakelijk. In 2018 hebben we verdere stappen gezet naar een grotere effectiviteit, efficiëntie en wendbaarheid van de organisatie en onze medewerkers.

We hebben daarbij de nadruk gelegd op versterken van leiderschap, via opvolgingsplanning, persoonlijk leiderschap voor managers en de uitbreiding van het bestuur, en op versterken van vakmanschap via onder meer de Toezichtacademie en aandacht voor datagedreven toezicht. Ook legden we nadruk op risicomangement, procesbeheersing en kostenbeheersing. Daarnaast hebben we bijvoorbeeld ingezet op verdere professionalisering van de informatisering en informatiemanagement.

Dit jaar hebben we focus gelegd op verdere professionalisering van onze bedrijfsvoering, waarbij we vooral problemen met inzicht in kosten, rechtmatigheid en doelmatig inkopen hebben aangepakt. Ook is een start gemaakt met ambities op het gebied van outsourcen en is verder gewerkt aan het digitaliseren van processen. Daarnaast is gewerkt aan verdere versterking van onze besturing.

Concreet hebben wij ons gericht op de volgende speerpunten:

- + Doorgaan met de ingezette professionalisering van de bedrijfsvoering, betere kostenbeheersing, management van de organisatierisico's en optimalisatie van de bedrijfsvoeringsprocessen én verder professionaliseren en versterken van de IT, en onderzoek doen hoe onze organisatie wendbaarder kan worden.

- + We zetten de versterking van de besturing door, met de verdere implementatie van de AFM Werkwijze en het werken met kritieke prestatie-indicatoren (kpi's). Ook professionaliseren we de vastlegging en onderbouwing van onze prioriteiten. Binnen toezicht brengen we meer focus aan bij vernieuwen en versterken van toezicht.

Verantwoording

Professionaliseren van de bedrijfsvoering *Kostenbeheersing*

We hebben in 2018 verschillende maatregelen doorgevoerd om het financieel beheer verder te versterken. Naast de invoering van een verplichtingenadministratie begonnen we in 2018 met een maandelijkse afsluiting van de financiële administratie. Zo verkrijgen we een realistischer beeld van de financiële voortgang. De prognoses over de budgetbesteding die op basis hiervan worden opgesteld, komen aan de orde in ons performancemanagementproces. De uitkomsten worden maandelijks – samen met eventuele financiële risico's – besproken met de budgethouders en het bestuur. Waar nodig wordt bijgestuurd. Verder hebben we verschillende interne procedures aangepast met als doel het financieel beheer te versterken. De versterking van de kostenbeheersing en de verbeteringen die zijn doorgevoerd binnen de inkooporganisatie, droegen eraan bij dat we in 2018 binnen het kostenkader zijn gebleven, en met 1,6% binnen de rijksbrede tolerantiegrens voor onrechtmatige inkopen bleven (2% van de gerealiseerde lasten).

Management van operationele risico's

In 2018 is de *Operational Risk Board* van start gegaan. In de board wordt door de eerste, tweede en derde lijn periodiek overlegd over en gestuurd op operationele risico's die de AFM-doelstellingen kunnen ondermijnen. In 2018 hebben we het operationele risicomanagement-raamwerk verder ontwikkeld in de organisatie.

Sinds september 2018 kennen we de afdeling Compliance, Integriteit & Risicomanagement (CI&R). In deze afdeling zijn de al bestaande functies compliance & integriteit, information security en privacy samengevoegd, met als verantwoordelijkheid het risicomanagement binnen de AFM verder vorm en inhoud te geven. Deze afdeling houdt zich als tweedelijnsfunctie bezig met beleid maken, advies geven, monitoren en rapporteren op het gebied van risicomanagement en compliance. In 2019 ontwikkelt en borgt CI&R het risicomanagementraamwerk verder, en zet ze verdere stappen in risico-identificatie en -beheersing.

Optimaliseren van de bedrijfsvoeringsprocessen

Om de bedrijfsvoeringsprocessen te optimaliseren hebben we de ontwikkeling naar verdere digitalisering doorgezet. Steeds meer processen op het gebied van finance, HR, compliance en inkoop zijn gedigitaliseerd. Zo hebben we een digitale inkoopomgeving ingericht, met een nieuw inkoopstelsel als centrale contractendatabase. Het stelsel maken we gereed om alle inkoopprocessen te faciliteren. De betrokken medewerkers krijgen hierin trainingen en zij worden stap voor stap meegenomen in het gebruik, zodat zij met dit stelsel kunnen inkopen. Ook de leveranciersprestaties kunnen straks in dit stelsel worden gemonitord en bewaakt. Met de koppeling van het inkoopstelsel aan het financiële stelsel bestaat volledig inzicht in alle inkopen en de rechtmatigheid van de uitgaven.

Verder professionaliseren en versterken van ICT

In 2018 hebben we gewerkt aan de verdere ontwikkeling van ons CRM-platform ('Masterplan Informatievoorziening') en hebben we voor het eerst een integraal 'AFM-Business Informatie Plan' opgesteld. Doel van dit plan is om de realisatie van onze strategie beheerst en gestructureerd te ondersteunen vanuit de functie Informatievoorziening. Op basis hiervan is AFM-breed een ICT-veranderportfolio opgesteld. Bij dit proces

zijn vertegenwoordigers van alle bedrijfsonderdelen betrokken, waardoor we de collectieve denkkraft van de organisatie hebben gemobiliseerd.

Als onderdeel van de verdere professionalisering en versterking van onze ICT hebben we in 2018 een nieuwe ICT-strategie voor de komende jaren geformuleerd. Deze strategie kent drie speerpunten: (1) outsourcen van de standaard ICT-dienstverlening, (2) versterken van de ICT-regieorganisatie en (3) verder professionaliseren van onze manier van werken, conform de werkwijze bij het 'Masterplan Informatievoorziening'. In 2019 zullen we deze speerpunten verder implementeren en operationaliseren.

De AFM als wendbare organisatie

In 2018 hebben we de AFM Werkwijze verder uitgerold binnen de organisatie, zowel binnen het primaire proces als bij de ondersteunende afdelingen. Deze werkwijze biedt duidelijke kaders over hoe we dagelijks met elkaar en onze stakeholders samenwerken. Ze beslaat drie invalshoeken die elkaar raken en versterken:

- + kortcyclisch sturen
- + continu processen verbeteren
- + een cultuur gericht op realisatie van een gemeenschappelijk doel, met open communicatie, feedback geven en ontvangen, samenwerken en (van elkaar) leren

Hiermee is een brede basis gelegd voor de besturing en continue aanscherping van onze manier van werken, waardoor we beter kunnen inspelen op veranderende omstandigheden.

Versterken van de besturing en verder professionaliseren organisatie

In 2018 hebben we het bestuur uitgebreid met één positie. Hiermee en met de nieuwe portefeuilleverdeling krijgen de vernieuwing en de versterking van het toezicht de juiste bestuurlijke aandacht en organisatorische richting.

In 2018 begonnen we in het kader van datagedreven toezicht een nieuw opleidingsprogramma, waarin het management wordt getraind in het leiden van een datagedreven organisatie. In 2018 is het eerste Future Leader Programma succesvol afgerond met acht kandidaten. Ook begon het tweede Future Leader

Programma, met elf kandidaten. Zij worden allen klaargestoomd voor een functie als leidinggevende bij de AFM.

Voor de interne sturing en de externe verantwoording maken we gebruik van een besturingscyclus. In deze cyclus vindt binnen de grenzen van het opgelegde kostenkader het proces plaats van (strategische) planning, uitvoering, (bij)sturing en verantwoording. In 2018 hebben we performancemanagement verder ontwikkeld en geborgd. In dit proces hebben we consequent gestuurd op realisatie van onze doelstellingen met behulp van dashboards. De AFM Werkwijze ondersteunt dat we op uniforme wijze kortcyclisch sturen op concrete, meetbare en aantoonbare resultaten, en de activiteiten die nodig zijn om deze te realiseren. In de dashboards die we hierbij gebruiken, zijn de resultaatafspraken van managers, hoofden en bestuurders vastgelegd. Met behulp van deze dashboards worden de voortgang en prognoses inzichtelijk gemaakt, onder meer met behulp van kpi's. Deze werkwijze heeft bijgedragen aan een evenwichtige en voorspelbare besturingscyclus.

Focus bij versterken en vernieuwen toezicht

Versterken en vernieuwen van het toezicht stond in 2018 in het teken van datagedreven toezicht en versterken van de bredere toezichtvaardigheden. Voor datagedreven toezicht hebben we concreet gemaakt welke competenties de AFM-organisatie nodig heeft voor een meer datagedreven manier van werken. Hiervoor hebben we een breed opleidingsprogramma opgezet en gestart. Bovendien zijn verschillende opleidingen aangeboden en gevolgd op het terrein van bredere toezichtkennis en -vaardigheden. Deze opleidingen worden aangeboden via de Toezichtacademie, de interne academie voor het versterken van de toezichtvaardigheden voor en door toezichthouders.

Handhavingseenheid

Het bestuur van de AFM heeft eind 2017 besloten een handhavingseenheid op te richten in de vorm van een pilot, waarbij expertise binnen de AFM op het gebied van handhaving wordt gebundeld. De start van de handhavingseenheid in april 2018 is een belangrijke stap in het vernieuwen en versterken van de organisatie. We evalueren de pilot in 2019.

Doel van de handhavingseenheid is de doorlooptijden van onderzoeksdossiers en bestuurlijke maatregelen te optimaliseren en de kwaliteit van onderzoeks- en handhavingstrajecten structureel hoog te houden. Met de inzet van expertise draagt de handhavingseenheid direct bij aan handhavingdossiers. Dit gebeurt via advies over een interventie bij een overtreding of door bijvoorbeeld de regie van meer complexe dossiers op zich te nemen. Daarnaast wordt nagedacht over meer strategische vragen, zoals hoe de AFM slim ingericht kan worden voor effectieve handhaving. Dit laatste onder meer door processen inzichtelijk te maken om doorlooptijden te beheersen. Ook wordt onderzocht hoe we de consistentie tussen verschillende onderzoeken optimaal kunnen borgen.

Werkgeverspositie

Ondanks de toenemend krappe arbeidsmarkt lukt het ons goede mensen aan te trekken. In 2018 hebben we 109 nieuwe collega's geworven. Vacatures staan wel langer open, wat een effect heeft gehad op de werkdruk en heeft geleid tot herprioritering. Het personeelsverloop is in 2018 15,1% en daarmee hoger dan voorgaande jaren. (In 2017: 11,4% en 2016: 12,4%). We zien ook dat onze medewerkers in de huidige arbeidsmarkt aantrekkelijk zijn voor werkgevers binnen de financiële sector. Hierdoor is continu aandacht nodig voor het behoud van onze talenten. Dit doen we onder andere door onverminderd te investeren in onze medewerkers. Onder meer via de AFM Toezichtacademie zetten we ons in voor hun professionele ontwikkeling en blijvende motivatie. Het aantal medewerkers steeg van 596 fte in 2017 naar 630 fte in 2018. Het ziekteverzuim in 2018 was gemiddeld 3,9%, tegenover 4,4% in 2017.

Onze positie hebben we versterkt door onder andere een data science traineeship met de Nza en ACM in de markt te zetten. Daarnaast hebben we onze wervingsactiviteiten op social media geïntensiveerd.

Voorbereidingen brexit

Eind 2018 hebben er meerdere gesprekken op verschillende niveaus plaatsgevonden tussen het ministerie van Financiën en de AFM over de begroting voor 2019. Hierbij hebben we onder meer stil gestaan bij de impact van brexit op onze werkzaamheden en begroting.

Gezien de grote onzekerheden over het type brexit, hebben ook wij een oproep gedaan aan de financiële sector in Nederland zich zo goed mogelijk voor te bereiden op de mogelijke gevolgen van een brexit. Een 'harde' brexit kan grote gevolgen hebben voor het financiële landschap van Nederland en daarmee voor onze toezichttaken. We bereiden ons hier op voor door nieuwe vergunningaanvragen van financiële partijen tijdig en efficiënt te behandelen en ons voor te bereiden op het extra toezicht op deze nieuwe partijen. Voor ons betekent dit onder andere dat we extra noodzakelijke aanpassingen in IT-systemen moeten doen en dat door aantrekken van extra toezichtcapaciteit de toezichtkosten toenemen. De minister heeft ingestemd met een financieel additionele flexibele schil – specifiek geoormerkt voor brexit – toe te voegen aan het bestaande kostenkader voor 2019 en 2020. Dit betekent concreet dat aan het kostenkader van de AFM in 2019 een additionele flexibele schil van € 7,7 miljoen wordt toegevoegd. We informeren het ministerie van Financiën op kwartaalbasis over de impact van brexit op de AFM en de extra werkzaamheden die met betrekking tot brexit worden verricht. Op 6 december 2018 heeft Minister Hoekstra hierover een brief naar de Tweede kamer gestuurd.

Pensioenfonds AFM

Volgens planning heeft de collectieve waardeoverdracht per 1 januari 2018 plaatsgevonden. Pensioenfonds AFM in liquidatie (i.l.) heeft de pensioenaanspraken en de pensioenadministratie per deze datum overgedragen aan De Nationale APF en de prepensioenkapitalen zijn overgedragen aan Nationale Nederlanden PPI. Het surplus in de premie en de fors lagere uitvoeringskosten worden aan het premie- en indexatiedepot toegevoegd. De kosten per deelnemer dalen hierdoor aanzienlijk. Pensioenfonds AFM i.l. heeft als gevolg hiervan geen verplichtingen en middelen meer en is bezig met afhandeling van de liquidatie. Naar verwachting kan de liquidatie van het fonds medio 2019 worden geëffectueerd.

Pensioenfonds Mercurius Amsterdam

De afwikkeling van Pensioenfonds Mercurius Amsterdam i.l. (PMA) is in 2014 vertrappt door juridisch verzet van een deelnemer. In 2016 is dit verzet door de Rechtbank Amsterdam ongegrond verklaard. Vanwege een dagvaarding in februari 2017 door een voormalig deelnemer kon de liquidatie nog niet worden afgewikkeld. In januari 2018 heeft de kantonrechter van de Rechtbank Amsterdam vonnis gewezen en alle vorderingen afgewezen. Naar aanleiding van dit vonnis is het Pensioenfonds PMA geliquideerd. Het toezicht door DNB is per 2 januari 2019 beëindigd en het pensioenfonds is uitgeschreven uit de Kamer van Koophandel.

Stakeholderdialoog

De maatschappelijke verwachtingen van de AFM als toezichthouder zijn hoog. Daarom zijn we voortdurend in dialoog met met onze (internationale) omgeving: brancheverenigingen, financiële ondernemingen, consumenten, ministeries, andere partners en toezicht-houders.

Deze stakeholders kijken mee met de keuzes die wij maken en de prioriteiten die we stellen. Daarom is het van belang dat we goed uitleggen hoe wij het evenwicht bewaren tussen bestaande problemen oplossen en nieuwe problemen voorkomen. Dat doen we door in verbinding te zijn met onze gesprekspartners, zonder onze autonome rol als toezichthouder uit het oog te verliezen. Draagvlak en vertrouwen zijn essentiële voorwaarden voor effectief toezicht.

Dialoogsessies

De verbinding zoeken we in dialoog met onze omgeving. Zo hebben we in 2018 zes dialoogsessies georganiseerd met onder meer ondertoezichtstaande ondernemingen en consumenten. Daar hebben we uitgebreid gesproken over dilemma's en verbeterpunten voor het toezicht. Een belangrijk thema was onder meer de digitalisering en de invloed van technologie. De feedback uit de sessies hebben we ook gebruikt om de sessies verder te verbeteren. Zo maakten we de groepen homogener om de dialoog te verdiepen.

Daarnaast hebben we als onderdeel van ons toezicht regelmatig contact met financiële ondernemingen. Eind 2018 hebben we veertig financiële dienstverleners in het hele land bezocht. Doel was, naast doorlopend toezicht, een nadere kennismaking met deze ondernemers, ontwikkelingen in de markt te bespreken en observaties met elkaar te delen.

Consument&Panel

Sinds 2014 hebben we een eigen [Consument&Panel](#). Zo'n 1.600 consumenten vullen periodiek een online vragenlijst of poll in, of nemen deel aan een forumdiscussie. Bestuursvoorzitter Merel van Vroonhoven heeft ook tijdens een lunch met ruim 20 leden van dit panel gesproken over ontwikkelingen in de financiële wereld. In 2018 voerden we 15 onderzoeken uit naar onder meer de duidelijkheid van pensioenbrieven, Europese voorstellen voor nieuwe informatie rond beleggingsproducten, zorgverzekeringen, reisverzekeringen en de consumenteninformatie op de AFM-website. Forumdiscussies gingen bijvoorbeeld over het gebruik van chatbots door financiële ondernemingen of over het gebruik van oefenaccounts bij beleggen. We gebruiken de resultaten onder meer om tot betere informatieverstrekking van marktpartijen aan consumenten te komen, of om beter mogelijke risico's voor consumenten te kunnen inschatten in onze risicoanalyses. We delen ook veel uitkomsten via externe (wetenschappelijke) publicaties.

Naast het panel gebruiken we andere instrumenten om de stem van de consument mee te laten wegen in ons toezicht, zoals de AFM [Consumentenmonitor](#).

Ondernemersloket en Meldpunt Financiële Markten

Ook het Ondernemersloket biedt toegang voor financiële – en daaraan gerelateerde – ondernemingen om contact met ons te zoeken. Dit loket geeft onder meer antwoorden op inhoudelijke vragen over de Wet op het financieel toezicht (Wft) en vragen over bijvoorbeeld innovatie en financiële technologie. Bij het Ondernemersloket en het Meldpunt Financiële Markten hebben we in 2018 ongeveer 29.500 contactmomenten gehad: bij het Ondernemersloket 7.000 e-mails en 12.000 telefoongesprekken en bij het Meldpunt Financiële Markten 6.000 e-mails en 4.500 telefoongesprekken.

Overzicht van stakeholderactiviteiten in 2018

Stakeholder	Dialogovorm	Uitkomsten	Follow-up
Publiek	Online onderzoek, lunchsessies, forumdiscussies etc.	1.600 consumenten doen mee aan AFM-onderzoeken, 15 onderzoeken, etc.	We gebruiken de resultaten bijvoorbeeld om tot betere informatieverstrekking van marktpartijen aan consumenten te komen, of om beter mogelijke risico's voor consumenten te kunnen inschatten in onze risicoanalyses.
Onder toezichtstaande ondernemingen	Dialogosessies met (specifieke groepen) ondernemingen over toezicht.	Dialogoog en discussie over dilemma's in het toezicht.	De uitkomsten worden gebruikt in onze continue dialoog met financiële ondernemingen.
Brancheorganisaties van ondertoezichtstaande ondernemingen	Panelbijeenkomsten over begroting en verantwoording (2x per jaar) waarbij het bestuur aanwezig is.	Dialogoog aan de hand van verschillende dilemma's en casuïstiek, zoals ons probleemgericht toezicht. Deze zijn voorbereid door een subgroep van het panel. Ook overleg over ontwikkelingen in de financiële markt, de AFM-begroting en toezichtkosten.	De feedback wordt gebruikt voor de verbetering van het toezicht en de presentatie daarvan.
Journalisten	Kennissessies over actuele ontwikkelingen in de financiële sector, zoals brexit en digitalisering van de financiële sector.	Kennis en informatie over mogelijke risico's in de financiële markt.	We blijven ons inzetten om stakeholders te attenderen op mogelijke risico's in de sector.
Medewerkers	Informatiebijeenkomsten, dialoogbijeenkomsten, lunches met de OR-voorzitter. Medewerkersonderzoek.	Het bestuur bespreekt de strategie en de belangrijke wijzigingen in de bijeenkomsten met alle medewerkers.	Medewerkers worden betrokken bij de ontwikkeling van de organisatie en ons toezicht.

02 Organisatie en besturing

→ **70**
Verslag van de raad van toezicht

→ **74**
Samenstelling raad van toezicht en bestuur

→ **83**
Governance bij de AFM

75 *Biografieën leden raad van toezicht*
77 *Doel, bevoegdheid en samenstelling bestuur*
80 *Biografieën leden van het bestuur*

83 *Organisatie en besturing*
83 *Corporate Governance Code*
83 *Compliance en Integriteit*
85 *Klachtenregeling*
85 *Juridische procedures en toelichting*
86 *Besturingscyclus en risicobeheersing*
89 *In control verklaring*
89 *Verantwoording rechtmatigheid financieel beheer*
90 *Accountantscontrole*
90 *Maatschappelijk verantwoord ondernemen*

Verslag van de raad van toezicht

Inleiding

De AFM moet haar werk doen in een sterk veranderende wereld, waarin naast wet- en regelgeving ook moreel besef en gevoel voor maatschappelijke verhoudingen belangrijke ankerpunten zijn. Dat vereist voortdurende herijking van het toezichtbeleid en instrumentarium, gekoppeld aan een scherp afgestelde antenne voor wat er in de samenleving speelt en wat de samenleving verwacht van de AFM.

De raad is – gegeven deze context – tevreden met de ontwikkeling van de organisatie van de AFM in 2018, inclusief het versterkte bestuur. Op het gebied van digitalisering, internationalisering en beïnvloeding van de markt zijn belangrijke successen geboekt. Daarnaast is het rapport 'Trendzicht' voor de eerste keer uitgebracht.

Ook in 2019 worden er belangrijke stappen gezet om de ambitie van een grensverleggende toezichthouder te realiseren. De raad van toezicht zal zich ook in 2019 maximaal inspannen om vanuit haar rol het bestuur en de gehele AFM te ondersteunen om binnen haar mandaat maximaal effectief te zijn in haar beleidsuitvoering.

Verder zal het datagedreven toezicht doorontwikkeld worden en ook de bedrijfsvoering voortdurend verbeteren om de kostenefficiëntie verder te vergroten. Dit alles betekent dat 2019 veel van de AFM zal vragen om haar rol op de juiste manier in te vullen. De raad heeft er alle vertrouwen in dat het bestuur en de medewerkers deze uitdaging aan kunnen.

Vertrek en benoemingen bestuurders en leden raad van toezicht

De raad is verheugd dat in 2018 twee openstaande vacatures in het bestuur konden worden ingevuld. Met de komst van Hanzo van Beusekom en Jos Heuvelman was het bestuur per september weer op volle sterkte.

Beiden brengen vanuit hun eigen invalshoek ervaring en vernieuwing mee. Het bestuur vormt nu samen een divers team dat elkaar goed aanvult.

De nog openstaande vacature in de raad van toezicht is per medio februari 2019 vervuld met de komst van Wendy de Jong. Per 24 mei 2019 neemt Martin van Rijn het voorzitterschap van Paul Rosenmöller over. De raad werkt aan de invulling van de ontstane vacature.

Werkzaamheden - toezicht in 2018

Algemeen

Uitgangspunt voor de werkzaamheden van de raad vormen de prioriteiten en beoogde effecten van het toezicht door de AFM. Naast de vergaderingen en periodieke overleggen met het bestuur spreekt de raad ook met afdelingshoofden, medewerkers in de organisatie en diverse externe stakeholders.

De raad heeft in overleg met het bestuur aan het begin van 2018 een aantal speerpunten voor de raad vastgesteld. Iedere vergadering bespreekt de raad de relevante ontwikkelingen in de markt en mogelijke risico's. In 2018 heeft het bestuur hiervoor het actualiteitenbericht ontwikkeld aan de hand waarvan de raad wordt geïnformeerd en het gesprek plaatsvindt.

Strategie

Tijdens een strategiesessie medio 2018 hebben de raad en het bestuur gesproken over de toezichtfilosofie en de toezichtmethodologie waarbij aan de hand van dilemma's een verdieping plaatsvond. De bespreking leverde bruikbare input op voor het bestuur om de toezichtfilosofie en -methodologie verder te ontwikkelen. Ook werd de nieuwe publicatie 'Trendzicht 2019' besproken. In het bijzonder werd stilgestaan bij de voor de AFM relevante trends: politieke onzekerheid (brexit), digitalisering en

duurzaamheid. De raad ondersteunt de totstandkoming van 'Trendzicht' van harte, omdat dit verder bijdraagt aan de zichtbaarheid en maatschappelijke relevantie van de AFM.

Prioriteiten

Prioriteit 1: Verkleinen van de ongewenste risico's in de financiële markten door regulier en thematisch toezicht.

De raad en het bestuur hebben in diverse sessies intensief en constructief gesproken over de gevolgen van brexit op het toezicht van de AFM. Verschillende scenario's zijn verkend, inclusief de benodigde capaciteit en kosten voor de extra toezichtinspanningen. De minister van Financiën heeft financiële ruimte gecreëerd om extra capaciteit te werven en de benodigde investeringen te doen.

Een ander blijvend aandachtspunt van de raad was het toezicht op accountantsorganisaties. Zowel het hoger beroep inzake duiding zorgplicht accountantsorganisaties als het verkennende rapport over de kwetsbaarheden in de structuur van de accountancysector zijn uitgebreid besproken. De raad fungeert als een klankbord voor het bestuur en staat specifiek stil bij dilemma's en risico's. De discussie over het nieuwe pensioenstelsel was volop gaande in 2018. In de raad is dit onderwerp ook aan de orde geweest, onder meer is gesproken over het toezichtmandaat van de AFM. Een ander belangrijk toezichtonderwerp dat aan de orde kwam, is de voortgang van het Herstelkader rentederivaten. De raad is verheugd dat de versnellingsopties effect sorteren.

Prioriteit 2: Versterken en vernieuwen van het toezicht door gericht te investeren in technologie en methodieken.

De digitalisering van financiële dienstverlening vraagt in toenemende mate om een grensoverschrijdend antwoord van toezichthouders en maakt het belang van de transformatie naar een datagedreven toezicht houder alleen maar groter. Datagedreven toezicht is daarom meerdere keren besproken in de raad. Belangrijk vraagstuk voor de raad en het bestuur is de wijze waarop datagedreven toezicht structureel

verankerd wordt in de organisatie en de snelheid waarmee de fundamenteel nieuwe manier van werken wordt gerealiseerd. Er is een opleidingsprogramma ontwikkeld waar ook de raad van toezicht in 2019 aan zal deelnemen. Ook *gamification* en alle ontwikkelingen op het gebied van cryptovaluta en *Initial Coin Offerings* (ICO) zijn uitgebreid behandeld in de raad van toezicht.

Prioriteit 3: Vergroten van effectiviteit, efficiëntie en wendbaarheid van de AFM-organisatie.

In 2018 heeft de ingezette organisatieontwikkeling weer verder vorm gekregen. De raad heeft aandacht gevraagd voor versterking van de kostenbeheersing. De verbeteringen die door het bestuur zijn ingezet hebben er toe geleid dat in 2018 de AFM binnen het kostenkader is gebleven en dat er geen overschrijding is van de tolerantiegrens voor onrechtmatige inkopen. De raad is hier periodiek over geïnformeerd. Verder is de nieuwe ICT-strategie besproken die moet leiden tot het outsourcing van generieke IT-diensten, een versterkte ICT-regieorganisatie en verdere professionalisering.

Governance en compliance

Tijdens elke vergadering heeft de raad in aanwezigheid van de compliance officer het register nevenactiviteiten behandeld. Tevens heeft de raad verschillende nevenactiviteiten conform het daarvoor geldende toetsingskader beoordeeld. De raad heeft goedkeuring verleend aan de Corporate Governance Code-matrix. Hierin staat welke bepalingen van de Corporate Governance Code worden toegepast en welke bepalingen niet van toepassing zijn, omdat de AFM een zelfstandig bestuursorgaan (zbo) is in de vorm van een stichting.

Verder zijn conform de agenda de wetgevingsbrief, het HR-beleid en de periodieke juridische rapportages behandeld. Ook zijn de resultaten van het medewerkeronderzoek gedeeld met de raad. En heeft de raad zijn goedkeuring verleend aan de 'Agenda 2019' (inclusief begroting). Tot slot, heeft de raad van toezicht de opdrachtverstrekking aan de externe accountant getekend en heeft de raad de benoeming van de heer T. van Tiel van de Auditdienst Rijk (ADR) als externe accountant goedgekeurd.

Permanente educatie en informatie inwinnen

In 2018 stond de permanente educatie van de raad in het teken van innovatie. De raad heeft zich onder meer verdiept in *blockchain*, *Initial Coin Offerings (ICO)*, datagedreven toezicht, robo-advies en de ontwikkeling van kunstmatige intelligentie.

Leden van de raad van toezicht zijn twee keer per jaar aanwezig bij overlegvergaderingen met de ondernemingsraad. De raad spreekt tevens twee keer per jaar met het ministerie van Financiën op basis van een vaste overlegstructuur. Ook heeft het jaarlijkse overleg met de raad van commissarissen van DNB plaatsgevonden.

Evaluatie raad van toezicht en bestuur

Conform de nieuw ingerichte evaluatiecyclus heeft begin 2018 de evaluatie van de individuele bestuurders plaatsgevonden evenals van het bestuur als collectief. Hiervoor is input opgehaald bij onder meer afdelingshoofden, collega-bestuurders en de raad van toezicht. Vervolgens heeft de raad in individuele gesprekken met bestuurders gesproken. Hierbij zijn ook ontwikkelpunten en scholingsbehoefte aan de orde gekomen.

Ten aanzien van het individuele functioneren van de raad van toezicht, de evaluatie van de raad als geheel en de commissies is besloten deze door te schuiven naar eerste helft 2019 wanneer de raad weer op volle sterkte is.

Bijeenkomsten raad van toezicht en commissies

Raad van toezicht

De raad van toezicht heeft in 2018 negen keer vergaderd, waarvan één keer telefonisch en twee keer buiten aanwezigheid van het bestuur. Commissaris Van Dolen is bij twee vergaderingen afwezig geweest. Daarmee komt haar aanwezigheidspercentage op 78%. De overige commissarissen zijn bij alle vergaderingen aanwezig geweest.

De raad van toezicht heeft in overeenstemming met de statuten een auditcommissie en een benoemingen- en remuneratiecommissie ingesteld. In 2018 was de samenstelling als volgt:

- + Auditcommissie: Martin van Rijn (voorzitter vanaf 1 februari 2018), Rob Becker (lid en voorzitter a.i. tot 1 februari 2018)
- + Benoemingen- en remuneratiecommissie: Willemijn van Dolen (voorzitter) en Paul Rosenmüller

De auditcommissie adviseert de raad over onder meer de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, de financiële informatieverschaffing, de rol en het functioneren van de Interne Audit Dienst (IAD), de relatie met de externe accountant, de financiering van de stichting en de toepassingen van ICT. De benoemingen- en remuneratiecommissie voert beoordelingsgesprekken en doet onder meer voorstellen aan de raad over de benoeming en bezoldiging van de leden van het bestuur en de raad van toezicht. Beide commissies brengen in iedere vergadering van de raad verslag uit van hun werkzaamheden en waar nodig ook tussentijds.

Auditcommissie

De auditcommissie heeft in 2018 drie keer vergaderd. Alle commissieleden waren bij de reguliere vergaderingen aanwezig. De vergaderingen vonden plaats in aanwezigheid van de voorzitter van het bestuur, COO, hoofd Planning, Control en Financiën, en hoofd Interne Audit Dienst. De externe accountant (Auditdienst Rijk) is aanwezig geweest bij deze vergaderingen waar de jaarrekening, begroting, managementletter en opdrachtbevestiging ADR zijn besproken. In 2018 heeft een wisseling plaatsgevonden van de accountant van de ADR. De auditcommissie heeft de benoeming voorbereid en ter goedkeuring aan de raad van toezicht voorgelegd. De raad van toezicht heeft separaat overlegd met de externe accountant, zonder aanwezigheid van het bestuur. De auditcommissie heeft dit gesprek voorbereid. De onderwerpen die hier zijn besproken, waren het functioneren van de IAD en de ervaringen met de uitvoering van de externe audit. Tevens heeft een evaluatiegesprek plaatsgevonden met het hoofd van de IAD.

In de auditcommissie is dit jaar extra aandacht geweest voor de voortgang van de transitie van de inkooporganisatie. In dit kader is ook gesproken over de onrechtmatige inkoop. De auditcommissie ziet de voortgang die geboekt wordt. Ook de voortgang van de invoering van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) is aan de orde geweest. De rapportages zijn in 2018 verder geoptimaliseerd waarbij de AFM nu beschikt over één integrale risicorapportage waarin onder meer wordt gerapporteerd over informatiebeveiliging en AVG. Dit is een belangrijke verbetering die in 2018 is gerealiseerd. De IAD heeft diverse auditrapporten geagendeerd, waarvan één audit de voortgang van de opvolging van de aanbevelingen van het rapport Alvarez & Marsal betrof. De auditcommissie heeft kennis genomen van de goede voortgang en de afronding. De Visie ICT is behandeld en het bestuur heeft de auditcommissie periodiek geïnformeerd over de voorgenomen outsourcing.

Benoemingen- en remuneratiecommissie

De benoemingen- en remuneratiecommissie heeft in 2018 twee keer regulier vergaderd en heeft daarnaast frequent buiten de vergaderingen om (telefonisch) overleg gevoerd. Alle commissieleden waren bij de reguliere vergaderingen aanwezig. Zij vonden plaats in aanwezigheid van de voorzitter van het bestuur en het hoofd Human Resources & Facilitair Bedrijf.

Het was een intensief jaar voor de benoemingen- en remuneratiecommissie. Veel werk is verzet om de vacatures in het bestuur te vervullen, evenals de openstaande vacature in de raad van toezicht. Als uitgangspunt zijn de profielschetsen van het bestuur en de raad van toezicht gebruikt en zijn specifieke functieprofielen opgesteld. Een wervings- en selectiebureau heeft de raad geassisteerd bij de zoektocht naar geschikte kandidaten. De raad heeft twee voordrachten aan de minister gedaan om Hanzo van Beusekom en Jos Heuvelman te benoemen als lid van het bestuur voor een periode van vier jaar. De raad heeft ook een voordracht gedaan ter benoeming van Wendy de Jong als lid raad van toezicht voor een periode van vier jaar. Voorafgaand aan de benoemingen is een toets uitgevoerd op betrouwbaarheid, geschiktheid en compliance (inclusief nevenactiviteiten en financiële belangen). Daarnaast heeft de herbenoeming van

Merel van Vroonhoven als voorzitter van het bestuur AFM plaatsgevonden.

De benoemingen- en remuneratiecommissie heeft in 2018 het diversiteitsbeleid en de opvolgingsplanning opgesteld. Deze zijn beide door de raad van toezicht goedgekeurd. Ook heeft de commissie het proces van evaluatie van bestuurders geëvalueerd en waar mogelijk geoptimaliseerd.

Onafhankelijkheid en tegenstrijdige belangen

Op grond van de Corporate Governance Code mag maximaal één lid van de raad niet onafhankelijk zijn. De AFM heeft deze bepaling in de statuten opgenomen, met de mogelijkheid hiervan af te wijken bij zwaarwegende redenen. Leden van de raad mogen voorafgaand aan hun benoeming geen bestuursfunctie bij de AFM hebben vervuld. In dit kader geldt ook de statutaire incompatibiliteitsregeling en het toetsingskader voor nevenfuncties en -werkzaamheden.

Als een lid van de raad van toezicht een mogelijk direct of indirect persoonlijk belang heeft dat tegenstrijdig is met het belang van de AFM, wordt dat onmiddellijk gemeld en wordt alle relevante informatie verschaft. Indien geoordeeld wordt dat dit zo is dan draagt hij deze activiteiten over aan een ander lid en is hij niet aanwezig bij de beraadslaging en de besluitvorming ter zake. In 2018 is dit één keer voorgekomen.

Over dit verslag

De raad heeft goedkeuring verleend aan het jaarverslag en de jaarrekening over 2018. Bij de behandeling van de jaarrekening was de externe accountant van de AFM aanwezig.

De raad bedankt het bestuur en alle medewerkers voor de wijze waarop zij zich wederom met veel gedrevenheid en enthousiasme hebben ingezet voor de missie van de AFM.

Amsterdam, 14 maart 2019

Raad van toezicht AFM

Samenstelling raad van toezicht en bestuur

Doel, bevoegdheden en samenstelling raad van toezicht

De raad ziet toe op het beleid van het bestuur en de algemene gang van zaken, en staat het bestuur met raad terzijde. De begroting, het jaarverslag en de jaarrekening van de AFM worden ter goedkeuring aan de raad van toezicht voorgelegd. Ook strategische bestuursbesluiten zijn onderworpen aan de goedkeuring van de raad van toezicht. Het gaat daarbij onder meer om het vaststellen en wijzigen van de organisatiestructuur, statutenwijziging en de resultaten van de uitvoeringstoets bij de toebedeling van nieuwe taken aan de AFM. De raad van toezicht benoemt de externe accountant. De minister van Financiën is bevoegd om de leden van de raad van toezicht te benoemen en te ontslaan. Voor de benoeming van een lid van de raad van toezicht kan de raad een (niet-bindende) voordracht doen.

De raad van toezicht bestaat uit ten minste drie en ten hoogste vijf leden. Een niet-voltallige raad van toezicht behoudt zijn bevoegdheden. Vacatures worden zo spoedig mogelijk ingevuld. Conform de vastgestelde profielschets heeft de raad een diverse samenstelling, zowel wat betreft geslacht als kennis, achtergrond, persoonlijkheid en ervaring met de verschillende stakeholders van de AFM.

In 2018 bestond de raad van toezicht uit:

- + Paul Rosenmöller (voorzitter)
- + Rob Becker (vicevoorzitter)
- + Willemijn van Dolen
- + Martin van Rijn (per 1 februari 2018)

Biografieën leden Raad van Toezicht

Paul Rosenmöller (geboren in 1956)

(voorzitter, man, Nederlandse nationaliteit, eerste benoeming als voorzitter per 15 juli 2015, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Hoofdfunctie: voorzitter van de VO-raad, vereniging van scholen in het voortgezet onderwijs

Nevenfuncties in verslagjaar 2018:

- + Vicevoorzitter raad van commissarissen NS, voorzitter remuneratie- en benoemingencommissie
- + Lid raad van advies Focusgebied professional performance, Universiteit Utrecht

Paul Rosenmöller is vanaf 2013 voorzitter van de VO-raad, vereniging van scholen in het voortgezet onderwijs. Van 1989 tot 1994 was hij fractielid en van 1994 tot 2003 fractievoorzitter van GroenLinks in de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Van 2003 tot 2013 was hij programmamaker en presentator bij de IKON.

Rob Becker (geboren in 1965)

(lid, man, Nederlandse nationaliteit, eerste benoeming als lid per 15 juli 2015, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Nevenfuncties in verslagjaar 2018:

- + Lid raad van toezicht en voorzitter auditcommissie Universiteit van Amsterdam
- + Voorzitter raad van commissarissen Rode Kruis Ziekenhuis
- + Voorzitter raad van commissarissen Zorg van de Zaak Netwerk
- + Voorzitter bestuur en medeoprichter internationale Stichting Aflatoun

Rob Becker heeft negen jaar bij Achmea gewerkt als CFO van de pensioendivisie en achtereenvolgens als voorzitter van Achmea Bank Holding, de divisie Sociale Zekerheid en de divisie directe distributie. Hij was tevens lid van het Achmea Groepscomité. Daarvoor heeft hij gedurende zestien jaar, waarvan zes jaar als partner, bij McKinsey & Company in binnen- en buitenland gewerkt voor banken, verzekeraars en toezichthouders.

Willemijn van Dolen (geboren in 1972)

(lid, vrouw, Nederlandse nationaliteit, eerste benoeming als lid per 1 september 2016, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Hoofdfunctie: hoogleraar marketing Universiteit van Amsterdam

Nevenfuncties in verslagjaar 2018:

- + Lid raad van commissarissen Starbucks Coffee EMEA B.V.
- + Lid raad van toezicht en remuneratiecommissie Amsterdam Marketing
- + Lid van de wetenschappelijke adviesraad van NIMA (Nederlands Instituut voor Marketing)

Willemijn van Dolen is in 2012 benoemd tot hoogleraar Marketing aan de Universiteit van Amsterdam, waar zij sinds 2005 als universitair hoofddocent werkt. Als hoogleraar en in haar onderzoek richt ze zich onder meer op online consumentencommunicatie, maatschappelijk verantwoord ondernemen en sociale media.

Martin van Rijn (geboren in 1956)

(lid, man, Nederlandse nationaliteit, eerste benoeming als lid per 15 februari 2018, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Hoofdfunctie: Voorzitter raad van bestuur Stichting Reinier Haga Groep

Nevenfuncties in verslagjaar 2018:

- + Voorzitter Stichting Forum voor stedelijke vernieuwing

Martin van Rijn is sinds november 2017 voorzitter van de raad van bestuur van de Reinier Haga Groep, de grootste niet-academische ziekenhuisgroep van Nederland. Daarvoor is hij 5 jaar staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport geweest. Tussen 2008 en 2012 was Van Rijn CEO van pensioenuitvoerder PGGM.

Doel, bevoegdheid en samenstelling bestuur

Het bestuur geeft leiding aan de AFM en bestaat eind 2018 uit vier bestuurders. Zij vormen samen het statutaire bestuur van de AFM, nemen gezamenlijk bestuursbesluiten en dragen als collectief de strategische eindverantwoordelijkheid. De leden van het bestuur zijn individueel gemandateerd door het gehele bestuur tot het nemen van besluiten namens het bestuur met toepassing van het vier ogen-principe.

Bestuursleden hebben ieder een portefeuille met aandachtsgebieden waarvoor zij individueel de strategische verantwoordelijkheid en de operationele eindverantwoordelijkheid dragen. Bij de samenstelling van het bestuur wordt gestreefd naar diversiteit.

Niet alleen in geslacht, maar ook in kennis, affiniteit, achtergrond en persoonlijkheid. De AFM heeft naast de statutaire bestuurders tevens een Chief Operations Officer (COO) die, onder verantwoordelijkheid van het bestuur, is belast met de centrale aansturing van de bedrijfsvoering van de AFM.

In 2018 bestond het bestuur (inclusief COO) uit:

- + Merel van Vroonhoven, voorzitter
- + Gerben Everts
- + Jos Heuvelman
- + Hanzo van Beusekom
- + Ellen van Schoten, Chief Operations Officer

Portefeuilleverdeling

Merel van Vroonhoven

- + Communicatie
- + Interne Audit Dienst
- + Bedrijfsvoering AFM
- + Vertegenwoordiging in ESMA
- + Vertegenwoordiging in Financieel Stabiliteitscomité

Gerben Everts

- + Kwaliteit Accountantscontrole & Verslaggeving
- + Efficiënte Kapitaalmarkten
- + Asset Management
- + Juridische Zaken
- + Vertegenwoordiging ESRB
- + Vertegenwoordiging in IOSCO
- + Vertegenwoordiging in IFIAR

Jos Heuvelman

- + Verzekeren en Pensioenen
- + Lenen, Sparen en Retailbeleggen
- + Marktintegriteit & Handhaving
- + Account Toezicht
- + Toezicht Service Centrum
- + Vertegenwoordiging in FEC-raad

Hanzo van Beusekom

- + Strategie, Beleid & Internationale Zaken
- + Innovatie & Fintech
- + Expertise Centrum

Ellen van Schoten

- + Bedrijfsvoering AFM
- + Compliance*, Integriteit & Risk
- + Bestuursbureau
- + OR

* heeft ook een directe rapportage lijn richting voorzitter bestuur en voorzitter rvt

Biografieën leden van het bestuur

Merel van Vroonhoven (geboren in 1968)

(bestuursvoorzitter, vrouw, Nederlandse nationaliteit, eerste benoemingstermijn 1 april 2014, lopende termijn tot 1 april 2022, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Nevenfuncties in verslagjaar 2018:

- + Lid Dutch Council INSEAD
- + Lid raad van toezicht Gemeentemuseum Den Haag
- + Lid Nederlandse Sportraad

Merel van Vroonhoven werkt sinds april 2014 bij de AFM als voorzitter van het bestuur. Vanaf 2009 tot 1 april 2014 was zij lid van de raad van bestuur van de Nederlandse Spoorwegen. Voordat Merel van Vroonhoven in dienst kwam bij NS, bekleedde zij verschillende functies bij bank en verzekeraar ING in binnen- en buitenland. Tot 2007 was Merel van Vroonhoven directeur van het collectief pensioenbedrijf van Nationale-Nederlanden. Daarna was zij lid van het management committee bij ING Investment Management Europa.

Gerben Everts (geboren in 1971)

(bestuurslid, man, Nederlandse nationaliteit, eerste benoemingsdatum 1 november 2012, lopende termijn tot 1 november 2020, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Nevenfuncties in verslagjaar 2018:

- + Lid curatorium postdoctorale opleiding Accountancy van Tilburg University (tot 1 oktober 2018)
- + Bestuurder Vereniging voor Financieel Recht (tot 1 oktober 2018)
- + Lid Programme Board Executive Internal Auditing Programme, Amsterdam Business School, UVA (tot 1 oktober 2018)

Gerben Everts werkt sinds september 2011 bij de AFM en is per 1 november 2012 bestuurder. Voordat hij bestuurder werd werkte hij bij APG als manager Corporate Finance, Control en Riskmanagement. Hij bekleedde daarnaast diverse nationale en internationale nevenfuncties op het terrein van financiële verslaggeving, accountancy en corporate governance namens representatieve organisaties van institutionele beleggers. Van 2002 tot 2006 werkte hij in Brussel bij de Europese Commissie, DG Interne Markt. Van 1998 tot 2002 werkte Everts bij het ministerie van Financiën. Hij is zijn professionele carrière begonnen als accountant bij Price Waterhouse (rechtsvoorganger van PwC).

Jos Heuvelman (geboren in 1962)

(bestuurslid, man, Nederlandse nationaliteit, eerste benoemingsdatum 1 september 2018, lopende termijn tot 1 september 2022, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Nevenfuncties in 2018:

- + Gastdocent aan de VU Post-Graduate Opleiding 'Risk Management for Financial Institutions'

Jos Heuvelman is per 1 september 2018 bestuurslid van de AFM. Jos Heuvelman is (bijna) 33 jaar werkzaam geweest bij DNB als centrale bankier en als toezichthouder op de financiële sector. Bij DNB heeft Jos Heuvelman gewerkt in diverse managementfuncties voor verschillende toezichtdivisies op zowel nationaal als internationaal niveau. In deze functies heeft hij zich onder andere bezig gehouden met banken, verzekeraars, pensioenfondsen, investeringsmaatschappijen en vermogensbeheerders.

Hanzo van Beusekom (geboren in 1972)

(bestuurslid, man, Nederlandse nationaliteit, eerste benoemingsdatum 1 juni 2018, lopende termijn tot 1 juni 2022, herbenoeming voor vier jaar mogelijk)

Nevenfuncties in 2018:

- + Voorzitter raad van toezicht Oxfam Novib (tot 1 november 2018)

Hanzo van Beusekom is sinds 1 juni 2018 bestuurslid van de AFM. Van Beusekom was van 2011 tot 1 juni 2018 partner bij Clear Conduct, een strategisch adviesbureau gericht op het versterken van toezicht. Van 2003 tot 2010 was Hanzo van Beusekom werkzaam bij de AFM waar hij de functies bekleedde van hoofd Toezichtgroep financiële ondernemingen en hoofd Strategische Analyse. Eerder was hij strategieconsultant bij The Boston Consulting Group.

Ellen van Schoten (geboren in 1966)

(Chief Operations Officer (COO), vrouw, Nederlandse nationaliteit, datum in dienst 1 oktober 2017)

De COO is verantwoordelijk voor de bedrijfsvoering van de AFM. De COO maakt geen onderdeel uit van het statutair bestuur van de AFM.

Nevenfuncties in verslagjaar 2018:

- + Lid van het curatorium Accountantsopleiding Vrije Universiteit
- + Panellid Instellingstoets Kwaliteitszorg (per juni 2018)

Ellen van Schoten heeft vanaf 2006 gewerkt voor de Algemene Rekenkamer. Vanaf 2009 was zij daar Secretaris (algemeen directeur) en onder meer belast met de leiding van de ambtelijke organisatie van ongeveer 300 professionals.

Daarvoor was Ellen van Schoten werkzaam als director forensic auditing (fraudeonderzoek) bij PwC respectievelijk als plaatsvervangend directeur bij het Instituut Onderzoek Overheidsuitgaven. Ook vervulde zij functies bij het ministerie van Financiën en bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Governance bij de AFM

Organisatie en besturing

De AFM is een zelfstandig bestuursorgaan (zbo) met wettelijke bevoegdheden voor het gedragstoezicht op de financiële markten. Volgens de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen is een zbo een bestuursorgaan van de centrale overheid dat bij of krachtens de wet met openbaar gezag is bekleed en niet hiërarchisch ondergeschikt is aan de minister. De AFM is een stichting (rechtspersoon) met een bestuur en een raad van toezicht.

De raad van toezicht ziet toe op de wijze waarop het bestuur van de AFM zijn taken verricht. De minister van Financiën benoemt het bestuur en de leden van de raad van toezicht. De raad van toezicht kan voor deze benoemingen een niet-bindende voordracht doen.

De Wet op het financieel toezicht (Wft) bevat diverse bepalingen over de governance van de AFM, waaronder regels voor de benoeming en beloning van de leden van het bestuur en de raad van toezicht. De Wft omschrijft ook de taken van de AFM. In de statuten en reglementen van de AFM zijn de governance en deze bepalingen verder uitgewerkt.

Corporate Governance Code

Bij de eigen governance wil de AFM voldoen – waar mogelijk en relevant – aan dezelfde eisen als die worden gesteld aan de onder haar toezicht staande beursgenoteerde vennootschappen. De AFM conformeert zich daarom vrijwillig aan de Nederlandse 'Corporate Governance Code' (de Code).

Nederlandse beursvennootschappen worden geacht in 2019 te rapporteren over de naleving van de Code over het boekjaar 2018. Om analoog hieraan te rapporteren over de naleving van de Code door de AFM over het boekjaar 2018 heeft de AFM een overzicht opgesteld van alle bepalingen uit de Code die worden toegepast binnen de organisatie. Dit overzicht 'Corporate Governance Code-matrix' (Matrix) laat ook zien welke bepalingen deels worden toegepast of niet van toepassing zijn, bijvoorbeeld omdat de AFM een zelfstandig bestuursorgaan (zbo) is in de vorm van een stichting. Zo is er bijvoorbeeld voor gekozen bepalingen in de Code die gaan over de raad van commissarissen, voor de toepassing op de AFM te vertalen naar de raad van toezicht. De Matrix is via de website van de AFM openbaar gemaakt.

Compliance en integriteit

Compliance en integriteit staan bij de AFM hoog in het vaandel. Gelet op onze rol als toezichthouder op de financiële markten hebben AFM-medewerkers een voorbeeldfunctie als het gaat om integriteit. Ook van de organisatie als geheel wordt hierin een voorbeeldrol verwacht. De positie en de reputatie van de AFM als toezichthouder kunnen alleen gegarandeerd zijn als zij zelf vooraanstaand is op het gebied van integriteit en integriteitbeleid. Dit beleid houdt onder meer in dat medewerkers niet onnodig worden blootgesteld aan integriteitrisico's en ondersteund worden in het omgaan met dilemma's. Van de medewerkers van de AFM wordt verwacht dat zij zich professioneel gedragen en dat zij zorgvuldig en verantwoordelijk omgaan met de bevoegdheden, middelen en informatie.

Binnen de AFM wordt onder integriteit verstaan:

- + Handelen vanuit de professionele verantwoordelijkheid en in overeenstemming met wet- en regelgeving. Zowel naar de letter als naar de geest.
- + Zorgvuldige afwegingen maken tussen belangen van alle betrokken in- en externe stakeholders bij handelingen en besluitvorming.
- + Autonomoos handelen. Belangenverstrengeling – en zelfs de schijn daarvan – of ongepaste externe beïnvloeding vermijden.
- + Bereid zijn verantwoording af te leggen over genomen besluiten (transparantie).
- + Handelen in overeenstemming met onze normen en waarden en/of met algemeen aanvaarde fatsoensnormen, daarbij de context in aanmerking nemend.

De ontwikkeling van de compliancefunctie

Om compliance en integriteit te waarborgen kent de AFM een Compliance Charter en heeft zij compliance officers benoemd. Hiermee is een rechtstreekse rapportagelijijn richting het bestuur en de voorzitter van de raad van toezicht geborgd, evenals toegang tot informatie en beschikbaarheid van toereikende middelen. De compliance functie van de AFM bestond in 2018 uit een chief compliance officer, een senior compliance officer en een compliance officer, met waar nodig aanvullende ondersteuning (bijv. bij training, screening en onderzoeken). Ook werkt de compliance functie samen met andere tweedelijnsfuncties, zoals de privacy officer en de information security officer. In 2018 is de afdeling C&I opgegaan in de nieuwe afdeling Compliance, Integriteit & Risicomanagement. Deze afdeling houdt zich behalve met compliance en integriteit ook bezig met informatiebeveiliging, operationeel risico en privacy. De chief compliance officer rapporteert periodiek aan het bestuur en de raad van toezicht. Daarnaast rapporteert de voorzitter van de raad van toezicht halfjaarlijks aan de minister van Financiën over compliance-aspecten die aan de orde zijn geweest in de raad van toezicht.

Activiteiten 2018

De activiteiten van de afdeling CI&R vinden hun basis in een door het bestuur vastgesteld jaarplan.

Een belangrijk deel van de activiteiten van de compliancefunctie is regulier van aard. De activiteiten bestaan onder meer uit het bewustmaken van medewerkers door bijvoorbeeld trainingen, het informeren van het personeel via intranetberichten en het aangaan van de dialoog tijdens speciaal georganiseerde spreekuren.

Daarnaast vindt monitoring plaats van onder andere privébeleggingstransacties, nevenactiviteiten, uitnodigingen en geschenken. In 2018 is de eerder opgestarte automatisering van de compliance-processen afgerond. Ook is binnen de AFM in 2018 een start gemaakt met het opstellen van een regeling belangenverstrengeling. Deze is nog niet gerealiseerd. Naar verwachting zal deze in 2019 gaan gelden voor bestuurders en leden van de raad van toezicht.

CI&R adviseert de raad van toezicht met regelmaat over nevenfuncties en – werkzaamheden van (kandidaat) leden van de raad van toezicht en het bestuur. Het onderwerp compliance is tijdens de periodieke reguliere vergaderingen van de raad van toezicht een vast agendapunt. Naast het behandelen van individuele nevenactiviteiten is in de vergadering van de raad van toezicht regelmatig aandacht geweest voor het compliance- en integriteitsbeleid in bredere zin. Ook heeft CI&R een training verzorgd voor leden van de raad van toezicht.

Handhaving

CI&R onderzoekt integriteitsignalen en volgt daarbij het AFM-handhavingsbeleid bij integriteitsschendingen. Ieder relevant signaal leidt tot een feitenonderzoek. Afhankelijk van de uitkomst van dit onderzoek kan een maatregel worden genomen. In 2018 heeft CI&R een dertien signalen ontvangen op het gebied van privébeleggingstransacties, de Gedragscode AFM en het bewust lekken van informatie. Deze zijn conform de geldende procedure onderzocht. In acht gevallen was sprake van een overtreding en zijn passende maatregelen genomen.

Klachtenregeling

Iedereen heeft het recht om door de AFM en haar medewerkers op een correcte manier te worden behandeld. Als een persoon van mening is dat dit niet het geval is geweest, kan hij of zij een klacht indienen bij de General Counsel van de AFM. Klachten worden zorgvuldig en in overeenstemming met het klachtenreglement en de Algemene wet bestuursrecht (Awb) afgehandeld.

In 2018 zijn bij de General Counsel drie klachten afgehandeld. Deze betroffen door de AFM gemaakte keuzes in beleid en handhaving en externe uitingen en standpunten van de AFM. In één klachtdossier is het tot een inhoudelijk oordeel gekomen (ongegrond). Ten aanzien van de twee andere klachten geldt dat er één niet in behandeling is genomen – omdat beroep bij de rechtbank openstond tegen de beslissing – en de andere klacht is ingetrokken.

Juridische procedures en toelichting

Bezwaren

In 2018 heeft de AFM 126 bezwaren ontvangen, opnieuw 16% minder dan in het voorgaande jaar (2017: 150). Het merendeel van de bezwaren (85) richtte zich tegen de heffingen die zijn opgelegd op grond van de Wet bekostiging financieel toezicht (Wbft). Deze bezwaren hadden betrekking op heffingen voor eenmalige toezichthandelingen en heffingen voor het doorlopend toezicht. De overige 41 bezwaren richtten zich tegen diverse besluiten. Onder andere tegen een opgelegde last onder dwangsom (7), het besluit op een handhavingsverzoek (6), de publicatie van een maatregel (5), de intrekking of afwijzing van een vergunning(aanvraag) (5), het besluit op een wob-verzoek (4) en het besluit tot het geven van een openbare waarschuwing (3). In totaal zijn er in 2018 113 bezwaren afgehandeld. Daarvan zijn er 54 ingetrokken, 17 niet-ontvankelijk, 8 (gedeeltelijk) gegrond en 34 ongegrond verklaard. De AFM heeft in ruim 96% van de gevallen een beslissing op bezwaar genomen binnen de daarvoor geldende wettelijke termijnen. Dit is in lijn met de verbetering die in 2016 is ingezet (2016 en 2017: 93%, 2015: 60%). De AFM spant zich hiervoor actief in,

onder meer door interne proces- en beheersingsmaatregelen, zonder afbreuk te doen aan de zorgvuldigheid van de besluitvorming.

Gerechtelijke procedures

Het totaal aantal aanhangig gemaakte gerechtelijke procedures is in 2018 iets gedaald ten opzichte van 2017 (47 in 2018 tegenover 49 in 2017). In 2018 is in 47 gerechtelijke procedures – voorlopige voorzieningen, beroep en hoger beroep – uitspraak gedaan. Een aantal procedures is mede rechtsvormend en principieel van aard. In ruim 82% van de procedures was de uitkomst (overwegend) positief voor de AFM. Daarvan is bijvoorbeeld sprake als een door wederpartij gevraagde voorziening wordt afgewezen, beroep of hoger beroep van wederpartij ongegrond verklaard wordt, of als het oordeel van de AFM voor het overgrote deel in stand is gebleven. Het genoemde percentage kan van jaar op jaar fluctueren.

Hoorcommissie

Voordat de AFM op een bezwaar beslist, stelt zij belanghebbenden in de gelegenheid om de bezwaren mondeling toe te lichten bij de hoorcommissie. Alleen als er redelijkerwijs geen twijfel mogelijk is over de te nemen beslissing op bezwaar, wordt hiervan afgezien. Dit geldt voor het merendeel van de heffingsbezwaren. Wanneer belanghebbenden hebben verklaard geen gebruik te willen maken van het recht om te worden gehoord, wordt geen hoorzitting gehouden. De hoorcommissie van de AFM, niet zijnde een adviescommissie in de zin van artikel 7:13 van de Algemene wet bestuursrecht, bestaat uit een externe voorzitter, een jurist van de afdeling Juridische Zaken en (soms) een vertegenwoordiger van de afdeling die het primaire besluit heeft voorbereid waartegen bezwaar wordt gemaakt. De hoorcommissie had in 2018 twee externe voorzitters: de heer mr. drs. C.O.W. Dubbelman en mevrouw prof. mr. drs. C.M. Grundmann - Van de Krol. In 2018 vonden 16 hoorzittingen plaats. De verlaging ten opzichte van 2017 (23) is in lijn met de daling van het aantal bezwaarschriften. Bij ongeveer 75% van de zittingen draait het om besluiten die de AFM ambtshalve heeft genomen, zoals een boete, vergunningintrekking of een heffing. Van de hoorzitting wordt een verslag gemaakt. Dit is onderdeel van de uiteindelijke beslissing op bezwaar.

Besturingscyclus en risicobeheersing

Voor de interne sturing en de externe verantwoording maakt de AFM gebruik van een besturingscyclus. In deze cyclus vindt binnen de financiële randvoorwaarden het proces plaats van (strategische) planning, uitvoering, (bij)sturing en verantwoording. Aan de hand van tussentijdse meetmomenten wordt beoordeeld of de AFM 'op koers' ligt. Zo nodig wordt bijgestuurd. Externe belanghebbenden krijgen informatie over de voortgang. In het jaarverslag leggen wij verantwoording af over de resultaten en effecten van onze inspanningen.

Algemeen

Bestuur en management zijn verantwoordelijk voor opzet, bestaan en werking van een risico-managementraamwerk. Onderdeel van dit stelsel is een risicomangementproces, waarin risico's worden geïnventariseerd in relatie tot de te bereiken doelen, beheersmaatregelen worden getroffen en de ontwikkeling van het risico wordt gemonitord. De AFM heeft de risicobeheersing geïntegreerd en verankerd in de besturingscyclus. Zo maakt deze deel uit van de prestatiedialoog die het bestuur voert met de afdelingshoofden. De opzet van de risicobeheersing is afgestemd met de raad van toezicht en de externe accountant.

De AFM maakt onderscheid tussen de risico's die in de markt optreden en de risico's die zij als organisatie ondervindt (operationele risico's). Over de specifieke beheersing van de belangrijkste risico's in de markt, de toprisico's, wordt elders in dit jaarverslag uitgebreid gerapporteerd.

De operationele risico's die een financiële impact hebben op de jaarrekening worden eveneens gemonitord door een stelsel van in control-verklaringen.

Toezichtrisico's

Het is de wettelijke en maatschappelijke taak van de AFM om toe te zien op het gedrag op de financiële markten. De AFM onderzoekt gestructureerd welk gedrag als ongewenst kan worden gezien en waar en op welke wijze de toezichtcapaciteit kan worden ingezet. In afstemming met de stakeholders wordt bepaald wat de belangrijkste risico's zijn. Deze top 10 van risico's maakt deel uit van de Agenda 2018. Gedurende het jaar wordt actief gestuurd op het behalen van de in de Agenda 2018 gedefinieerde resultaten. Gedurende het jaar worden nieuwe ontwikkelingen op de financiële markten gemonitord en wordt bepaald of bijstelling en/of aanvulling van de strategische doelstellingen gepast is.

Operationele Risico's

De operationele risico's zijn de risico's waarop de AFM rechtstreeks invloed kan uitoefenen. Deze risico's hebben met alle facetten van onze bedrijfsvoering te maken.

In 2018 is het operationele risicomangement raamwerk verder ontwikkeld in de organisatie. In de Operational Risk Board wordt door eerste-, tweede- en derdelijn periodiek overlegd over en gestuurd op risico's die de doelstellingen van de AFM kunnen ondermijnen.

Belangrijkste Operationele Risico	Beheersmaatregelen 2018	Realisatie	Ontwikkeling risico
<p>Vertraging in de ontwikkeling naar een datagedreven toezichthouder</p>	<ul style="list-style-type: none"> + Aanscherping van onze datastrategie. Governance, de kwaliteit van data en ontsluitbaarheid staan hierbij centraal. De focus ligt onder meer op realisatie van een goed platform om data op te slaan. + Systematisch vastleggen van de taken en de verantwoordelijkheden met betrekking tot dataverwerking. Het sturen op een hoge kwaliteit van data. 	<ul style="list-style-type: none"> + De realisatie van onze ontwikkeling naar een datagedreven toezicht-houder kent als resultaat dat de belangrijkste capabilities (technische infrastructuur, processen en kennis en vaardigheden) op centraal niveau zijn ingericht. + De gewenste versnelling en verankering vraagt om een integrale transformatie-aanpak van strategie, methodologie en opbouw van de noodzakelijke (nieuwe) skills en expertises. 	<ul style="list-style-type: none"> + In de ontwikkeling naar een datagedreven toezichthouder zijn in de afgelopen periode de belangrijkste capabilities op centraal niveau ingericht: zo is het nu mogelijk om individuele projecten te ondersteunen met specifieke analyse-omgevingen en om op een meer systematische manier datasets te ontsluiten, te verwerken en te gebruiken. Beveiliging, governance en beheer daaromheen zijn ingericht. + Nieuwe skills en expertises zijn geworven en er bestaat een centrale pool van data-analisten binnen de AFM. Daarnaast is opleiding voor data gedreven toezicht centraal ingericht. + Verdere investering in de transformatie van ons toezicht, het aantrekken van nieuwe skills en expertise en een versnelling van het huidige tempo van de ingezette verandering blijft noodzakelijk om de doelstelling in 2022 te halen.
<p>Onvoldoende verandervermogen en executiekracht</p> <p>Onvoldoende behoud van kennis, in- en doorstroom personeel in een aantrekkelijke markt (en in een transitie naar een meer datagedreven toezichthouder)</p>	<ul style="list-style-type: none"> + Doorgaan met investeren in opleidingsprogramma's, een prettige werkomgeving en zinvol, uitdagend werk om ons te (blijven) positioneren als aantrekkelijke werkgever voor huidige en potentiële medewerkers. + Versterken besturing. + Versterken leiderschapsprogramma. 	<ul style="list-style-type: none"> + Merendeel van de afdelingen heeft een strategisch personeelsplan opgesteld en geeft hier uitvoering aan. + We hebben dit jaar wederom geïnvesteerd in de opbouw van een talentpool voor registeraccountants, er is onder andere een event georganiseerd. + In 2018 is een data science traineeship opgezet, samen met de NZa en ACM. Meer dan 100 kandidaten hebben gesolliciteerd. + De Toezichtacademie is dit jaar verder uitgebouwd en geprofessionaliseerd. In 2018 is een opleidingstraject Datagedreven toezicht gestart, loopt door tot 2020. + Veel aandacht geweest voor externe communicatie over de AFM waarin we laten zien wat we doen en wat we bijdragen aan eerlijke en transparante financiële markt. + Dit jaar is het bestuur uitgebreid met één positie. Met de uitbreiding en de nieuwe portefeuillevverdeling krijgen de vernieuwing en de versterking van het toezicht de juiste bestuurlijke aandacht. + De besturing van de AFM is versterkt door de invoering van kortcyclisch sturen met behulp van kpi's. Op afdelings-, portefeuille- en AFM-breed niveau wordt gestuurd in prestatiedialogen aan de hand van een dashboard. In totaal negen afdelingen sturen inmiddels zowel op afdelings- als teamniveau kortcyclisch met de AFM Werkwijze. De implementatie in de afdelingen wordt vervolgd in 2018. + In 2018 is de AFM Werkwijze verder uitgerold binnen de organisatie, alle afdelingen werkt nu op deze manier. De AFM Werkwijze biedt duidelijke kaders over hoe we dagelijks met elkaar en onze stakeholders samenwerken. Hiermee is een brede basis gelegd voor de besturing en continue aanscherping van onze manier van werken, waardoor we beter kunnen inspelen op veranderende omstandigheden. + De ontwikkeling van het leiderschap is verder opgepakt. In 2018 aandacht voor persoonlijk leiderschap. Ook heeft iedere leidinggevende een resultaatafspraken over het versterken van zijn of haar leiderschap. + Brexit heeft impact op aantal medewerkers en vereiste expertise. Hier is een apart project voor opgestart. 	<ul style="list-style-type: none"> + Onvoldoende instroom van personeel blijft een risico. AFM is in staat om veel van haar vacatures in te vullen. Een aantal posities zijn lastiger in te vullen. Als gevolg van brexit zal in 2019 een groter aantal nieuwe medewerkers gezocht worden, daarom vraagt dit risico in 2019 nog steeds aandacht.

Belangrijkste Operationele Risico	Beheersmaatregelen 2018	Realisatie	Ontwikkeling risico
Achterblijvende beheersing en vernieuwing van processen	<ul style="list-style-type: none"> + In 2018 zet de AFM verdere stappen met betrekking tot zorgvuldig en doelmatig omgaan met verkregen data. In het bijzonder om tijdig te voldoen aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). + Met extra aandacht voor de rechtmatigheidsvraagstukken op terrein van inkoop. + De AFM besteedt hernieuwd aandacht aan de Administratie, Organisatie & Interne Controle (AOIC). <small>9</small>Bedrijfsprocessen worden opnieuw geanalyseerd en als het nodig is vernieuwd. 	<ul style="list-style-type: none"> + Sinds 25 mei 2018 geldt de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) voor alle organisaties. Om zorg te dragen dat ook de AFM voldoet aan deze wet- en regelgeving in 2018 is een project verdere implementatie Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) gedraaid voor de eigen bedrijfsvoering en het toezicht. Voorbeelden van verder te implementeren onderdelen waren inzet op bewustzijn, het transparantiebeginsel, uitvoeren van privacy impact assessments (pia's) en privacy by design. De AFM heeft ook een Functionaris voor Gegevensbescherming in dienst die is aangemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens. De contactgegevens van de Functionaris voor Gegevensbescherming zijn opgenomen in onze privacyverklaring. Hier zijn ook formulieren opgenomen voor betrokkenen die gebruik wil maken van de rechten van betrokkenen zoals het inzagerecht. + In 2018 is een transitie ingezet naar een gecentraliseerde inkooporganisatie met decentrale verantwoordelijkheid voor categorie- en contractmanagement. Er is een centraal inkoopteam gevormd en een gedigitaliseerd inkoopproces ingericht met bijbehorende systemen. Medewerkers zijn getraind in de nieuwe werkwijze. Mede op basis van een nieuw inkoop- en inhuurbeleid is het percentage onrechtmatige uitgaven fors gereduceerd. De transitie wordt in 2019 afgerond. 	<ul style="list-style-type: none"> + De AFM voldoet aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). + De rechtmatigheid van het inkoopbeleid is afdoende gegarandeerd.
Vernieuwing in de ICT-infrastructuur blijft achter	<ul style="list-style-type: none"> + Inzetten van een mix van goed personeel + Versterking expertise + Implementatie Masterplan Informatievoorziening en procesverbeteringen. 	<ul style="list-style-type: none"> + Naast het direct versterken van de ICT-infrastructuur via onder andere het continueren van het Masterplan, het versterken van de ICT-besturing en het rationaliseren van het ICT-landschap hebben we in 2018 de nieuwe ICT-strategie voor de komende jaren verder uitgewerkt en vastgesteld. + Deze ICT-strategie kent drie speerpunten die bijdragen aan een verdere beheersing van genoemd risico: uitbesteden van de standaard ICT-dienstverlening, versterken van de ICT-regie organisatie en verder professionaliseren van de Dev Ops (Development Operations) manier van werken. 	<ul style="list-style-type: none"> + In 2019 zullen we de drie speerpunten ((1) uitbesteden ICT-dienstverlening, (2) versterken ICT regie organisatie en (3) professionaliseren van Dev Ops werkwijze verder implementeren en operationaliseren. De AFM zet hiermee belangrijke verdere stappen ter versterking en up-to-date brengen van de ICT-infrastructuur.

Tabel 4: Overzicht Organisatierisico's

'Verlies aan draagvlak voor het toezicht (license to operate)' was het vijfde organisatierisico in de Agenda 2018. De AFM heeft een interne analyse opgesteld voor dit risico. De analyse toonde aan dat de reikwijdte van het risico moeilijk via objectieve, meetbare criteria is vast te stellen. Bovendien kan het probleem in korte tijd toenemen, bijvoorbeeld door kwesties die plotseling hoog op de (politieke/maatschappelijke) agenda komen te staan, en vervolgens even zo snel weer afnemen.

In 2018 heeft de risicobeheersing ten aanzien van het verlies aan draagvlak zich met name toegespitst op de relatie met de stakeholders van de AFM. De follow-up acties die voortkwamen uit het stakeholderonderzoek 2017 zijn in 2018 door de afdeling Communicatie opgepakt. Zo

is de feedback uit het onderzoek verwerkt in de besturingscyclus van de AFM, in de AFM Werkwijze en in de jaarplannen van de toezichtafdelingen. Er zijn diverse dialoogsessies met zakelijke stakeholders en medewerkers georganiseerd. Ook heeft de AFM een stakeholderonderzoek uitgevoerd.

Op basis van de bevindingen uit de analyse wordt aanbevolen om het organisatierisico 'Verlies aan draagvlak' vanaf 2019 niet langer aan te merken als een op zichzelf staand operationeel risico maar als een effect van uiteenlopende risico's die bovendien aan verandering onderhevig kunnen zijn.

Het onderwerp zal derhalve niet meer als risico terugkeren in de Agenda 2019, maar worden opgenomen als onderdeel van de AFM-strategie.

In control-verklaring

De 'in control-verklaring' is een van de instrumenten waarmee het bestuur verantwoording aflegt over de kwaliteit van de beheersing van de interne bedrijfsprocessen. In het bijzonder de kwaliteit en betrouwbaarheid van de externe verslaggeving is een belangrijk onderwerp voor de in control-verklaring. Om tot een positief (gefundeerd) oordeel te komen zijn de processen, de daarmee gepaard gaande risico's en de ingestelde beheersmaatregelen beschreven. Door de in control-verklaring te ondertekenen verklaren de proceseigenaren dat zowel de opzet van de risicobeheersmaatregelen als de werking hiervan op orde zijn. Op basis van het onderliggende stelsel van in control-verklaringen is de AFM van oordeel dat de systemen van interne risicobeheersing en controle van de bedrijfsprocessen naar behoren hebben gefunctioneerd en een grote mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat.

Verantwoording rechtmatig financieel beheer

De AFM heeft het financieel beheer gestructureerd vormgegeven. Wij hanteren hiervoor een stelsel van interne procedures met ingebouwde controles, zoals autorisatie, functiescheidingen, verplichte documentatie en vastlegging van het financieel beheer.

De AFM heeft afgelopen jaar verschillende maatregelen doorgevoerd om het financieel beheer te verstevigen. Na de invoering van een verplichtingenadministratie is gestart met het maandelijks afsluiten van de financiële administratie met als doel een realistischer beeld van de financiële voortgang te geven. Als onderdeel van de maandafsluiting wordt een 'closing report' opgesteld waarin de belangrijkste bevindingen van het afsluitingsproces en eventuele financiële risico's worden beschreven. Hiermee is de toegankelijkheid en gebruiksvriendelijkheid van

de financiële managementinformatie verbeterd. Dit zorgt voor een goede basis voor de maandelijks financiële prognoses die door de business controllers – in samenspraak met de verantwoordelijke budgethouders – worden opgesteld. Met als resultaat een actueel inzicht van de begrotingsuitvoering op maandbasis. Deze prognoses zijn een belangrijk onderdeel van het performance management proces van de AFM. De uitkomsten worden maandelijks, samen met eventuele financiële risico's door de concerncontroller aan het bestuur gerapporteerd.

Ook zijn verschillende procedures aangepast met als doel het financieel beheer strakker in te richten. Zo dienen alle voorstellen met een financiële impact die aan het bestuur worden voorgelegd voorzien te zijn van een advies van Planning & Control, is het inhuren van externe medewerkers aan strengere eisen gebonden voor wat betreft de duur en het maximale inhuurtarief en is de procedure voor budgetuitbreiding aangescherpt.

In 2018 is de AFM binnen de rijksbrede tolerantiegrens voor onrechtmatige inkopen van 2% van de gerealiseerde lasten gebleven. In 2018 is deze uitgekomen op 1,6%. In 2017 was de overschrijding nog 4,8%. Om meer inzicht en grip op de onrechtmatigheden te krijgen en daarmee sturing, heeft de AFM in 2018 met behulp van een externe expert verschillende maatregelen genomen. Er zijn veel inspanningen verricht om een centraal inkoopteam in te richten met medewerkers die beschikken over goede aanbestedingsrechtelijke kennis. Ook is het inkoopproces goed en efficiënt ingericht, daarbij ondersteund door het gebruik van een nieuw inkoopstelsel. De kennis van de inkooporganisatie is verder versterkt via onder meer trainingen op het gebied van categorie- en contractmanagement. Ook is in 2018 een nieuw inkoop- en inhuurbeleid in werking getreden, dat consequent is uitgevoerd.

De in 2018 ingezette maatregelen hebben vrucht afgeworpen. Tegelijkertijd kost het duurzaam verbeteren van de inkooporganisatie tijd en zal

dit verbeterproces in 2019 worden voortgezet ter voorkoming van nieuwe onrechtmatige uitgaven. De inkoopfunctie zal begin 2019 overgaan van een decentrale naar een centrale inkooporganisatie, waarbij het categorie- en contractmanagement decentraal belegd blijft.

Accountantscontrole

Een externe accountant controleert de jaarrekening van de AFM. Deze accountant valt conform artikel 5 lid 3 van de Wet bekostiging financieel toezicht niet onder het toezicht van de AFM. Gekozen is voor de Auditdienst Rijk (ADR), die de interne auditfunctie verzorgt bij verschillende ministeries, waaronder het ministerie van Financiën.

Het ministerie van Financiën, waaronder de ADR valt, heeft voor de controleopdracht bij de AFM specifieke maatregelen getroffen om de onafhankelijkheid te waarborgen. De controle is belegd bij een accountant die vanuit zijn functie bij de ADR of vanuit zijn verantwoordelijkheid voor werkzaamheden van de ADR bij andere opdrachtgevers niet betrokken wordt bij vraagstukken die op enigerlei wijze verband houden met de AFM.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

De AFM heeft een maatschappelijke opdracht. De taken en bevoegdheden van de AFM zijn gericht op het bevorderen van eerlijke en transparante financiële markten. De doelstelling daarbij is het bevorderen van duurzaam financieel welzijn.

Vanuit haar missie heeft de AFM ook een interne visie op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (mvo). In 2018 heeft de focus primair gelegen op de ontwikkeling van een nieuwe mvo-visie voor 2019-2022. In onze eigen organisatie vinden we het belangrijk om maatschappelijk verantwoorde keuzes te maken en te stimuleren. Daarbij richten we

ons op drie verschillende thema's die van belang zijn voor de organisatie en de medewerkers. Tussen 2019 en 2022 willen we stappen zetten op de thema's: milieu, maatschappelijke context en medewerkers. Naast de ontwikkeling van een nieuwe visie is een aantal resultaten bereikt, die in lijn liggen met de mvo-pijlers zoals geformuleerd in de huidige visie en die een positieve impact hebben op werknemers, milieu en de sociale omgeving van de AFM.

Werkgever (impact op werknemers)

- + Medewerkersonderzoek: in juli/augustus 2018 heeft een medewerkersonderzoek plaatsgevonden, met een respons van 84%. Meer toelichting staat in het hoofdstuk over de stakeholderdialoog.

In 2018 vond een onderzoek plaats naar inclusiviteit binnen de AFM, uitgevoerd door een aantal studenten. Hieruit blijkt dat de meeste medewerkers zich bewust zijn van de toegevoegde waarde en het belang van een inclusieve cultuur. En dat zij zich bewust zijn van de risico's die een niet-inclusieve cultuur met zich meebrengt, zoals het ontwikkelen van een tunnelvisie en het niet aantrekkelijk zijn voor toekomstig talent. De tone-at-the-top is belangrijk als het gaat om diversiteit en inclusiviteit. Daarom is als eerste stap beleid opgesteld voor de samenstelling van het bestuur en de raad van toezicht. Zeker bij het werken in diverse teams is het belangrijk te investeren in samenwerking. De AFM heeft hier het afgelopen jaar verschillende initiatieven voor opgezet, in alle lagen van de organisatie.

Gebruiker (impact op milieu)

- + Het facilitair bedrijf van de AFM streeft structureel naar vermindering van de CO₂-uitstoot. Dit komt terug in de compensatie van CO₂-uitstoot bij vlieg-reizen. Daarnaast geldt dat naar alle bestemmingen van het Thalys-netwerk in principe per trein wordt gereisd en er voor alle Europese bestemmingen alleen Economy Class-reizen geboekt worden. Er kan gebruik worden gemaakt van enkele elektrische en hybride leaseauto's.

2. Organisatie en besturing

- + Het afval wordt gescheiden ingezameld en we kijken kritisch waar we nog meer in deze scheiding kunnen bereiken. In het bedrijfsrestaurant van de AFM is de huidige cateraar voortdurend bezig om duurzaamheid onder de aandacht te brengen, door bijvoorbeeld het waste percentage te verminderen.
- + We meten de CO2-uitstoot elke twee jaar en benchmarken de resultaten met vergelijkbare bedrijven. Begin 2019 verwachten we de resultaten van de metingen over 2016 en 2017.
- + In 2018 is ook het aantal parkeerplaatsen teruggedrongen, waardoor reizen met het OV meer wordt gestimuleerd.

Omgeving (impact op sociale omgeving)

- + Naast de dagelijkse uitvoering van onze primaire toezichttaken die bijdragen aan een duurzaam financieel welzijn, heeft de AFM in 2018 bijgedragen aan twee maatschappelijke initiatieven voor het vergroten van de financiële bewustwording en geletterdheid onder consumenten, te weten de Week van het geld (gastlessen over omgaan met geld) en de Pensioen3daagse (speciale helpdesk voor vragen van het publiek).

03 Jaarrekening

→ **93**

Staat van baten en lasten
Balans

→ **95**

Kasstroomoverzicht

→ **96**

Toelichting algemeen en grondslagen
van waardering en resultaatbepaling

Toelichting op de staat van
opbrengsten en lasten

→ **103**

Bezoldiging bestuur en raad
van toezicht

→ **109**

Toelichting op de balans

→ **123**

Realisatie 2018, begroting
2018 en 2019

Staat van baten en lasten

voor de jaren eindigend op 31 december

(Bedragen in duizenden euro's)		2018	Begroting 2018	2017
Baten				
Heffingen	a.	97.784	98.258	91.476
Boetes	b.	1.744	-	4.074
Lasten onder dwangsom	b.	72	-	19
Overheidsbijdragen	c.	426	382	332
Overige baten	d.	-	-	3.000
Totale baten		100.026	98.640	98.902
Lasten				
Personeelslasten	e.	74.616	78.904	76.441
Afschrijvingslasten vaste activa	f.	1.159	1.541	1.948
Overige bedrijfslasten	g.	18.920	18.212	23.871
Totale lasten		94.696	98.657	102.260
Financiële baten en lasten	h.	-64	-18	-22
Som der lasten	i.	94.632	98.640	102.238
Exploitatiesaldo	r.	5.394	-	-3.337

Balans per 31 december

(Bedragen in duizenden euro's)		2018	2017
Activa			
Vaste activa			
<i>Immateriële vaste activa</i>			
Ontwikkelde software	j.	-	48
		-	48
<i>Materiële vaste activa</i>			
Verbouwingen	k.	786	474
Inventaris		1.058	1.201
Computerapparatuur & software		719	1.109
		2.562	2.783
<i>Financiële vaste activa</i>			
Huurwaarborgrekening	q.	688	1.026
		688	1.026
		3.250	3.857
Vlottende activa			
<i>Vorderingen</i>			
Debiteuren	l.	25.290	11.773
Kortlopende vorderingen en overlopende activa	m.	7.358	11.047
Ministerie van Financiën	q.	44	-
		32.691	22.820
<i>Liquide middelen</i>			
Liquide middelen	n.	-	10.051
		-	10.051
		32.691	32.870
Totaal		35.941	36.727
Passiva			
Voorzieningen			
<i>Langlopende leningen (langer dan 1 jaar)</i>			
Ministerie van Financiën	p.	7.000	13.000
<i>Kortlopende schulden (ten hoogste 1 jaar)</i>			
Rekening-courant ministerie van Financiën	q.	3.306	-
Nog (terug) te betalen aan ministerie van Financiën	q.	-	22
Te verrekenen exploitatiesaldo	r.	5.751	1.950
Crediteuren		3.052	4.138
Belastingen en premies sociale verzekeringen		3.846	3.590
Overige schulden en overlopende passiva	s.	9.950	10.837
		25.905	20.536
Totaal		35.941	36.727

Kasstroomoverzicht

voor de jaren eindigend op 31 december

(bedragen in duizenden euro's)		2018	2017
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>			
Exploitatiesaldo		5.394	-3.337
Aanpassingen voor:			
• Afschrijvingslasten immateriële vaste activa	f.j. 48		226
• Desinvesteringen immateriële vaste activa	j. -		73
• Afschrijvingslasten materiële vaste activa	f.k. 1.112		1.722
• Desinvesteringen materiële vaste activa	k. 4		37
• Mutatie van de voorzieningen	o. -154		1.887
		1.009	3.945
Toename (-/-) / afname in het werkkapitaal:			
• Kortlopende vorderingen	-9.871		-11.803
• Kortlopende schulden	1.567		2.306
		-8.304	-9.497
Afdracht boetes en lasten onder dwangsom toekomend aan de Staat conform art. 7 Wbft		-1.594	-1.296
Kasstroom uit operationele activiteiten		-3.494	-10.184
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>			
Investeringen in materiële vaste activa	k. -895		-1.427
Desinvesteringen in materiële vaste activa	k. -		6
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		-895	-1.422
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>			
Aflossing langlopende schulden	p. -6.000		-6.000
Mutatie huurwaarborgrekening	q. 338		-
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		-5.662	-6.000
Netto-kasstroom		-10.051	-17.605
Eindsaldo 31 december	n. -		10.051
Af: beginsaldo 1 januari	n. 10.051		27.656
Mutatie liquide middelen		-10.051	-17.605

Het bedrag aan liquide middelen wordt bij letter n toegelicht.

Toelichting algemeen en grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is een stichting die statutair is gevestigd in Amsterdam en staat ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41207759.

Zoals voorgeschreven in de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen is de jaarrekening van de AFM zoveel mogelijk ingericht met overeenkomstige toepassing van Titel 9 Boek 2 BW. Daar waar van Titel 9 Boek 2 BW wordt afgeweken, wordt dat expliciet aangegeven. Tevens moet de jaarrekening van de AFM voldoen aan de Wet bekostiging financieel toezicht (Wbft) en de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

De bedragen in deze jaarrekening zijn weergegeven in duizenden euro's, tenzij anders is vermeld. De in de tabellen opgenomen getallen zijn afgeronde bedragen. Hierdoor kunnen zich afrondingsverschillen voordoen.

Grondslagen voor resultaatbepaling

De baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop zij betrekking hebben.

De lasten van de AFM worden hoofdzakelijk gedekt door baten uit jaarlijkse heffingen die worden opgelegd aan de ondertoezichtstaande ondernemingen. Verder bestaan de baten uit vaste bijdragen die zijn gekoppeld aan de behandeling van aanvragen en registraties (eenmalige verrichtingen) en uit overheidsbijdragen voor het BES-toezicht. Daarnaast heeft de AFM de mogelijkheid om boetes en lasten onder dwangsom op te leggen.

Als een bezwaar, beroep of hoger beroep tegen een opgelegde heffing gegrond wordt verklaard, wordt het te restitueren bedrag in mindering gebracht op de baten uit heffingen.

De opbrengsten van boetes en lasten onder dwangsom worden als baten verantwoord zodra is voldaan aan de volgende twee feiten: (a) zij staan onherroepelijk vast en (b) de AFM heeft de opgelegde bedragen daadwerkelijk ontvangen. Hiermee wijkt de AFM af van Titel 9 Boek 2 BW. In artikel 7 van de Wet bekostiging financieel toezicht (Wbft) is opgenomen dat opbrengsten van boetes en lasten onder dwangsom boven € 2,5 miljoen toekomen aan de Staat. Gerealiseerde baten tot € 2,5 miljoen worden in het daaropvolgende jaar verrekend met de heffing voor het doorlopend toezicht. Zie de toelichting bij letter r.

De AFM is voor de uitvoering van haar wettelijke taken vrijgesteld van omzetbelasting. De AFM is niet automatisch van vennootschapsbelasting (VPB) vrijgesteld. De AFM heeft een analyse van haar activiteiten in 2018 uitgevoerd. Uit deze analyse is gebleken dat net als voorgaande jaren veruit het grootste gedeelte van haar activiteiten niet VPB-plichtig is.

De AFM heeft bij de Belastingdienst op basis van deze analyse het verzoek ingediend om voor boekjaar 2018 géén VPB-aangiftebiljet uit te reiken. Dat verzoek heeft de Belastingdienst gehonoreerd.

Waarderingsgrondslagen voor de balans

De activa en verplichtingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde tenzij anders vermeld.

Immateriële vaste activa

De ontwikkelde software onder de immateriële vaste activa wordt gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs en wordt op basis van de geschatte economische levensduur lineair afgeschreven. Het verloop van de afschrijvingen houdt gelijke tred met de genoten economische voordelen die hier in de verstreken perioden mee gepaard gingen. In de regel wordt voor ontwikkelde maatwerksoftware een afschrijvingstermijn van 3 jaar gehanteerd.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs en worden lineair over de verwachte economische levensduur afgeschreven.

In de regel worden de volgende afschrijvingstermijnen gehanteerd:

- vijf jaar voor inventaris;
- drie jaar voor computerapparatuur en software;
- verbouwingen: de resterende looptijd van het huurcontract.

Flottende activa

Bij de waardering van de post 'debiteuren' wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen contante waarde, tenzij anders vermeld.

In overeenstemming met RJ 271 treft de AFM voorzieningen voor verplichtingen die samenhangen met overgangsregelingen betreffende arbeidsvoorwaarden.

Pensioenregeling

De AFM heeft de pensioenregeling per 1 januari 2018 ondergebracht bij De Nationale APF. De opgebouwde pensioenaanspraken van de deelnemers zijn ondergebracht in een eigen (afgescheiden) kring.

De belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling en de uitvoeringsovereenkomst zijn als volgt:

- Pensioenregeling op basis van Collective Defined Contribution regeling (CDC-regeling);
- De opbouw van het pensioen vindt plaats volgens een voorwaardelijk middelloonstelsel (nagestreefde pensioenopbouw) en de pensioenaanspraken worden (voorwaardelijk) geïndexeerd als deze indexatie uit de beleggingsrendementen en het premie- en indexatiedepot van de kring AFM kan worden gefinancierd;
- Jaarlijks wordt aan de AFM de pensioenpremie in rekening gebracht die gelijk is aan 25% van de ongemaximeerde loonsom (vastgestelde pensioenpremie);

- De Nationale APF berekent jaarlijks een kostendekkende pensioenpremie. Het positieve verschil tussen de vastgestelde pensioenpremie en de kostendekkende pensioenpremie benodigd voor de nagestreefde pensioenopbouw wordt gestort in een premie- en indexatiedepot van de kring AFM. Deze heeft zowel een indexatie- als een premie-egaliseringsdoel. Als de kostendekkende pensioenpremie hoger is dan de vastgestelde pensioenpremie, dan wordt de geambieerde pensioenopbouw in het betreffende jaar zodanig verlaagd dat de kostendekkende pensioenpremie gelijk is aan de vastgestelde pensioenpremie;
- Voor actieve deelnemers in dienst op 31-12-2015 wordt bij wijze van overgangsmaatregel een koopsom van 2016 tot en met 2025 in rekening gebracht voor de onvoorwaardelijke indexatie van hun pensioenaanspraken. Deze onvoorwaardelijke indexatie is beperkt tot de jaarlijkse loonindex met een maximum van 1,5%.

Disconteringsvoet voorziening overgangsregelingen medewerkers

- -/0,03%, gebaseerd op een gemiddelde looptijd van 3,2 jaar en op de 'Nominale renteterminstructuur pensioenfondsen (zero coupon)' van De Nederlandsche Bank (DNB).

Looninflatie (alleen voor de berekening van de voorziening overgangsregelingen medewerkers) 1,50%

Pensioenleeftijd

De pensioenrichtleeftijd is per 1 januari 2018 verhoogd naar 68 jaar.

De voorzieningen betreffende de voormalige-Wabb-reserve, herbeoordeling rentederivaten en IT-strategie zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

Toelichting op de staat van baten en lasten

Algemeen

Het exploitatieoverschot 2018 bedraagt € 5,4 miljoen en is het saldo van lagere lasten (€ -4,0 miljoen) en hogere baten (€ +1,4 miljoen) dan begroot. De lagere lasten vloeien voort uit lagere personeelslasten (€ -4,3 miljoen), lagere afschrijvingslasten (€ -0,4 miljoen) en hogere overige bedrijfslasten (€ +0,7 miljoen).

De totale baten zijn hoger dan begroot. Dat komt voornamelijk door de baten uit boetes en lasten onder dwangsom (€ +1,8 miljoen).

Opbrengsten

a. HEFFINGEN

De heffingsopbrengsten zijn als volgt te specificeren:

	Te heffen 2018				Gerealiseerd 2017
	A	B	C = A+B		
	Begroting 2018	Te verrekenen uit 2017 in 2018	Totaal te heffen 2018		
Gerealiseerd 2018	Begroting 2018	Te verrekenen uit 2017 in 2018	Totaal te heffen 2018	Gerealiseerd 2017	
<i>Heffingen Wbft</i>					
Heffingen doorlopend toezicht Wbft	90.558	89.931	-356	89.575	84.921
Heffingen eenmalige verrichtingen Wbft	7.211	8.307	-	8.307	6.540
Totaal Wbft	97.769	98.238	-356	97.882	91.461
<i>Heffingen BES</i>					
Totaal BES	15	20	-	20	15
Totaal heffingen	97.784	98.258	-356	97.902	91.476

Bij het merendeel van de toezichtactiviteiten zijn de werkzaamheden gekoppeld aan het doorlopend toezicht. De lasten hiervan worden gedekt door jaarlijkse heffingen aan alle ondertoezichtstaande ondernemingen in een bepaalde toezichtcategorie. De heffing in enig jaar is gebaseerd op twee componenten: 1) het

te heffen bedrag uit de begroting van dat jaar (kolom A); en 2) het te verrekenen bedrag uit het voorafgaande jaar (kolom B). Daarom is voor een goede vergelijking niet alleen de begroting opgenomen maar ook het te verrekenen bedrag uit 2017.

Het totaal te heffen bedrag wordt met een wettelijk vastgelegde sleutel verdeeld over categorieën van ondertoezichtstaande ondernemingen. De AFM slaat binnen de betreffende toezichtcategorie het te heffen bedrag om via een vast bedrag per onderneming en/of een variabel tarief dat is gebaseerd op een heffingsmaatstaf. Deze maatstaf verschilt per toezichtcategorie en is vaak gerelateerd aan de grootte van een individuele onderneming. Voorbeelden van heffingsmaatstaven zijn: aantallen fte, balanstotaal en gemiddelde marktkapitalisatie.

In 2018 is € 97,8 miljoen aan heffingsopbrengsten gerealiseerd. Dat is € 0,1 miljoen lager dan het te heffen bedrag van € 97,9 miljoen. De hogere baten bij doorlopend toezicht worden voor een groot gedeelte veroorzaakt doordat de maatstaven in werkelijkheid hoger of groter waren dan de maatstaven die gebruikt zijn in de tariefberekening voor 2018. De lagere baten bij de eenmalige verrichtingen worden met name veroorzaakt door lagere baten uit het prospectusstoeltoezicht en openbare biedingen.

Verschillen tussen de te heffen bedragen en realisaties op toezichtcategorieën hangen samen met onvoorziene mutaties in de populatie en met het feit dat heffingsmaatstaven kunnen afwijken van de waarden waarmee rekening werd gehouden bij het berekenen van de tarieven.

De baten uit doorlopend toezicht zijn van € 84,9 miljoen in 2017 gestegen naar € 90,6 miljoen in 2018. Deze toename is het gevolg van een stijging van het te heffen bedrag doordat het in 2018 aan de markt terug te geven bedrag uit 2017 (€ 0,4 miljoen) aanzienlijk lager is dan het in 2017 terug te geven bedrag uit 2016 (€ 5,3 miljoen).

In de gevallen waarin de AFM eenmalige toezichthandelingen verricht voor ondertoezichtstaande ondernemingen worden daarvoor waar mogelijk afzonderlijke bedragen in rekening gebracht. Voorbeelden hiervan zijn de behandeling van aanvragen voor vergunningen, registraties, ontheffingen, bestuurderstoetsingen en beoordelingen van openbare biedingen of emissieprospectussen. Deze heffingstarieven zijn in beginsel kostendekkend en worden vastgesteld door de minister van Financiën en de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

In 2018 zijn de baten uit eenmalige verrichtingen € 0,7 miljoen hoger dan de realisatie in 2017. Dat wordt onder meer veroorzaakt door hogere opbrengsten uit geschiktheidstoetsingen doordat per 1 juli 2018 de geschiktheidsnorm voor accountantsorganisaties in werking is getreden.

b. BOETES EN LASTEN ONDER DWANGSOM

De baten uit boetes en lasten onder dwangsom zijn als volgt te specificeren:

	2018	Begroting 2018	2017
Boetes en lasten onder dwangsom te verrekenen met de marktpartijen	1.816	-	2.500
Boetes en lasten onder dwangsom toekomend aan de Staat	-	-	1.594
Totaal boetes en lasten onder dwangsom	1.816	-	4.094

De AFM dient vanaf boekjaar 2015 op grond van artikel 7 van de Wbft de baten uit boetes en lasten onder dwangsom die het bedrag van € 2,5 miljoen per jaar te boven gaan aan de Staat af te dragen.

De baten van € 1,8 miljoen uit boetes en lasten onder dwangsom in 2018 blijft onder deze grens en wordt volgend jaar geheel via de heffingen voor doorlopend toezicht verrekend (zie letter r voor het te verrekenen exploitatiesaldo).

c. OVERHEIDSBIJDRAGEN

De overheidsbijdragen zijn als volgt te specificeren:

	2018	Begroting 2018	2017
Totaal BES	426	382	332
Totaal overheidsbijdragen	426	382	332

Door een wijziging in de Wbft is uit hoofde van die wet de overheidsbijdrage vanaf 2015 nihil. De overheid vergoedt alleen nog de lasten van het BES-toezicht (Caribisch Nederland, ofwel Bonaire, Sint Eustatius en

Saba) voor zover de marktbijdrage niet toereikend is. De overheidsbijdrage voor het BES-toezicht is in 2018 hoger dan begroot als gevolg van een hogere inzet van toezichtcapaciteit vanwege een toename van het aantal incidenten en de consolidatie van financiële ondernemingen.

d. OVERIGE BATEN

	2018	Begroting 2018	2017
Doorbelasting Rentederivaten	-	-	3.000
Totaal overige baten	-	-	3.000

Er zijn geen overige baten in 2018 begroot of gerealiseerd. In 2017 was sprake van een bijzondere situatie waarbij in het kader van het Uniform

herstelkader (project Rentederivaten) € 3 miljoen in rekening werd gebracht bij de zes betrokken banken via een eenmalige naheffing.

Lasten

e. PERSONEELSLASTEN

De personeelslasten zijn als volgt te specificeren:

	2018	Begroting 2018	2017
Salarissen	51.762	54.029	48.314
Sociale lasten	6.709	6.866	5.912
Pensioenlasten*	10.059	10.584	10.272
Inhuur tijdelijke arbeidskrachten	3.308	3.259	7.850
Overige personeelslasten	2.779	4.166	4.094
Totaal personeelslasten	74.616	78.904	76.441

* De pensioenlasten betreffen de aan De Nationale APF betaalde pensioenpremie minus de eigen pensioenbijdrage van de medewerkers van de AFM (netto-pensioenpremie). De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2018 van De Nationale APF, kring AFM is voorlopig vastgesteld op 99,6%. De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2017 was 100,5%. Ook collectiviteitkring AFM bij De Nationale APF heeft, zoals veel pensioenfondsen, te maken met een toenemende kans op korten.

De personeelslasten zijn € 4,3 miljoen lager dan begroot. Dat is voornamelijk het gevolg van lagere salaris-, sociale en pensioenlasten (€ -2,9 miljoen) en lagere overige personeelslasten (€ -1,4 miljoen).

De salaris-, sociale en pensioenlasten zijn € 2,9 miljoen lager dan begroot. Dat komt voornamelijk doordat de gemiddelde lasten per fte lager zijn dan begroot en daarnaast het aantal fte's in dienst (630 fte's) lager is dan begroot (639 fte's).

De lasten voor tijdelijke inhuur zijn nagenoeg gelijk aan de begroting.

De overige personeelslasten zijn € 1,4 miljoen lager dan begroot. Dat wordt onder meer veroorzaakt door lagere lasten voor opleidingen, lagere lasten voor externe werving en selectie en hogere baten door de uitleen van personeel.

De personeelslasten zijn € 1,8 miljoen lager dan in 2017, dat is het saldo van hogere salaris-, sociale- en pensioenlasten (€ +4,0 miljoen), lagere lasten voor tijdelijke inhuur (€ -4,5 miljoen) en lagere overige personeelslasten (€ -1,3 miljoen).

De salaris-, sociale-, en pensioenlasten zijn € 4,0 miljoen hoger als gevolg van de stijging van het aantal fte's in dienst van 596 fte's in 2017 naar 630 fte's in 2018. De overige personeelslasten zijn € 1,3 miljoen lager door lagere lasten voor opleidingen, lagere lasten voor externe werving en selectie als gevolg van de werving van bestuursleden in 2017, lagere lasten voor woon-werkverkeer en hogere baten door de uitleen van personeel dan in 2017.

	Inclusief inhuur			Exclusief inhuur		
	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Begroting 2018	Realisatie 2017
Toezicht Kapitaalmarkten	69	67	67	69	67	66
Toezicht Accountants en Verslaggeving	45	51	48	44	50	46
Toezicht Asset Management	38	38	32	38	38	31
Toezicht Marktintegriteit en Handhaving	44	42	42	43	42	40
Toezicht Verzekeren en Pensioenen	38	39	40	38	38	39
Toezicht Lenen, Sparen en Retailbeleggen	41	41	43	41	40	41
Toezicht Service Centrum	32	33	33	31	33	32
Accounttoezicht	24	21	20	24	21	19
Expertisecentrum	68	65	60	58	60	51
Programma Innovatie & Fintech	5	5	5	5	5	5
Subtotaal Toezicht	405	403	389	391	393	370
Directe toezichtondersteuning	113	111	113	107	109	103
Overige afdelingen	140	148	140	132	136	123
Totaal gemiddeld aantal werknemers op fte-basis	657	662	642	630	639	596

Bezoldiging bestuur en raad van toezicht

De AFM is als zelfstandig bestuursorgaan (ZBO) uit hoofde van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) verplicht de bezoldigingen van bestuurders en in een voorkomend geval van niet-topfunctionarissen te rapporteren. Conform artikel 4.2 WNT heeft de AFM ervoor gekozen om de BW-verantwoording achterwege te laten.

Voor 2018 bedraagt het actuele WNT-bezoldigingsmaximum (WNT-II niveau) € 189.000.

Voor de voorzitter van de AFM, Van Vroonhoven, is in 2015 een individuele uitzondering op de WNT gemaakt. Van Vroonhoven is op 1 april 2018 voor een periode van vier jaar herbenoemd. De minister van Financiën heeft op voorstel van de raad van toezicht ingestemd om voor 2018 de bezoldiging van Van Vroonhoven vast te stellen op € 243.679. Op voorstel van de raad van toezicht heeft de minister van Financiën ingestemd om de bezoldiging van Everts voor 2018 vast te stellen op € 254.014. Hierbij is rekening gehouden met de afbouw van de bezoldiging van Everts binnen de kaders van het overgangsrecht.

De twee nieuwe bestuurders, Beusekom en Heuvelman, ontvangen een bezoldiging ter hoogte van het WNT-bezoldigingsmaximum.

De in deze rapportage vermelde topfunctionarissen hebben in 2018 en in 2017 geen uitkeringen ontvangen in de vorm van bonussen of door beëindiging van een dienstverband.

De rapportage luidt als volgt:

(Bedragen in euro's)		2018					
Bestuur	Functie	Dagen in dienst	Omvang dienstverband (in fte)	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	Doorsnee pensioenpremielasten en overige beloningen betaalbaar op termijn*	Totale bezoldiging volgens WNT
M.W.L. van Vroonhoven	Voorzitter	365	1	216.878	7.379	19.422	243.679
H.L. van Beusekom (in dienst vanaf 1 juni 2018)	Bestuurslid	214	1	95.954	3.444	11.414	110.811
G.J. Everts	Bestuurslid	365	1	228.688	5.903	19.422	254.014
J.R. Heuvelman (in dienst vanaf 1 september 2018)	Bestuurslid	122	1	54.705	1.968	6.500	63.173
E.M.A. van Schoten	Chief operations officer	365	1	152.813	5.279	19.422	177.514

(Bedragen in euro's)		2017					
Bestuur	Functie	Dagen in dienst	Omvang dienstverband (in fte)	Beloning	Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	Doorsnee pensioenpremielasten en overige beloningen betaalbaar op termijn*	Totale bezoldiging volgens WNT
M.W.L. van Vroonhoven	Voorzitter	365	1	204.626	7.163	21.211	233.000
G.J. Everts	Bestuurslid	365	1	246.158	5.782	21.211	273.151
F. de Vries (in dienst tot 1 januari 2018)	Bestuurslid	365	1	191.957	5.782	21.211	218.950
E.M.A. van Schoten (in dienst vanaf 1 oktober 2017)	Chief operations officer	92	1	36.079	1.445	5.324	42.849

* De gerapporteerde werkgeversbijdrage in de pensioenpremie betreft een berekende bruto doorsnee pensioenpremie waarbij met de eigen bijdrage van de bestuurder rekening is gehouden. De WNT-tabel maakt hierdoor een zuivere vergelijking met het WNT-bezoldigingsmaximum mogelijk, omdat dat maximum eveneens op de systematiek van doorsneepremie is gebaseerd.

(Bedragen in euro's)	2018	2017
Raad van toezicht	Vaste jaarlijkse bezoldiging	Vaste jaarlijkse bezoldiging
P. Rosenmöller	28.350	27.150
R. Becker	18.900	18.100
W.M. van Dolen	18.900	18.100
M.J. van Rijn (vanaf 1 februari 2018)	17.295	-

De WNT schrijft voor dat de jaarlijkse beloning van de voorzitter van de raad van toezicht niet meer dan 15% van het WNT-bezoldigingsmaximum mag bedragen.

Voor de overige raadsleden is dat percentage op 10% gesteld. De verantwoorde bezoldigingen zijn, conform de bepalingen van de WNT, weergegeven exclusief 21% btw.

f. AFSCHRIJVINGSLASTEN VASTE ACTIVA

	2018	Begroting 2018	2017
Geactiveerde ontwikkelde software	48	117	226
Totaal afschrijvingslasten immateriële vaste activa	48	117	226
Verbouwingen	71	83	585
Inventaris	367	465	286
Computerapparatuur en software	673	876	851
Totaal afschrijvingslasten materiële vaste activa	1.112	1.423	1.722
Totaal afschrijvingslasten vaste activa	1.159	1.541	1.948

De afschrijvingslasten op vaste activa vallen in 2018 € 0,4 miljoen lager uit dan begroot. Dat wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere afschrijvingen op computerapparatuur en software (€ -0,2 miljoen).

Dat is het gevolg van het doorschuiven van investeringen in apparatuur voor kantoorautomatisering en netwerkapparatuur naar 2019. Daarnaast zijn de afschrijvingen op inventaris lager (€ -0,1 miljoen) doordat de begrote investeringen lager zijn uitgevallen dan begroot.

g. OVERIGE BEDRIJFSLASTEN

	2018	Begroting 2018	2017
Huisvestingslasten	4.051	4.313	4.797
Advieslasten	5.378	3.797	7.580
Incidentele lasten overstap pensioen-uitvoerder	-188	-	2.143
Informatiseringslasten	6.652	6.573	6.067
Algemene lasten	3.027	3.531	3.285
Totaal overige bedrijfslasten	18.920	18.212	23.871

De overige bedrijfslasten bedragen € 18,9 miljoen en zijn € 0,7 miljoen hoger dan begroot. Dat is voornamelijk het saldo van enerzijds hogere advieslasten (€ +1,6 miljoen) en anderzijds lagere huisvestingslasten (€ -0,3 miljoen), lagere algemene lasten (€ -0,5 miljoen) en een geboekte vrijval op de post incidentele lasten overstap pensioen-uitvoerder (€ -0,2 miljoen).

De advieslasten zijn € 1,6 miljoen hoger dan begroot. Dat is grotendeels het gevolg van een dotatie aan de voorziening IT-strategie (€ 1,1 miljoen) als gevolg van het in 2018 genomen besluit om een groot deel van de ICT-werkzaamheden te gaan outsourcen in 2019 tot en met 2021. Daarnaast zijn de advieslasten hoger als gevolg van ingewonnen advies omtrent de gevolgen van brexit.

De huisvestingslasten zijn € 0,3 miljoen lager als gevolg van lagere noodzaak voor onderhoud aan de gebouwen en doorbelasting van een deel van de beveiligingskosten aan de medehuurder.

De algemene lasten zijn € 0,5 miljoen lager dan begroot. Hiervan wordt € 0,2 miljoen veroorzaakt door een verschuiving van advieslasten naar de informatiseringslasten. Daarnaast zijn onder andere de reis- en verblijflasten lager dan begroot.

De vrijval op de post incidentele lasten voor de overstap naar een nieuwe pensioenuitvoerder bedraagt € 0,2 miljoen. Dat houdt verband met de afwikkeling van de voormalige pensioenuitvoerder Stichting Pensioenfonds Mercurius Amsterdam (pensioenuitvoerder tot en met 2013).

Lasten onafhankelijke accountant

De lasten van de controle door de certificerend accountant zijn opgenomen onder de algemene lasten.

De onderverdeling van deze lasten naar soort vergoeding is als volgt:

	2018	Begroting 2018	2017
Honoraria voor het onderzoek van de jaarrekening	190	200	173
Honoraria voor andere niet-controlediensten	-	-	16
Totaal lasten onafhankelijke accountant	190	200	189

De honoraria voor andere niet-controlediensten bestaan uit de lasten van het regulier tweejaarlijks onderzoek naar de kosten en declaraties van het bestuur en de raad van toezicht. In 2017 heeft dat onderzoek voor het

laatst plaatsgevonden. In de lasten van de onafhankelijke accountant zijn de geschatte lasten verwerkt van de werkzaamheden die betrekking hebben op het lopende verslagjaar.

h. FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

	2018	Begroting 2018	2017
Interestlasten	58	3	8
Interestbaten	122	20	31
Totaal financiële baten en lasten	-64	-18	-22

i. LASTEN VAN HET TOEZICHT

In onderstaande tabel zijn de totaal gerealiseerde lasten, begrote lasten en de lasten van het voorgaand boekjaar samengevat, ingedeeld naar het wettelijk kader.

	2018	Begroting 2018	2017
Totaal Wbft	94.190	98.238	101.891
Totaal BES	441	402	347
Totaal lasten van het toezicht	94.632	98.640	102.238

Op grond van de Wbft moet inzichtelijk worden gemaakt wat de lasten bedragen voor het toezicht op de BES-eilanden (Caribisch Nederland, ofwel Bonaire, Sint Eustatius en Saba) uit hoofde van de Wet financiële markten BES (Wfm BES) en de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme BES (Wwft BES).

De afwijking tussen de begrote en gerealiseerde lasten is in de onderdelen e tot en met h toegelicht.

Toelichting op de balans

(bedragen in duizenden euro's, tenzij anders aangegeven)

j. IMMATERIËLE VASTE ACTIVA

Dit betreft de geactiveerde lasten van door de AFM ontwikkelde of aangeschafte maatwerksoftware.

Het verloop is als volgt:

	2018	2017
Stand per 1 januari	48	347
Afschrijvingen	-48	-226
Desinvesteringen	-	-73
Stand per 31 december	-	48

Uitlopende geheel afgeschreven immateriële vaste activa

Aanschafwaarde	-4.786	-
Afschrijvingen	4.786	-
Cumulatieve aanschafwaarde	491	5.277
Cumulatieve afschrijvingen	-491	-5.228
Boekwaarde per 31 december	-	48

De specificatie luidt als volgt:

	Stand per 31 december 2017	Af- schrijvingen	Ingebruik- name maat- werksoftware	Desinves- teringen	Stand per 31 december 2018
Maatwerksoftware	48	-48	-	-	-
Totaal immateriële vaste activa	48	-48	-	-	-

k. MATERIËLE VASTE ACTIVA

Het verloop is als volgt:

	2018	2017
Stand per 1 januari	2.783	3.120
Investeringen	895	1.427
Afschrijvingen	-1.112	- 1.722
Desinvesteringen	-4	- 42
Stand per 31 december	2.562	2.783

Uitlopende geheel afgeschreven materiële vaste activa

Aanschafwaarde	-10.201	-
Afschrijvingen	10.201	-
Cumulatieve aanschafwaarde	30.070	39.379
Cumulatieve afschrijvingen	-27.508	- 36.597
Boekwaarde per 31 december	2.562	2.783

De specificatie luidt als volgt:

	Stand per 31 december 2017	Investeringen	Afschrijvingen	Desinvesteringen	Stand per 31 december 2018
Verbouwingen	474	383	-71	-	786
Inventaris	1.201	224	-367	-	1.058
Computerapparatuur en software	1.109	288	-673	-4	719
Totaal materiële vaste activa	2.783	895	-1.112	-4	2.562

De rubriek 'verbouwingen' betreft geactiveerde bouwkundige aanpassingen aan het door de AFM gehuurde kantoorpand.

Bij 'computerapparatuur en software' zijn standaard hardware- en software-uitgaven geactiveerd.

I. DEBITEUREN

	2018			Totaal
	< 43 dagen	43 - 75 dagen	> 75 dagen	
Debiteurensaldi bestaande uit heffingen gesplitst naar ouderdom	22.072	1.039	3.022	26.133
Debiteurensaldi bestaande uit boetes en lasten onder dwangsom gesplitst naar ouderdom	56	-	4.242	4.298
Voorzien vanwege risico oninbaarheid				-5.141
Balanswaarde debiteuren per 31 december 2018				25.290

	2017			Totaal
	< 43 dagen	43 - 75 dagen	> 75 dagen	
Debiteurensaldi bestaande uit heffingen gesplitst naar ouderdom	6.619	3.910	1.900	12.430
Debiteurensaldi bestaande uit boetes en lasten onder dwangsom gesplitst naar ouderdom	-	-	3.919	3.919
Voorzien vanwege risico oninbaarheid				-4.576
Balanswaarde debiteuren per 31 december 2017				11.773

Bij de verdeling naar ouderdom is gekozen voor bovenstaande uitsplitsing, omdat deze goed aansluit bij het incassoproces. De heffingen hebben een vervalttermijn van 42 dagen en worden bij het uitblijven van betaling indien noodzakelijk overgedragen ter incasso.

Het saldo voorzien vanwege het risico op oninbaarheid van € 5,1 miljoen (2017: € 4,6 miljoen) heeft voor € 0,8 miljoen (2017: € 0,7 miljoen) betrekking op heffingen en voor € 4,3 miljoen (2017: € 3,9 miljoen) op boetes en verbeurde lasten onder dwangsom. Het hogere debiteurensaldo ten opzichte van 31 december 2017 komt met name doordat een deel van de heffingen later dan voorgaand jaar is gefactureerd.

Voor heffingen wordt de post 'voorzien vanwege risico oninbaarheid' statisch bepaald. Het percentage heffingen waarop binnen 12 maanden geen betaling wordt ontvangen, is in 2018 gelijk gebleven op 0,225%.

De opbrengsten van boetes en lasten onder dwangsom worden als baten verantwoord zodra is voldaan aan de volgende twee feiten: (a) zij staan onherroepelijk vast en (b) de AFM heeft de opgelegde bedragen daadwerkelijk ontvangen. Totdat de AFM de opgelegde en onherroepelijke bedragen daadwerkelijk heeft ontvangen worden deze bedragen vermeld onder 'voorzien vanwege risico oninbaarheid'.

m. KORTLOPENDE VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA

	2018	2017
Vooruitbetaalde huur	141	78
Diverse vooruitbetaalde lasten	1.507	1.775
Nog te factureren heffingen en overige zaken	5.386	6.034
Nog door te belasten kosten met betrekking tot rentederivaten	-	3.000
Overige overlopende activa	324	159
Balanswaarde kortlopende vorderingen en overlopende activa per 31 december	7.358	11.047

De post 'nog te factureren heffingen en overige zaken' bedraagt zowel nog op te leggen heffingen voor het doorlopend toezicht voor ondernemingen waarvan de

maatstaf ultimo 2018 nog niet was vastgesteld als nog op te leggen heffingen voor specifieke verrichtingen.

n. LIQUIDE MIDDELEN

	2018	2017
Kas	-	-
Rekening-courant Rabobank	-	18
Rekening-courant ministerie van Financiën	-	10.032
Balanswaarde liquide middelen per 31 december	-	10.051

o. VOORZIENINGEN

	2018				2017
	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal	Totaal
Voorziening overgangsregelingen medewerkers	13	97	36	146	164
Voormalige-Wabb-reserve	-	-	279	279	279
Voorziening herbeoordeling rentederivaten	1.526	-	-	1.526	2.748
Voorziening IT-strategie	1.086	-	-	1.086	-
Balanswaarde voorzieningen per 31 december	2.625	97	315	3.037	3.191

Het verloop van de voorzieningen is als volgt:

	2018	2017
Voorziening overgangsregelingen medewerkers		
Balanswaarde 1 januari	164	191
Herziene berekening vanwege bijstellen diverse rekenparameters	-	2
Vrijval	-5	-6
Uitbetaald	-13	-23
Balanswaarde per 31 december	146	164
Voormalige-Wabb-reserve		
Balanswaarde 1 januari	279	279
Balanswaarde per 31 december	279	279
Voorziening herbeoordeling rentederivaten		
Balanswaarde 1 januari	2.748	834
Dotatie	-	3.018
Uitbetaald	-1.222	- 1.104
Balanswaarde per 31 december	1.526	2.748
Voorziening IT-strategie		
Balanswaarde 1 januari	-	-
Dotatie	1.086	-
Balanswaarde per 31 december	1.086	-

De 'voorziening overgangsregelingen medewerkers' heeft betrekking op (mogelijke) aanspraken voor compensatie van verschillen in de arbeidsvoorwaarden van personeel dat in het kader van een toezicht-overdracht naar de AFM is overgestapt en rechten van werknemers die in het kader van een overeengekomen overgangsregeling van kracht blijven voor een beperkte groep medewerkers.

De 'voormalige-Wabb-reserve' (Wet Assurantiebemiddelingsbedrijf) is in 2006 gevormd uit een ontvangen bedrag van € 0,9 miljoen van de Sociaal Economische Raad (SER). Deze voorziening is ter dekking van arbeidsrechtelijke afspraken die zijn gemaakt bij de overgang naar de AFM per 1 januari 2006 van een aantal personeelsleden van de SER, vanwege de inwerkingtreding van de Wet financiële dienstverlening. Een eventueel ongebruikt gebleven deel wordt op termijn gerestitueerd aan de marktpartijen.

De voorziening herbeoordeling rentederivaten is gevormd vanwege de feitelijke verplichting van de AFM om toezicht te houden op de juiste afwikkeling van de herbeoordeling van rentederivatendossiers. In 2018 heeft de AFM intensief toezicht gehouden op de banken en externe dossierbeoordelaars. Hiervoor heeft de AFM deels gebruik gemaakt van externe expertise. Hierdoor bedraagt de onttrekking aan de voorziening in 2018 € 1,2 miljoen.

In augustus 2018 heeft het AFM bestuur de implementatie van de nieuwe IT-strategie vastgesteld, goedgekeurd en aan de AFM medewerkers gecommuniceerd. Deze IT-strategie behelst het contracteren van een outsourcing partner, hiermee ook het overdragen van het beheer van de IT-applicaties en IT-landschap van de AFM naar een outsourcing partner en de inrichting van een regie-organisatie binnen de AFM.

De voorziening IT-strategie is gevormd vanwege de feitelijke verplichting die naar aanleiding van de nieuwe IT-strategie is ontstaan en heeft betrekking op de eenmalige lasten die aan de totstandkoming van deze strategie zijn te relateren. De planning is dat de transitie van de IT in twee fasen wordt afgerond. De oplevering van de eerste fase is gepland op 1 oktober 2019 en het project zal in 2021 worden gefinaliseerd.

p. LANGLOPENDE LENINGEN

Ministerie van Financiën

1. Balanswaarden	2018			2017
	< 1 jaar	1-5 jaar	Totaal	Totaal
Overige schulden, Lening 2015-2	-	-	-	6.000
Overige schulden, Lening 2015-3	7.000	-	7.000	7.000
Balanswaarde langlopende schulden per 31 december	7.000	-	7.000	13.000

2. Rentepercentage overige schulden	Lening	Rentevoet	Aflossingsdata
Lening 2015-2	6.000	0,00%	02/02/18
Lening 2015-3	7.000	0,00%	04/02/19

In 2015 zijn drie langlopende leningen bij de Staat afgesloten voor een totaalbedrag van € 19,0 miljoen, waarvan € 7 miljoen op balansdatum openstaand is.

De AFM beperkt hiermee deels het renterisico over haar financieringsbehoefte. Deze leningen hebben een vast rentepercentage gedurende de looptijd. De reële waarde wijkt niet significant af van de nominale waarde.

q. DE FINANCIËLE VERHOUDING TUSSEN DE AFM EN HET MINISTERIE VAN FINANCIËN

Deze ziet er als volgt uit:

		2018	2017
Rekening-courant ministerie van Financiën	Zie punt n. Liquide middelen	-	10.032
Rekening-courant ministerie van Financiën	Zie balans: Kortlopende schulden	-3.306	-
Huurwaarborgrekening		688	1.026
Langlopende leningen ministerie van Financiën	Zie punt p. Langlopende leningen	-7.000	-13.000
Nog (terug) te betalen aan ministerie van Financiën	Zie balans: Kortlopende schulden	-	-22
Ministerie van Financiën	Zie balans: Vlottende activa	44	-
		-9.574	-1.963

De rekening-courant ministerie van Financiën betreft een met het ministerie van Financiën afgesloten rekening-courantovereenkomst met kredietfaciliteit. Hiermee voorziet de AFM in haar kredietbehoefte voor de korte termijn. De limiet van het rekening-courant-krediet bedraagt per 31 december 2018 € 40,0 miljoen (31 december 2017: € 36,0 miljoen). Voor het niet-benutte deel van de faciliteit worden geen kosten in rekening gebracht.

In 2015 heeft de AFM voor € 19,0 miljoen langlopende vastrentende kredieten bij de Staat afgesloten, waarvan € 7 miljoen op balansdatum openstaand is (zie punt p). De limiet van het rekening-courant krediet wordt in 2019 van € 40,0 miljoen naar € 50,0 miljoen verhoogd om deze langlopende vastrentende kredieten in te kunnen lossen.

De huurwaarborgrekening is door het ministerie van Financiën ter beschikking gesteld. Deze dient ter dekking van een lopende garantiestelling die ten behoeve van de verhuurder van het AFM-kantoorpand in 2018 door het ministerie is verstrekt. De garantiestelling bedraagt € 0,7 miljoen. De verstrekte garantiestelling loopt van 01-01-2018 tot en met 31-03-2026 (drie maanden na de vervaldatum van het per 1 januari 2018 verlengde huurcontract). Deze rekening is onder de 'Financiële vaste activa' verantwoord.

De post 'Ministerie van Financiën' heeft betrekking op nog te ontvangen overheidsbijdrage voor het BES-toezicht (Caribisch Nederland) ad € 0,04 miljoen. Deze post staat gepresenteerd onder de vlottende activa.

r. TE VERREKENEN EXPLOITATIESALDO

Exploitatiesaldo Wbft	2018	Begroting 2018	2017
Te verrekenen exploitatiesaldo Wbft met de markt uit voorgaand jaar (A)	356	-	5.286
Heffingen doorlopend toezicht	90.558	89.931	84.921
Heffingen eenmalige verrichtingen	7.211	8.307	6.540
Overige baten	-	-	3.000
Boetes en lasten onder dwangsom te verrekenen met de marktpartijen	1.816	-	2.500
Boetes en lasten onder dwangsom toekomend aan de Staat	-	-	1.594
Totaal baten	99.585	98.238	98.554
Totaal lasten Wbft	94.190	98.238	101.891
Exploitatiesaldo lopend jaar (B)	5.394	-	-3.337
Te verrekenen exploitatiesaldo Wbft in volgend jaar (=A+B)	5.751	-	1.950
Waarvan te verrekenen in volgend jaar met de markt	5.751	-	356
Waarvan aan de Staat af te dragen	-	-	1.594

Een positief te verrekenen bedrag betekent een vordering van de marktpartijen en/of de Staat op de AFM. In deze jaarrekening is het te verrekenen exploitatiesaldo en het vergelijkend cijfer onder de kortlopende schulden opgenomen.

Exploitatieve verschillen treden jaarlijks op door verschillen tussen de begrote en werkelijke lasten en baten. In artikel 7 van de Wbft is opgenomen dat de AFM de baten van boetes en lasten onder dwangsom tot een bedrag van € 2,5 miljoen per jaar niet afdraagt aan de Staat. Deze gerealiseerde baten tot € 2,5 miljoen worden in het daaropvolgende jaar verrekend met de heffing voor het doorlopend toezicht. De opbrengst in 2018 van € 1,8 miljoen uit boetes en lasten onder

dwangsom blijft onder deze grens en wordt volgend jaar geheel via de heffingen voor doorlopend toezicht verrekend.

Het bedrag onder 'te verrekenen in volgend jaar met de markt' ad € 5,8 miljoen is het resultaat van:

1. een te verrekenen bedrag uit 2017 (€ +0,4 miljoen);
2. hoger dan begrote baten uit heffingen voor doorlopend toezicht (€ +0,6 miljoen);
3. lager dan begrote baten uit heffingen voor eenmalige verrichtingen (€ -1,1 miljoen);
4. lager dan begrote lasten (€ +4,0 miljoen);
5. niet begrote baten uit boetes en lasten onder dwangsom te verrekenen met de markt (€ +1,8 miljoen).

Exploitatiesaldo BES	2018	Begroting 2018	2017
Heffingen	15	20	15
Overheidsbijdrage BES	426	382	332
Totaal baten	441	402	347
Totaal lasten BES	441	402	347
Exploitatiesaldo BES	-	-	-

De overheid vergoedt de lasten voor het BES-toezicht (Caribisch Nederland) voor zover de marktbijdrage niet toereikend is. Het exploitatieverschil is daarom gelijk aan nul.

Recapitulatie te verrekenen exploitatiesaldo	stand per 31 december 2018	stand per 31 december 2017
Te verrekenen met de markt in 2019 (respectievelijk 2018)	5.751	356
Te verrekenen met de overheid in 2019 (respectievelijk 2018)	-	1.594
Balanswaarde te verrekenen exploitatiesaldo per 31 december	5.751	1.950

Het voorstel voor bestemming van het exploitatiesaldo staat verwoord in de bijlage, 'overige gegevens'.

s. OVERIGE SCHULDEN EN OVERLOPENDE PASSIVA

	2018	2017
Niet-opgenomen-vakantiedagen en overuren	3.134	3.397
Schulden ter zake van pensioenen	6	26
Nog te betalen incidentele lasten overstap pensioenuitvoerder	747	2.229
Overige te betalen lasten	6.062	5.186
Balanswaarde overige schulden en overlopende passiva per 31 december	9.950	10.837

De post 'Niet-opgenomen-vakantiedagen en overuren' is met € 0,3 miljoen gedaald. De 'Overige te betalen lasten' bestaan voornamelijk uit nog te ontvangen facturen voor goederen en diensten, met medewerkers individueel overeengekomen transitievergoedingen en ontvangsten op opgelegde boetes die nog niet onherroepelijk zijn. Eind 2018 is deze post € 0,8 miljoen hoger dan per balansdatum 2017.

Per 1 januari 2018 is de AFM-pensioenregeling bij pensioenuitvoerder 'De Nationale APF' ondergebracht. De post 'Nog te betalen incidentele lasten overstap pensioenuitvoerder' heeft voor € 0,7 miljoen betrekking op nog te ontvangen inkoopfacturen betreffende de overstap naar het algemeen pensioenfonds 'De Nationale APF' en de liquidatielasten van 'Pensioenfonds AFM'.

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN VERPLICHTINGEN*Meerjarige verplichtingen*

De verplichtingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	< 1 jaar	1-5 jaar	>5 jaar	Totaal
Huurovereenkomsten	2.904	11.505	5.753	20.162
Kantoormachines	112	122	-	234
Overige lease-overeenkomsten	101	89	-	191
Totaal niet in de balans opgenomen verplichtingen	3.117	11.716	5.753	20.586

Aan de verhuurder van het kantoorpand van de AFM is per 1 januari 2018 een garantiestelling afgegeven van € 0,7 miljoen. Deze garantiestelling is verstrekt vanwege

het in 2016 verlengde huurcontract dat is ingegaan per 1-1-2018. De garantiestelling is verstrekt door het ministerie van Financiën.

Niet-verwerkte verplichtingen

Aansprakelijkstellingen

De AFM is in een aantal zaken aansprakelijk gesteld. Als niet-verwerkte verplichtingen worden zaken aangemerkt waarbij de AFM het voorsnog niet waarschijnlijk acht dat het tot een veroordeling van de AFM zal komen en/of waarbij de omvang van de uitstroom van middelen niet met voldoende betrouwbaarheid kan worden vastgesteld. Hierbij is uitgegaan van de beschikbare informatie ten tijde van de vaststelling van de jaarstukken en/of is de AFM gesterkt door de adviezen van de betrokken juridische adviseurs. De relevante lopende zaken worden hieronder toegelicht. Hierbij moeten we opmerken dat per 1 juli 2012 een beperkt aansprakelijkheidsregime geldt voor het handelen of nalaten van de AFM na deze datum. Op grond van artikel 1:25d, tweede lid, Wft geldt dat de AFM niet aansprakelijk is voor schade veroorzaakt door handelen of nalaten in de uitoefening van een op grond van een wettelijk voorschrift opgedragen taak of verleende bevoegdheid, tenzij deze schade in belangrijke mate het gevolg is van een opzettelijk onbehoorlijke taakuitoefening of een opzettelijk onbehoorlijke uitoefening van bevoegdheden of in belangrijke mate te wijten is aan grove schuld.

Maatschap QI Collectief

De Maatschap Quality Investments Collectief (MQIC) heeft de AFM gedagvaard bij de rechtbank Amsterdam. MQIC is een Belgische maatschap waarin vooral in België wonende, gedupeerde participanten zijn vertegenwoordigd die gedurende de periode 2007-2011 life settlements-producten hebben afgenomen van Quality Investments (QI). MQIC is van oordeel dat de AFM ernstig is tekortgeschoten in de uitvoering van haar toezichthoudende taken op Quality Investments en in strijd heeft gehandeld met haar wettelijke taken en de op haar rustende zorgvuldigheidsnorm. MQIC meent dat de participanten die zijn vertegenwoordigd in MQIC hierdoor schade hebben geleden. De schade wordt door MQIC begroot op ruim € 193 miljoen. Bij uitspraak van 22 augustus 2018 heeft de rechtbank Amsterdam de vorderingen van MQIC afgewezen. MQIC heeft tegen deze uitspraak hoger beroep ingesteld.

Vrijwaringen

Pensioenfonds AFM is gevrijwaard voor alle mogelijke aanspraken die (voormalige) medewerkers van de AFM op basis van hun pensioenovereenkomst met de AFM op Pensioenfonds AFM zouden kunnen hebben na de invoering van het Pensioenakkoord AFM 2016.

De AFM heeft eind 2017 een uitvoeringsovereenkomst gesloten met De Nationale APF. Per 1 januari 2018 is de AFM-pensioenregeling ondergebracht bij De Nationale APF. In een overeenkomst is de collectieve waardeoverdracht van de opgebouwde aanspraken van Pensioenfonds AFM naar De Nationale APF vastgelegd, conform artikel 84 van de Pensioenwet. De bestuurders van Pensioenfonds AFM zijn door de AFM gevrijwaard voor alle mogelijke aanspraken die (voormalige) medewerkers van de AFM op basis van hun pensioenovereenkomst met de AFM op Pensioenfonds AFM na de collectieve waardeoverdracht naar de Nationale APF zouden kunnen hebben.

Tevens heeft de AFM een uitvoeringsovereenkomst gesloten met Nationale-Nederlanden Premie Pensioen Instelling (NN PPI). Dit betreft de uitvoering van de gesloten prepensioenkapitaalregeling. Een groep (oud-) medewerkers heeft tot 2006 een prepensioenkapitaal opgebouwd. In een overeenkomst is de collectieve waardeoverdracht van het prepensioenkapitaal van Pensioenfonds AFM naar NN PPI vastgelegd, conform artikel 83 van de Pensioenwet. Pensioenfonds AFM is door de AFM gevrijwaard voor eventuele claims met betrekking tot de beleggingskapitalen.

Verbonden partijen

Pensioenfonds AFM

De AFM heeft haar pensioenregeling tot en met 2017 ondergebracht bij Pensioenfonds Autoriteit Financiële Markten (Pensioenfonds AFM). De AFM heeft de uitvoeringsovereenkomst met Pensioenfonds AFM per 1 januari 2018 opgezegd. Het Pensioenfonds AFM is in liquidatie. Voor de transacties vanwege de liquidatie van Pensioenfonds AFM verwijzen wij naar de volgende onderdelen in de jaarrekening:

- + Overige schulden en overlopende passiva;
- + Niet verwerkte verplichtingen, vrijwaringen.

De transacties met Pensioenfonds AFM hebben op een zakelijke grondslag plaatsgevonden.

Ministerie van Financiën

De AFM is een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO). De minister van Financiën beschikt over de volgende wettelijke en statutaire bevoegdheden bij de AFM:

- + Instemmingsrecht ten aanzien van door de raad van toezicht vastgestelde of gewijzigde profielschets voor AFM-bestuursleden;
- + Door middel van een Koninklijk Besluit benoemen van AFM-bestuursleden;
- + Het kunnen schorsen van AFM-bestuursleden en door middel van een Koninklijk Besluit het kunnen ontslaan van AFM-bestuursleden, indien zij niet meer voldoen aan de eisen voor de uitoefening van hun functie of daarin op ernstige wijze zijn tekortgeschoten;
- + Instemmingsrecht inzake door de raad van toezicht vastgestelde bezoldiging van bestuurders;
- + Het toebedelen van nieuwe taken. Hiervoor voert het bestuur van de AFM een uitvoeringstoets uit, die na de goedkeuring hiervan door de raad van toezicht, aan de minister van Financiën wordt voorgelegd;
- + De voorzitter en de leden van de raad van toezicht worden door de minister van Financiën benoemd en een lid van de raad kan in geval van ongeschiktheid of onbekwaamheid voor de functie door de minister worden geschorst of worden ontslagen. Tevens dient de raad van toezicht een profielschets

voor de raad van toezicht op te stellen. Met de vaststelling of wijziging van deze profielschets dient de minister van Financiën in te stemmen;

- + Met inachtneming van de WNT, het vaststellen van de bezoldiging van de leden van de raad van toezicht;
- + Het bijwonen van het AFM-adviserend panel;
- + Het goedkeuren van de AFM-begroting en de AFM-jaarrekening;
- + Het bepalen van de bestemming van een batig liquidatiesaldo indien het bestuur van de AFM besluit tot het ontbinden van de Stichting Autoriteit Financiële Markten;
- + Inzagerecht in de controlewerkzaamheden van de certificerende accountant van de AFM;
- + Instemmingsrecht inzake voorgestelde wijzigingen van de AFM-statuten.

Voor een nadere toelichting van de transacties met het ministerie van Financiën verwijzen wij naar de volgende onderdelen in de jaarrekening:

- + Onderdeel b. Boetes en lasten onder dwangsom, Boetes en lasten onder dwangsom toekomend aan de Staat;
- + Onderdeel c. Overheidsbijdragen, totaal BES;
- + Onderdeel q. De financiële verhouding tussen de AFM en het ministerie van Financiën.

De transacties met het ministerie van Financiën hebben op een zakelijke grondslag plaatsgevonden.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft inzake de AFM de volgende wettelijke en statutaire bevoegdheden:

- + Het goedkeuren van de AFM-begroting en de AFM-jaarrekening op de voor het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid relevante onderdelen;
- + Het bijwonen van het AFM-adviserend panel;
- + Inzagerecht in de controlewerkzaamheden van de certificerende accountant van de AFM.

Tussen het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de AFM vinden geen materiële transacties plaats.

Realisatie 2018, begroting 2018 en 2019

(bedragen in duizenden euro's)

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de in 2018 begrote en gerealiseerde, en de voor 2019 begrote baten en lasten.

	2018	Begroting 2018	Begroting 2019
Baten			
Heffingen	97.784	98.258	107.240
Boetes	1.744	-	-
Lasten onder dwangsom	72	-	-
Overheidsbijdragen	426	382	406
Totale baten	100.026	98.640	107.646
Lasten			
Personeelslasten	74.616	78.904	85.422
Afschrijvingen vaste activa	1.159	1.541	1.238
Overige bedrijfslasten	18.920	18.212	21.004
Totale lasten	94.696	98.657	107.664
Financiële baten en lasten	-64	-18	-18
Som der lasten	94.632	98.640	107.646
Exploitatiesaldo	5.394	-	-

De begroting 2019 is te vinden op de [AFM-website](#) in [Agenda 2019](#).

Het totaal in 2019 door de AFM te heffen bedrag is € 101,5 miljoen. Dat is het saldo van de begrote heffingen 2019 ad € 107,2 miljoen minus het met de markt te verrekenen exploitatiesaldo uit 2018 van € 5,8 miljoen (zie voorstel voor bestemming van het exploitatiesaldo in bijlage 'overige gegevens').

Amsterdam, 4 maart 2019

Bestuur

ir. M.W.L. van Vroonhoven MBA, voorzitter
drs. H.L. van Beusekom
mr. drs. G.J. Everts
drs. J.R. Heuvelman

Raad van toezicht

P. Rosenmöller, voorzitter
drs. R. Becker MBA
prof. dr. W.M. van Dolen
mr. drs. W.E.M. de Jong
drs. M.J. van Rijn

04 Overige gegevens

→ **125**
Controleverklaring

→ **130**
Bestemming van het exploitatiesaldo

→ **131**
Bijlage: KPI tabel

→ **135**
Bijlage: lijst met afkortingen

Controleverklaring

Van de onafhankelijk accountant

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van de Stichting Autoriteit Financiële Markten (AFM) te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de AFM per 31 december 2018 en van het resultaat over 2018, zoveel als mogelijk in overeenstemming met de overeenkomstige toepassing van Titel 9 Boek 2 BW, de Wet bekostiging financieel toezicht, de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen, hoofdstuk 1.2 van de Wet op het financieel toezicht, de Wet financiële markten BES en de bepalingen bij en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Deze jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2018;
2. de staat van baten en lasten over 2018;
3. het kasstroomoverzicht over 2018; en
4. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in het jaarverslag opgenomen 'Verantwoording rechtmatig financieel beheer' een getrouw beeld geeft van de rechtmatige inning en besteding van middelen door de AFM.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol financiële verantwoording AFM en de Regeling Controleprotocol WNT 2018 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de AFM zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 1.893.000. De materialiteit is gebaseerd op 2% van de omvang van de totale lasten, zoals voorgeschreven in het Controleprotocol financiële verantwoording AFM. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling Controleprotocol WNT 2018. Wij houden ook rekening met (mogelijke) afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van toezicht overeengekomen dat wij aan de raad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 189.300 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de auditcommissie gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van al hetgeen is besproken. Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Heffingen

De heffingsopbrengsten zijn veruit de grootste categorie baten. De heffingen bestaan enerzijds uit jaarlijkse heffingen die worden opgelegd aan de onder toezicht staande ondernemingen (doorlopend toezicht) en anderzijds uit vaste bijdragen die zijn gekoppeld aan de behandeling van aanvragen en registraties (eenmalige verrichtingen). Om de juiste en volledige verwerking van de heffingen vast te stellen voert de AFM op beide heffingen handmatige controles uit. Deze controles zijn noodzakelijk vanwege het ontbreken van geautomatiseerde controles in het heffingenproces en doordat de gegevensoverdracht tussen de verschillende systemen niet in alle gevallen volledig is. Wij hebben de uitkomsten daarvan geëvalueerd en getest om vast te stellen dat wij op deze beheersingsmaatregelen kunnen steunen.

Voorziening IT-strategie

In het kader van de ICT-strategie 2018-2020 heeft het bestuur van de AFM in augustus 2018 het besluit genomen om de ICT-omgeving grotendeels uit te besteden. Naar verwachting zal dit proces in 2021 worden afgerond. In de jaarrekening is een voorziening gevormd van € 1.085.825 voor de kosten die gepaard gaan met deze reorganisatie. Wij verwijzen hiervoor naar de toelichting op de voorziening IT-strategie in de jaarrekening. Wij hebben de voorziening beoordeeld op basis van de aangeleverde onderbouwingen en getoetst aan de verslaggevingseisen.

Beoordeling general IT-controls

De AFM is in belangrijke mate afhankelijk van de IT-omgeving voor de continuïteit van haar bedrijfsactiviteiten. Voor de verantwoording over de beheersing hiervan verwijzen wij naar het Verslag van activiteiten (Prioriteit 3, paragraaf Professionalisering van de bedrijfsvoering van het jaarverslag). Onze werkzaamheden bestonden uit de beoordeling van de ontwikkelingen in de IT-infrastructuur en de voor onze controle relevante interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot IT-systemen en -processen.

Rechtmatige inning en besteding van middelen

De AFM verantwoordt zich over de rechtmatige inning en besteding van middelen. Daartoe neemt het bestuur in het jaarverslag een rechtmatigheidsverantwoording op. Wij hebben deze verantwoording onderzocht, waarbij

we aandacht hebben besteed aan de interne beheersingsmaatregelen die bijdragen aan het oordeel over de rechtmatigheid van de baten en lasten. Verder hebben we inlichtingen ingewonnen bij het bestuur en het management.

In ons onderzoek naar de rechtmatigheidsverantwoording hebben wij in het bijzonder aandacht besteed aan de rechtmatigheid van inkopen in overeenstemming met geldende aanbestedingsregelgeving. De AFM heeft in 2018 het inkoopproces opnieuw ingericht en een centraal inkoopteam aangesteld. Dit centrale inkoopteam beoordeelt maandelijks alle lopende aanbestedingscontracten op rechtmatigheid. Wij hebben een herbeoordeling uitgevoerd op de uitkomsten van deze beoordeling. De onrechtmatigheden blijven onder de rapporteringstolerantie van 2% van de gerealiseerde lasten.

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

De AFM is als zelfstandig bestuursorgaan gehouden aan de WNT. Wij hebben de verantwoording 'Bezoldiging bestuur en raad van toezicht en enkele niet-topfunctionarissen' gecontroleerd. Tevens hebben wij vastgesteld of de toelichting voldoet aan de eisen zoals opgenomen in de WNT. Onze werkzaamheden hebben wij uitgevoerd conform de werkzaamheden zoals opgenomen in de Regeling Controleprotocol WNT 2018.

Benoeming

Wij zijn door de raad van toezicht op 2 juli 2013 benoemd als accountant van Stichting AFM vanaf de controle van het boekjaar 2013 en zijn sindsdien de externe accountant.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met de Regeling Controleprotocol WNT 2018 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- + het hoofdstuk Verslag van activiteiten (het bestuursverslag);
- + het hoofdstuk Organisatie en besturing (waar het verslag van de raad van toezicht onderdeel van is);
- + de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- + met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- + alle informatie bevat, zoveel als mogelijk in overeenstemming met de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720 en het Controleprotocol financiële verantwoording AFM. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening zoveel als mogelijk in overeenstemming met de overeenkomstige toepassing van Titel 9 Boek 2 BW, de Wet bekostiging financieel toezicht, de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen, hoofdstuk 1.2 van de Wet op het financieel toezicht, de Wet financiële markten BES en de bepalingen bij en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor afleggen van verantwoording over de rechtmatigheid van de inning en besteding van middelen, zoals vermeld in het Controleprotocol financiële verantwoording AFM.

In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en rechtmatigheidsverantwoording mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te ontbinden. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Den Haag, 14 maart 2019

Auditdienst Rijk
drs. T.A. van Tiel RA

Bijlage bij de controleverklaring

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden en de bepalingen van en krachtens de WNT, inclusief de Regeling Controleprotocol WNT, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- + het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- + het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- + het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- + het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een

onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- + het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- + het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van toezicht dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening vanuit alle zaken die wij met de raad van toezicht hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

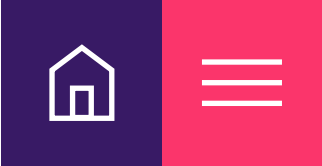

Bestemming van het exploitatiesaldo

Het te verrekenen bedrag 2018 in 2019 (Wbft) van € 5,8 miljoen zoals vermeld bij onderdeel r van de jaarrekening wordt conform artikel 15 tweede lid onderdeel b van de Wbft geheel betrokken bij de berekening van het aan de markt in rekening te brengen bedrag voor 2019. In overeenstemming met artikel 18 eerste lid onderdeel a van de Wbft is de procentuele verdeling hiervan gelijk aan de verdeling zoals die in 2018 van toepassing was.

Bijlage: KPI-tabel

Performance management binnen de AFM is het sturen op onze doelstellingen met behulp van dashboards waarin de voortgang en vooruitblik inzichtelijk zijn gemaakt met behulp van onder meer kritieke prestatie-indicatoren (kpi's).

De AFM Werkwijze zorgt ervoor dat we op uniforme wijze sturen op concrete, aantoonbare doelstellingen, resultaten en activiteiten. Hiermee borgen we de visie en strategie van de AFM en de uitvoering van de Agenda.

Aan onze maatschappelijke doelen en beoogde effecten hebben we kpi's verbonden, die terug te vinden zijn in onderstaande tabel. Deze maatschappelijke doelen reflecteren de belangrijkste strategische prioriteiten van de AFM.

Hierover leggen we verantwoording af in dit jaarverslag. Door middel van een score (groen, oranje of rood) geven we aan in hoeverre de AFM de doelstellingen en/of activiteiten, die gekoppeld zijn aan het betreffende onderwerp (zoals geformuleerd in de Agenda 2018), heeft gerealiseerd in 2018 en/of heeft uitgevoerd.

Legenda	
●	doelstelling in 2018 gerealiseerd en/of activiteit uitgevoerd
●	doelstelling in 2018 deels gerealiseerd en/of activiteit deels uitgevoerd
●	doelstelling in 2018 niet gerealiseerd en/of activiteit niet uitgevoerd

Resultaat 2018	Score	Draagt bij aan KPI
1 Prio 1: Financiële instellingen stellen het belang van de klant centraal		
<p>In 2018 voert de AFM het Klantbelang Dashboard uit bij de grote banken en verzekeraars. De AFM vindt dat verzekeraars goede stappen zetten bij de voorbereiding op de nieuwe Europese richtlijn voor verzekeringsdistributie. Bij het onderzoek naar collectieve arbeidsongeschiktheidsverzekeringen zien we nog wel ruimte voor verbetering. Vooral op het gebied van samenwerking met intermediairs. Het Klantbelang Dashboard laat ook zien dat er voor banken nog voldoende ruimte is om verbeteringen door te voeren. Zo blijkt dat de dienstverlening bij risico-opslagen beter kan. Lang niet alle hypotheek-aanbieders passen de opslag uit zichzelf aan wanneer het risico voor hen wijzigt. Bank en andere kredietaanbieders nemen stappen in de goede richting. De dienstverlening moet op een aantal punten beter. De AFM vindt het belangrijk dat klanten een lening afsluiten die past bij hun financiële situatie en het doel waarvoor zij lenen, zodat niet meer en langer wordt geleend dan nodig is. De AFM heeft onvoldoende verbetering gezien in het tegengaan van overkreditering en sluit maatregelen daarom niet uit.</p>	●	Het Klantbelang Dashboard maakt zichtbaar in welke mate grote financiële instellingen voortgang boeken bij het centraal stellen van het klantbelang.
<p>De AFM heeft op basis van MiFID II onderzoek gedaan naar de mate waarin zes beleggingsondernemingen de productontwikkelingsvereisten naleven bij de distributie van beleggingsproducten aan retailbeleggers in het execution only kanaal. Tevens heeft de AFM op basis van MiFIR actief bijgedragen aan het opleggen van twee ESMA-maatregelen die de verspreiding van risicovolle producten, te weten contracts for differences en binaire opties, binnen Europa beperken. In het kader van haar productinterventiebevoegdheden heeft de AFM de nodige data verzameld en geanalyseerd om meer inzicht te krijgen in potentieel schadelijke producten in de retailmarkt. Ook heeft de AFM bij tien verzekeraars en financieel dienstverleners onderzocht in welke mate zij zich voorbereid hebben op de eind 2018 in werking getreden productontwikkelingsnormen uit IDD (zie ook de KPI inzake het Dashboard). Tot slot heeft de AFM bij zes verzekeraars onderzoek gedaan naar de naleving van de IDD productontwikkelingsnormen bij derdepijler pensioenproducten (zie KPI inzake pensioenen). In alle onderzoeken naar de naleving van de wijze waarop producten aansluiten bij de behoefte en kenmerken van klanten zijn serieuze verbeterpunten naar voren gekomen. Deze verbeterpunten zijn teruggekoppeld aan de marktpartijen en wij zullen monitoren dat marktpartijen hier in 2019 actief mee aan de slag gaan om ervoor te zorgen dat producten beter aansluiten bij de behoefte en kenmerken van klanten.</p>	●	Banken, verzekeraars en beleggings-ondernemingen verbeteren de kwaliteit van hun producten en halen schadelijke producten van de markt of brengen die niet meer op de markt. Financiële dienstverleners borgen dat de producten die zij adviseren aansluiten bij de behoeften en kenmerken van hun klanten.

4. Overige gegevens

De AFM heeft samen met DNB een onderzoek gedaan naar de toepassing van geavanceerde data-analyses in de verzekeringssector en zal daar binnenkort over publiceren. Het onderzoek is gecombineerd met inzichten van wetenschappers en andere toezichthouders om - ook internationaal - tot principes te komen voor de toepassing van deze technieken in het belang van klanten en maatschappij. Deze principes geven een kader voor het toetsen van de governance van instellingen en geven richting aan onze inspanningen op dit gebied, bijvoorbeeld voor het individueel beprizen van producten op andere elementen dan het risicoprofiel van een klant.

- Financiële instellingen gebruiken data-analyse in het belang van de klant. Zij gebruiken klantdata niet voor het aanbieden van producten die niet passen bij de klant.

2 Prio 1: Kwetsbare consumenten worden behoed voor (toekomstige) problemen

Bestaande locked-upsituaties zijn marktbreed en op individueel ondernemingsniveau aanzienlijk afgenomen. Hierdoor hebben ruim 50.000 klanten zicht op een schuldenvrije toekomst. Bij 10.000 klanten van financieringsondernemingen is de rente verlaagd met 3,2 procentpunt. Kwalitatief beeld dat vrijwel alle partijen activiteiten hebben uitgevoerd of ontwikkelen om locked-upsituaties te voorkomen.

- Consumptief kredietaanbieders passen hun bedrijfsvoering aan om zogenaamde locked-up situaties te voorkomen of op te lossen. Consumenten zijn locked-up als zij niet kunnen overstappen naar een andere aanbieder, bijvoorbeeld omdat zij naar de huidige maatstaven overgekrediteerd zijn.

Naar aanleiding van het onderzoek om kwetsbaarheid van risicovolle huiseigenaren te beperken zijn de bevindingen gedeeld met de hypotheekverstrekkers. Om beter zicht te krijgen op de mogelijke risico's heeft de AFM in 2018 samen DNB, ECB en de grootbanken een manier ontwikkeld om de portefeuilles aflossingsvrije hypotheek te segmenteren naar potentieel risico. Op basis hiervan kunnen hypothecair kredietaanbieders klanten identificeren die een (potentieel) risico lopen en hen benaderen om inzicht te geven en actie te ondernemen. Door middel van onder andere rondetafelgesprekken is de AFM met aanbieders in gesprek gegaan over wat nodig is om klanten met mogelijke toekomstige problemen te identificeren, hen te helpen inzicht te krijgen en hen te bewegen tot actie. De uitkomsten hiervan zijn meegenomen in de toezichtaanpak van de AFM voor de komende jaren op het dossier aflossingsvrije hypotheek.

- Hypotheekverstrekkers maken het eenvoudig en aantrekkelijk voor kwetsbare huiseigenaren om risico's te verkleinen.

AFM heeft een onderzoek gedaan naar de mate waarin wettelijke kaders van waaruit aanbieders opereren leiden tot toezichtarbitrage. De conclusie is dat er op dit moment geen nader onderzoek nodig is. De AFM heeft de leidraad Kwaliteit Pensioenadvies herzien. Aan de markt is daarmee een richting gegeven voor de kwaliteitseisen waaraan pensioenadvies moet voldoen. De AFM heeft de naleving van het standaardmodel in de informatieverstrekking aan deelnemers gemonitord en ook de tijdigheid van de beschikbaarheid van de UPO wordt gevolgd.

- Pensioenaanbieders voorkomen tegenvallende financiële posities van deelnemers na pensionering door goede informatie, effectieve keuzebegeleiding en passende producten

3 Prio 1: De kapitaalmarkten functioneren eerlijk en transparant

De AFM heeft de spelers in de keten van order tot settlement gewezen op hun verantwoordelijkheid voor eerlijke en beheerste handel. Daarnaast lag de focus op een transparante obligatiemarkt, waarin marktpartijen hun verplichtingen onder MiFID II naleven en alerter zijn op marktmisbruik. De AFM heeft meer data- en analysemogelijkheden, waardoor financiële instellingen minder verzoeken krijgen voor het aanleveren van data.

Samen met andere toezichthouders hebben we systemen voor toezichtdata ontwikkeld, waardoor analysekennis beter met elkaar kan worden gedeeld. Het Commodity Position Reporting System (CPRS), dat in samenwerking met de Noorse toezichthouder Finanstilsynet (NFSA) is ontwikkeld, heeft gezorgd dat de posities in commodityderivaten, positielimieten en overschrijdingen kunnen worden gemonitord. Door vertraging (buiten de invloedssfeer van de AFM) in ontwikkeling en mogelijkheden om data te ontsluiten zijn de doelstelling niet allemaal gehaald. Wel zijn flinke stappen gezet om de datakwaliteit en volledigheid te verbeteren ten behoeve van het uitvoeren van toezicht.

- Prijzen van financiële instrumenten komen eerlijk en transparant tot stand, ook in nieuwe marktsegmenten.

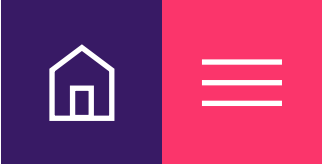
De AFM ziet erop toe dat de inhoud van prospectussen begrijpelijk is voor de doelgroep voordat het prospectus wordt goedgekeurd. De AFM toetst en bewerkstelligt dat reclame-uitingen behorende bij een prospectusplichtige aanbieding eerlijk zijn over risico's.

- Aanbieders van financiële instrumenten zijn transparant over kansen en risico's in het prospectus en in reclame-uitingen. Dit helpt afnemers bij het maken van een passende keuze.

Door het actief informeren van partijen over hun verplichtingen ten aanzien van marktmisbruikmeldingen (STORs) is de kwaliteit van de meldingen door Nederlandse partijen van marktmisbruik verbeterd. In totaal hebben wij 336 meldingen ontvangen in 2018, zowel van Nederlandse partijen als via buitenlandse toezichthouders. Deze meldingen zijn zowel afkomstig van handelsplatformen als van financiële ondernemingen. Europees gezien is Nederland in de top 5 (was plek 8) beland met het aantal ontvangen meldingen.

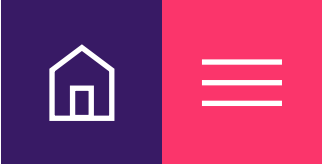
- Spelers in de handelsketen van order tot settlement dragen bij aan het voorkomen van incidenten die eerlijke handel op de Nederlandse kapitaalmarkten verstoren.

<p>4 Prio 1: De maatschappij kan gerechtvaardigd vertrouwen op de kwaliteit van financiële verslaggeving en accountantscontroles.</p>		
<p>Onderzoeken naar de kwaliteit van wettelijke controles en naar kwaliteitswaarborgen van de overige OOB-accountantsorganisaties hebben in 2018 plaatsgevonden. Afronding en rapportage volgt in 2019. Er zijn meerdere incidentonderzoeken opgestart en afgerond in 2018. Er zijn normoverdragende gesprekken geweest, waarschuwingsbrieven verzonden en er is in één casus een boete opgelegd. Ook zijn er meerdere tuchtklachten richting individuele accountants ingediend bij de Accountantskamer.</p>	●	Accountantsorganisaties hebben organisatorische waarborgen die voor voldoende kwaliteit van wettelijke controles zorgen.
<p>Het is OOB-accountantsorganisaties hebben de onderzoeken naar de status van de verandertrajecten plaatsgevonden. De uitkomsten zullen worden gerapporteerd in de eerste helft van 2019. Bij de Big 4-accountantsorganisaties zijn onderzoeken uitgevoerd naar de invloed van de partner op de kwaliteitsgerichte cultuur. In Q1 2019 zullen we de uitkomsten en lessons learned delen met de sector.</p>	●	Accountantsorganisaties implementeren verbetermaatregelen t.a.v. een kwaliteitsgerichte cultuur en zorgen dat die worden geborgd in de bedrijfsvoering.
<p>Voor zes van de negen OOB-accountantsorganisaties zijn de toetsingen van de beleidsbepalers eind 2018 volledig afgerond. De toetsing van de beleidsbepalers van de overige drie partijen zullen (in overleg met de betreffende organisaties) voor 1 juli 2019 (einde van de overgangstermijn) zijn afgerond. De toetsingen van de leden van de Raden van Commissarissen starten begin 2019 en zullen eind 2019 zijn afgerond. De aanbevelingen van de commissie Ottow zijn verwerkt in het proces van de toetsingen.</p>	●	Accountantsorganisaties implementeren verbetermaatregelen t.a.v. een kwaliteitsgerichte cultuur en zorgen dat die worden geborgd in de bedrijfsvoering.
<p>Op basis van een kwalitatieve en kwantitatieve risicoselectie zijn jaarrekeningen geselecteerd voor een toets op de correcte toepassing van de jaarverslaggeving.</p>	●	Beursgenoteerde ondernemingen minimaliseren de materiële afwijkingen van de verslaggevingsregels.
<p>5 Prio 1: De financiële sector wordt niet misbruikt voor criminele activiteiten.</p>		
<p>De herziene leidraad Wwft en Sw is eind juli gepubliceerd tegelijk met de inwerkingtreding van de nieuwe Wwft. Verder is een nadere duiding gepubliceerd over de Wwft-verplichtingen ten aanzien van BI's die beleggingen in crypto's aanbieden. Een brochure voor FD'ers is gepubliceerd waarin de Wwft-wijzigingen staan die de meeste impact hebben op de dienstverlening van tussenpersonen en er worden een aantal belangrijke risico-indicatoren benoemd en goede en slechte praktijken als het gaat om beleid, procedure en opleiding.</p> <p>In december is een persbericht gepubliceerd over de uitkomsten (in hoofdlijnen) van de Wwft-uitvraag bij de BO's en op welke vlakken de sector nog verbeteringen moet laten zien. In 2018 zijn er 78 ongebruikelijke transacties gemeld. Dat is een stijging ten opzichte van voorgaande jaren (2017: 6 en daarvoor lager).</p>	●	Vergunninghouders van de AFM treffen de juiste beheersmaatregelen om onder meer witwassen, terrorismefinanciering, fraude, corruptie, belastingontduiking en belangenverstremeling tegen te gaan. Overtredingen inzake financieel economische criminaliteit en niet-integer gedrag worden voor zover mogelijk en binnen het mandaat van de AFM vallend tegengegaan of gestopt.
<p>De AFM beoordeelt en prioriteert doorlopend signalen over mogelijke zware overtredingen door financiële ondernemingen en accountantsorganisaties met ondersteuning van datagedreven prioriteringsmiddelen. De AFM voert doorlopend onderzoek uit naar zware overtredingen. Zo heeft de AFM onderzoek gedaan naar de betrokkenheid van (beleidsbepalers van) vergunninghouders bij onder meer mogelijke corruptie, faillissementsfraude en valsheid in geschrift. Er zijn 33 (voor)onderzoeken uitgevoerd, waaronder vijf op locatie. Hierbij heeft de AFM vijf hertoetsingen op de betrouwbaarheid van (mede)beleidsbepalers van vergunninghouders uitgevoerd. Deze hebben geleid tot formele en informele maatregelen, waaronder vier boetes, vier intrekkingen van een vergunning, twee lasten onder dwangsom, een aanwijzing tot heenzending van een beleidsbepaler en negen waarschuwingen.</p> <p>De AFM is verder op grond van de Wta een themaonderzoek gestart naar de omgang met integriteitsrisico's door accountantsorganisaties. Daarbij bevordert de AFM het gebruik van de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA). Hiermee zijn financieel-economische criminaliteit en niet-integer gedrag tegengegaan of gestopt en zware overtredingen bestreden.</p>	●	Zware overtredingen door vergunninghouders, (mede)beleidsbepalers en medewerkers worden voor zover mogelijk en binnen het mandaat van de AFM vallend tegengegaan en gestopt.
<p>6 Prio 2: De AFM is een technologie- en datagedreven toezichthouder</p>		
<p>In 2018 is binnen de AFM een start gemaakt met structurele ontsluiting en verwerking van databronnen ten behoeve van gebruik binnen toezicht; zo is bijvoorbeeld ons toezicht op de correcte aanlevering vanuit de Trade Repositories (EMIR) geautomatiseerd. Ook binnen andere afdelingen wordt het toezicht effectiever, efficiënter en meer risicogestuurd door goed gebruik te maken van data. Dit varieert van het toezicht op de controle op jaarrekeningen tot het signaleren van trends binnen de beleggingsmarkt en beleggingsinstellingen.</p> <p>In lijn met onze ambitie om een datagedreven toezichthouder te worden, is een opleidingsprogramma voor datagedreven toezicht ontwikkeld met specifieke modules voor management, toezichthouders en data-scientists. Mede hierdoor worden steeds meer toezicht projecten geïnitieerd en uitgevoerd op basis van een datagedreven aanpak.</p>	●	De AFM identificeert tijdig nieuwe risico's in de markt door analyse van data.

De AFM maakt bij het inzetten van (on-)aangekondigde onderzoeken bij onder toezicht staande instellingen gebruik gemaakt van een Open Source Intelligence-vooronderzoek. Voor externe handhavingsonderzoeken is dit zelfs een vereiste. Daarnaast heeft de AFM in alle externe handhavingsonderzoeken waarbij digitale gegevens ter plaatse zijn gevorderd, gebruik gemaakt van speciale software om deze gegevens op een prudente wijze en conform interne richtlijnen te verwerken en te doorzoeken. Tijdens twee van deze onderzoeken is de werkwijze ook rechterlijk getoetst en goed bevonden door de rechtbank. Dit alles vergroot de effectiviteit en efficiëntie van de AFM toezichtonderzoeken.

- De AFM zet in haar handavings- en integriteitsonderzoeken geavanceerde digitale onderzoekstechnieken in

7 Prio 2: De AFM is thought leader op het gebied van gedragtoezicht.

De AFM heeft binnen het Enforcement Network van ESMA een concreet instrument ontwikkeld waardoor toezichthouders informatie met elkaar kunnen uitwisselen over handavingszaken. Ook heeft de AFM voorstellen gedaan om intensiever en op regelmatige basis lopende handavingszaken met elkaar te delen. De AFM geeft vorm aan een seminar over risicogestuurd toezicht en vervult een aanjagersrol in de invulling daarvan. De AFM heeft voorgesteld om op laagdrempelige wijze informatie te kunnen ophalen over andere toezichthouders via ESMA Extranet en vervult een aanjagersrol in de invulling daarvan. Merel van Vroonhoven is in 2018 herkozen als voorzitter van IPISC. De AFM heeft binnen IPISC een agendazettende rol vervuld met betrekking tot de productinterventie maatregelen op het gebied van binaire opties en CFD's ter bescherming van de retailbelegger. Er is een werkwijze ontwikkeld die een efficiënte samenwerking tussen NCA's en met ESMA mogelijk maakt. Gezien de wettelijke eis om de maatregel elke drie maanden te vernieuwen, wat een intensief traject is, sporen we NCA's actief aan om over te gaan tot nationale implementatie. Op het kapitaalmarktvlak hebben wij binnen ESMA een aanjagersrol gehad waar het gaat om implementatie van MiFID II en de noodzaak voor een tijdige review daarvan.

De AFM is in 2018 als *nominated member* en vanaf mei als observer agendazettend actief geweest in de IOSCO Board en onderliggende werkgroepen, met name op de terreinen audit quality, sustainability, risk outlook, Fintech/ICO's, secondary markets en market intermediaries. Gerben Everts heeft daarnaast gedurende 2018 de voorzittersrol van de Monitoring Group namens IOSCO actief ingevuld. Na het beëindigen van de AFM voorzittersrol van IFIAR in 2017, is naast bestending van AFM's positie in de IFIAR Board, de rol van Gerben Everts als voorzitter van de IFIAR Investors and Other Stakeholders Working Group (IOSWG) gecontinueerd (eindigt begin 2019) en is in april 2018 AFM medewerker Martijn Duffels voor vier jaar benoemd als voorzitter van de IFIAR International Coordination Working Group (ICWG).

- De AFM wordt gezien als een toonaangevende speler binnen internationale gremia zoals ESMA, IOSCO en IFIAR.

8 Prio 3 en DT: Het toezicht van de AFM is efficiënt en effectief

De AFM heeft in 2018 de vergunningaanvragen binnen de gestelde wettelijke normen kunnen afhandelen. Daarnaast worden de aanbevelingen van de Commissie Ottow gevolgd en blijkt bij persontoetsingen dat het aantal hertoetsingen binnen twee jaar na aanvang kleiner is dan 0,5%.

- Met haar processen bevordert de AFM snelle en zorgvuldige toetreding van marktpartijen en personen.

Continue verbeteren is een van de pijlers van de AFM Werkwijze. Dit is door de hele organisatie uitgerold. Hierdoor zijn we continue in gesprek met interne en externe stakeholders om de processen verder te optimaliseren.

- De (toezicht)processen van de AFM worden steeds verder verbeterd.

Als AFM zijn we voortdurend in dialoog met met onze (internationale) omgeving: brancheverenigingen, financiële ondernemingen, consumenten, ministeries, andere partners en toezichthouders. In 2018 heeft de AFM zes dialoogsessies georganiseerd met diverse stakeholders waarin stilgestaan is bij dilemma's en verbeterpunten voor toezicht. Daarnaast zijn er 40 financieel dienstverleners bezocht, met name om nader kennis te maken en ontwikkelingen en observaties te delen. Via het Consument&Panel zijn meerdere onderzoeken gedaan om de informatieverstrekking van marktpartijen aan consumenten te verbeteren.

- Zakelijke stakeholders oordelen overwegend positief over de effectiviteit, kennis en vaardigheden van AFM toezichthouders. Dit volgt uit stakeholdersonderzoek.

De kosten over 2018 komen met € 94,7 mln in totaal € 3,9 mln onder begroting uit.

- De kosten voor het toezicht worden effectief beheerst.

Bijlage: lijst met afkortingen

ACM	Autoriteit Consument & Markt	ELTIF	European Long Term Investment Funds
ADR	Auditdienst Rijk	EMIR	European Market Infrastructure Regulation
AIFM	Alternative Investment Fund Managers		
AIFMD	Alternative Investment Fund Managers Directive	ESMA	European Securities and Markets Authority
ASIC	Australian Securities and Investments Commission	ESRB	European Systemic Risk Board
AMF	Autorité des Marchés Financiers (FR)	FCA	Financial Conduct Authority
AML	Anti Money Laundering	FEC	Financieel Expertise Centrum
AMLD4	Anti Money Laundering Directive 4	FinCoNet	International Financial Consumer Protection Organisation
AOV	Arbeidsongeschiktheidsverzekering	FINRA	Financial Industry Regulatory Authority (VS)
AP	Autoriteit Persoonsgegevens	FIOD	Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst
AQTF	Audit Quality Task Force	FISMA	Federal Information Security Management Act
Awb	Algemene wet bestuursrecht	FIU	Financial Intelligence Unit
BaFin	Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht (DE)	FSC	Financieel Stabiliteitscomité
BI	Beleggingsinstelling	HFT	High Frequency Trading
Big 4	De 4 grootste accountantorganisaties: KPMG, PWC, EY, Deloitte	IAASB	International Auditing and Assurance Standards Board
BMR	Benchmarks Regulation	IAIS	International Association of Insurance Supervisors
BO	Beleggingsonderneming	IASB	International Accounting Standards Board
CAIM	Common Audit Inspection Methodology	ICBE	Instelling voor collectieve beleggingen en effecten
CSSF	Commission de Surveillance du Secteur Financier	IDD	Insurance Distribution Directive
CEAOB	Committee of European Auditing Oversight Bodies	IESBA	International Ethics Standards Boards for Accountants
CER	Committee on Emerging Risks	IFIAR	International Forum of Independent Audit Regulators
CFD	Contract For Difference	IFRS IC	International Financing Reporting Standards Interpretation Committee
CFT	Combating the Financing of Terrorism	IFRS TRG	IFRS Transition Resource Group for Revenue Recognition
CFTC	Commodity Futures Trading Commission	IOSCO	International Organization of Securities and Markets Authority
CMU-initiatief	Europese initiatief Capital Markets Union	IOSCO CER	IOSCO Committee on Emerging Risk
COO	Chief Operations Officer	IPISC	Investor Protection and Intermediaries Standing Committee
CSDR	Central Securities Depositories Regulation	KBC	Klantbelang centraal
DNB	De Nederlandsche Bank	KFD	Kwaliteit van Financiële Dienstverlening
EAIG	European Audit Inspection Group		
EBA	European Banking Authority		
EECS	European Enforcement Coordination Sessions		
EIOPA	European Insurance and Occupational Pensions Authority		

KGI	Koersgevoelige informatie	POG	Product Oversight Governance
KID	Key Investor Document	PUO	Pensioenuitvoeringsorganisatie
LTV	Loan To Value	SA	Self Assessment
MAR	Market Abuse Regulation	SEC	Securities and Exchange Commission (VS)
MiFID II	Markets in Financial Instruments Directive II	SFTR	Securities Financing Transactions Regulation
MJA	MeerjarenAgenda	SIRA	Systematische Integriteitsrisico Analyse
MMOU	Multilateral Memorandum of Understanding	SRA	Samenwerkende Registeraccountants en Accountants-Administratie-consulenten
NBA	Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants	STORS	Suspicious Transaction and Order Reports
NRVT	Nederlands Register Vastgoed Taxateurs	Sw	Sanctiewet 1977
NVB	Nederlandse Vereniging van Banken	TRS	Transaction Reporting System
NVGA	Nederlandse Vereniging van Gevolg-machtigde Assurantiebedrijven	UCITS	Undertakings for Collective Investment in Transferable Securities
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development	VKM	Vergelijkende Kosten Maatstaf
OM	Openbaar Ministerie	VO-raad	Voortgezet Onderwijs raad
OOB	Organisatie van Openbaar Belang	Wta	Wet toezicht accountantsorganisaties
OTSI	Ondertoezichtstaande instelling	Wft	Wet op het financieel toezicht
OTSO	Ondertoezichtstaande onderneming	Wtfv	Wet toezicht financiële verslaggeving
PCAOB	Public Company Accounting Oversight Board	WNT	Wet Normering Topinkomens
PRIIPs	Packaged Retail and Insurance based Investment Products	Wwft	Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme
PSD2	Payments Services Directive II	ZBO	Zelfstandig bestuursorgaan

